

Nincs többé üres burok: Kína növekvő lábnyoma Közép- és Kelet-Európában

POLICY PAPER

IVANA KARÁSKOVÁ, ALICJA BACHULSKA,
ÁGNES SZUNOMÁR, STEFAN VLADISAVLJEV,
UNA ALEKSANDRA BĚRZIŇA-ČERENKOVA,
KONSTANTINAS ANDRIJAUSKAS, LIISI KARINDI,
ANDREEA LEONTE, NINA PEJIĆ, FILIP ŠEBOK

CHŮCE

China Observers in Central
and Eastern Europe

AMO.CZ

National Endowment
for Democracy

Supporting Freedom Around the World

Nincs többé üres burok: Kína növekvő lábnyoma Közép- és Kelet-Európában

POLICY PAPER

IVANA KARÁSKOVÁ, ALICJA BACHULSKA, ÁGNES SZUNOMÁR, STEFAN VLADISAVLJEV,
UNA ALEKSANDRA BĚRZIŇA-ČERENKOVA, KONSTANTINAS ANDRIJAUSKAS, LIISI KARINDI,
ANDREEA LEONTE, NINA PEJIĆ, FILIP ŠEBOK

ÜRES BUROK NEM TÖBBÉ: KÍNA NÖVEKVŐ LÁBNYOMA KÖZÉP- ÉS KELET-EURÓPÁBAN

Szakpolitikai dokumentum

április 2020

Szerkesztő - Ivana Karásková

Szerzők - Konstantinas Andrijauskas, Alicja Bachulska, Una Aleksandra Bērziņa-Čerenkova, Ivana Karásková, Liisi Karindi, Andreea Leonte, Nina Pejić, Ágnes Szunomár, Filip Šebok, Stefan Vladisavljev.

Idézet - Karásková, I., Bachulska, A., Szunomár, A., Vladisavljev, S. (szerk.) (2020).

Nincs többé üres héj: Kína növekvő lábnyoma Közép- és Kelet-Európában. Prága, Cseh Köztársaság, Szövetség a nemzetközi ügyekért (AMO).

Kézikönyv az érdekeltek számára - A jelentésből származó, az érdekeltek számára készült kézikönyvhöz az elektronikus változatban lehet hozzáférni, amely a www.chinaobservers.eu oldalon található.

A kiadvány a **Kína megfigyelői Közép- és Kelet-Európában (CHOICE)** együttműködési platform keretében készült. A CHOICE figyelemmel kíséri és értékeli a Kínai Népköztársaság növekvő befolyását a Kína által javasolt 17+1 kezdeményezésben részt vevő közép- és kelet-európai országokban. A CHOICE arra törekszik, hogy multinacionális platformot hozzon létre a nyílt viták, a tapasztalatcsere és a kritikai értékelés számára. A CHOICE-t az Association for International Affairs (AMO), egy prágai székhelyű külpolitikai agytröszt és civil szervezet. E dokumentum elkészítését a National Endowment for Democracy (NED) ösztöndíjjal támogatta.

Szedés - Zdeňka Plocrová

Nyomtatás - Vydavatelství KUFŘ, s.r.o. - tiskárna

NEMZETKÖZI KAPCSOLATOKÉRT FELELŐS SZÖVETSÉG (AMO)

Žitná 27/608

CZ 110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 813 460

info@amo.cz www.amo.cz

amo.cz

© AMO 2020

ISBN 978-80-87092-72-9 (nyomtatott változat) ISBN 978-80-87092-71-2 (pdf változat)

Tartalomjegyzék

	Összefoglaló	7
	Ajánlások	9
Kína bevonása a 17+1 programba: Az	ACT-stratégia vázlata	11

1. Politikai kapcsolatok: Túl a kiáltványokon

Kétoldalú kapcsolatok: A kétoldalú kapcsolatok: különböző	pályák	18	
Bulizzunk, elvtársak: A helyi politikai pártok és a	KKP	23	
Országos szint alatti, alábecsült? A 17+1	együtműködés	virágzó eleme	26
Vágás, vagy ékverés: A 17+1 megosztja	Európát	30	
Kína a közép-kelet-európai politikában: Következtetés és	ajánlások	32	

2. Gazdasági kapcsolatok: Cukornád vagy cukormázás bot?

Nem olyan különleges: A 17+1 szerény hatása a kereskedelmi	kapcsolatokra	35	
Mi vagyunk a bajnokok: A V4-országok és Kína közvetlen külföldi befektetései		42	
Minden út Kínába vezet: Együtműködés az infrastruktúra és az összeköttetés		terén	47
Kövesse a pénzt: Pénzügyi együtműködés a	V4	51-ben	
Az ellenállhatatlan vonzerő: Kína-KKE turizmus mint	sikertörténet	53	
Az előnyök és hátrányok gazdaságossága: Következtetés	és ajánlások	55	

3. Mi, a nép? A Kínával való társadalmi kapcsolatok kihívásai

Ne bízz senkiben harminc év alatt: A fiatalok együtműködése és annak veszélyei		64
Kollektív sportok? Kína támogatása a 2022-es	olimpia előtt	66
Természetes gyógymód? A hagyományos kínai orvoslás különös esete		
mint	exportáru	68
A negyedik hatalom és az új globális hatalom: Kína	története	69
Népköztársaságok közötti kapcsolatok: Következtetés és	ajánlások	71
	Szerzők	73

A CHOICE75-ről

Az AMO77-ről

Összefoglaló

→ A 17+1 platformot "üres buroknak" bélyegezték azzal az állítással, hogy a Közép- és Kelet-Európa ope és Kína közötti együttműködésnek nincs tartalma. A kapcsolatok széles körű vizsgálata azonban rámutat arra, hogy egy összetettebb forgatókönyvhöz. A Kína és Közép- és Kelet-Európa közötti kapcsolatok egyre szorosabbá válnak, politikai, gazdasági és társadalmi területeket ölelnek fel, és cselekvéssel terheltek.

→ Az információk töredezett jellege megnehezíti a 17+1 valódi természetének megértése, mivel az egyes államokban Kína akciói ritkának és véletlenszerűnek tűnnek. Továbbá a területek kölcsönhatás külön kezelik. Csak akkor válik nyilvánvalóvá a 17+1 platform fejlődése és iránya, ha a teljes képet elemezzük.

→ Az elmúlt nyolc évben Kínának sikerült kiépítenie egy olyan, egymással összekapcsolt kapcsolatrendszer Közép- és Kelet-Európában (KKE), ahol korábban szinte egyáltalán nem volt. Paradox módon, Kína hozzájárult a közép- és kelet-európai régió koncepciójának kialakításához és intézményesítéséhez.

→ Az USA kelet-ázsiai szövetségeinek egy változatára emlékeztető 17+1-es keretrendszer a következő lehet

az együttműködés logikája jellemzi, amelyben Kína a "multilaterális bilateralizmus" élére állt.

→ Kína erőfeszítései ellenére nem ültette át külpolitikai koncepcióit a nyelvre. a Közép- és Kelet-Európával való együttműködés. Ezzel szemben a kelet-közép-európai országok sikeresen alakították a diplomáciai nyelvezetet, hogy összhangban maradjanak az uniós keretekkel. A 17+1 együttműködés szinte mindenhol a következőkhöz vezetett a KKE-országok és Kína közötti magas szintű politikai kapcsolatok növekedése. A kétoldalú kapcsolatok fejlődése azonban kapcsolatok külön pályákon történnek. Az egyes 17 közép- és kelet-európai ország tevékenysége és döntései, nem pedig maga a formátum határozza meg a kötelezettségvállalás szintjét.

→ Bár Magyarország és Szerbia politikai kérdésekben támogatta Kínát, ezek inkább a kivételt jelentik, mint a szabályt. A bizonyítékok nem támasztják alá azt a feltételezést, hogy a közép- és kelet-európai országok egésze politikai kérdésekben előzékenyebb lett Kínával szemben.

→ Kína a közép- és kelet-európai országokat a Kínai Kommunista Párt által irányított aktivistább párt diplomácia teszt pályája.

Kína fontos politikai elitekkel ápolja kapcsolatait, hogy hosszú távon biztosítsa Kína-barát beállítottságot az adott országokban.

- Kína sikertelenül próbálta eloszlatni az EU aggályait, hogy a formátumot Európa megosztására használja fel. Az USA és Kína rivalizálása tényezővé vált a közép- és kelet-európai kapcsolatokban Kínával, és több ország attól tart, hogy veszélybe kerülhet a Washingtonnal való hagyományos kapcsolata. Kína a közép- és kelet-európai térségben megpróbált egy vékony vonalon mozogni Oroszországgal szembeni megközelítésében.

- A 17+1 tagországban a gazdasági együttműködést elsősorban Kína irányítja, mivel ő határozza meg a napirendet.

- Kína gazdasági hatása a közép- és kelet-európai országokra még mindig csekély. A KKE-országok nagymértékben függnék a fejlett, főként uniós tagállamokkal fenntartott kereskedelmi és befektetési kapcsolatuktól, míg Kína kisebb, de növekvő részesedést képvisel. A közép- és kelet-európai régió is messze nem tartozik Kína legfontosabb partnerei közé.

- A 17+1 formátum ellenére Kína továbbra is kétoldalú alapon kezeli gazdasági ügyeit. Kapcsolatok a visegrádi

országokkal és Szerbiával, míg a többi kelet-közép-európai országgal való kapcsolatok elmaradnak.

- A kereskedelmi kapcsolatok továbbra is viszonylag korlátozottak és kiegyensúlyozatlanok, ami mind a 17 KKE-ország kereskedelmi deficitjének növekedéséhez vezet Kínával szemben.

- ➔ A kínai közvetlen külföldi befektetések szerény mértékűek, és néhány országra (Magyarország, Csehország és Lengyelország) koncentrálódnak, más országoknak pedig szinte semmi lehetőségük nincs arra, hogy jelentős mennyiségű befektetést fogadjanak. Bár a pénzügyi együttműködés lendületet vett, az csak az EU-tagállamokra korlátozódik.

- ➔ A turizmus a keretben megvalósuló gazdasági együttműködés igazi sikertörténete, mivel a közép- és kelet-európai országok nagyobb ismertséget értek el Kínában (miközben az általános növekedés a kínai középosztálybeli utazók számában is szerepet játszhatnak szerep).

- ➔ Tekintettel a kínai rendszer jellegére és a kínai társadalom állam általi behatolásának magas fokára, az emberek közötti kapcsolatok valójában a kínai kormány és az emberek közötti kapcsolatokat jelentik a közép- és kelet-európai országokkal való kapcsolatokban.

- ➔ A KKE-országokban nőtt a Konfuciusz Intézetek száma. Az ifjúsági együttműködés is növekszik, a kínai kormány egyre több ösztöndíjat ad ki közép- és kelet-európai diákoknak.

- ➔ A fiatalokat és politikai vezetőket célzó, politikailag motivált programok, mint például a Híd a jövőért, a Kína-KKE Fiatal Politikai Vezetők Fóruma és a Politikai Pártok Párbeszéde, mind a 17 közép-kelet-európai országban nagyrészt észrevétlenek maradnak.

Ajánlások

- A 17+1 formátumot nem szabad elvetni. Ellenezni kell azt a leegyszerűsítő nézetet, hogy Európát Kína a 17+1-en keresztül osztja fel, mivel ez a közép- és kelet-európai államokat gyermekteggé teszi, és megtagadja a közép- és kelet-európai országoktól az önállóságot. A 17 KKE-országnak el kell fogadnia az ebben a dokumentumban javasolt ACT-stratégiát a Kínával való kapcsolattartás során.
- Az EU-nak továbbra is be kell vonnia a közép- és kelet-európai uniós tagokat a Kínával kapcsolatos közös uniós politika kialakítására irányuló erőfeszítésekbe, amelynek valamennyi tagállam érdekeit képviselnie kell.
- Az EU-nak egyértelmű utat kellene nyitnia a tagság felé a nyugat-balkáni országok előtt, hogy ellensúlyozza Kína politikai befolyásának növekedését. A Az EU-nak aktívabb szerepet kell játszania a Nyugat-Balkán gazdasági fejlődésében.
- A 17 országnak javítania kell kommunikációját és koordinációját a megvalósítható területeken, hogy a 17+1 elsősorban az ő érdekeiket szolgáló multilaterális fórummá váljon.
- Nagyobb figyelmet kell fordítani a Kína-KKE együttműködés szubnacionális (regionális, tartományi stb.) dimenziójára, amely nagyrészt a radar alatt fejlődött. A közép- és kelet-európai államoknak figyelmet kell fordítaniuk az ilyen jellegű együttműködés lehetséges politizálására és Kína erőfeszítéseire.

kihasználni a helyi kapcsolatok alacsonyabb szintű ismertségét, hogy elkerüljék a feltűnést.

- A Kínai Kommunista Párt (KKP) egyre nagyobb szerepvállalása Kína KKE-vel kapcsolatos megközelítésében éberségre int. A civil társadalomnak és a médiának nagyobb figyelmet kellene fordítania a helyi pártok és a KKP közötti átláthatatlan ügyletekre.
- Ahhoz, hogy a Kínával folytatott gazdasági együttműködésből nagyobb hasznot húzzanak, a közép- és kelet-európai országoknak együtt kell fellépniük. A csúcstalálkozókat rendszeres 17+0 konzultációs találkozóknak kell megelőznie.
- A kereskedelmi kapcsolatok fő kihívásait, mint például a kereskedelmi deficitet, nem lehet egyetlen ország megoldásával megoldani; a közép- és kelet-európai országoknak követniük kell az EU stratégiai céljait a kereskedelempolitikában.
- Összehangolt szabályokat kell létrehozni a befektetések átvilágítására

vonatkozóan a nem uniós tagállamokban is.

- Független, tényeken alapuló médiamegjelenésekre van szükség a Kína és a közép- és kelet-európai országok közötti társadalmi együttműködés mechanizmusainak nagyobb átláthatósága és megértése érdekében.
- Több állami (uniós, állami vagy regionális szintű) és magánfinanszírozás is.

a Kínát kutató akadémiai intézmények pénzügyi támogatására van szükség annak érdekében, hogy elkerülhető legyen a olyan helyzet, amelyben a Konfuciusz Intézetek és más, Kínával kapcsolatos intézmények válnak a kínai politikával, társadalommal és kultúrával kapcsolatos ismeretek legbefolyásosabb előállítóivá és terjesztőivé.

- ➔ A Kína-figyelőknek Európa-szerte és a világ más részeivel is meg kell osztaniuk ismereteiket és tapasztalataikat annak érdekében, hogy felismerjék a Kínai Népköztársaságon kívüli kínai szereplőkkel való együttműködés társadalmi szintjét szabályozó demokratikus normákat fenyegető potenciális veszélyeket.
- ➔ Továbbra is alapvető fontosságú, hogy a Kínával való társadalmi együttműködés minden formáját ne tegyünk egyenlővé a potenciális fenyegetésekkel. A hangsúlyt az átláthatóság megteremtésére kell helyezni.
- ➔ A közép- és kelet-európai országoknak tisztában kell lenniük azzal a kockázattal, hogy a Kínával szembeni növekvő szkepticizmus a kínai diaszpórával, diákokkal és turistákkal szembeni rasszista attitűdökbe csap át. Annak érdekében, hogy elkerüljék a a Sinophobia növekedése Közép- és Kelet-Közép-Európában, világos határokat kell húzni a kormány vagy a pártok által irányított tevékenységek nyilvános kritikája,

valamint a kínai állampolgárok és
a régióban való jelenlétük között.

Kína bevonása a 17+1 programba: Az ACT-stratégia vázlat

Ivana Karásková

A 17+1 platformot¹ egyesek Kína eszközének nevezték, amellyel Kína megosztja és meghódítja Európát.² Ugyanakkor elemzők (köztük a szerző is) gyakran visszautasították ezeket a vádakot, és azzal érveltek, hogy a 17+1 csak egy "üres burok", a Közép- és Kelet-Európa (KKE) és Kína közötti együttműködésnek pedig nincs tartalma.³ A platform értelmezésének megosztottsága akkor vált nyilvánvalóvá, amikor Kína bejelentette, hogy a 2020 áprilisában Pekingben tartandó éves 17+1-es csúcstalálkozót a miniszterelnökök szintjéről államfői szintre emeli. Az elemzők első tábora ezt aggasztó tendenciaként értékelte, míg az utóbbiak azzal érveltek, hogy a közép- és kelet-európai politikában többnyire nem az elnökök, hanem a miniszterelnökök irányítanak. Így a felminősítés - érveltek - csak szimbolikus jelentőségű.⁴

Úgy tűnik azonban, hogy az "üres héj" koncepció hívei tévednek. A Kína és a 17 közép- és kelet-európai ország közötti kapcsolatok nagyszabású vizsgálata sokkal riasztóbb forgatókönyvre utal. A Kínával fenntartott kapcsolatokról valóban nem hiányzik a tartalom, és a Kína és Közép- és Kelet-Európa közötti együttműködés virágzik, politikai, gazdasági és társadalmi dimenziókat felölelve, és tettekkel teli.

Annak, hogy a megfigyelők miért nem vették észre ezeket a fejleményeket, két oka van. Először is, a formáció széttöredezett. Az egyes közép- és kelet-európai államokban Kína akciói ritkának és véletlenszerűnek tűnnek. A 17+1 nem multilaterális fórum, de nem is bilaterális. Ez a "multilaterális bilateralizmus"⁵ gyakorlata, amely a kapcsolatok hub and spoke rendszeréhez hasonlít, Kína pedig a középén lévő hubként működik. A küllők, azaz a közép- és kelet-európai országok - a saját kárukra - csak korlátozottan vagy egyáltalán nem működnek együtt egymással. Másodszor, a kölcsönhatás területeit, legyenek azok politikai, gazdasági vagy társadalmi jellegűek, külön kezelték. A 17+1 azonban nem csupán politikai platform, hanem túllép a politikán, és belép a gazdaság, az ifjúsági együttműködés, a tudományos csereprogramok, a sport, az egészségügy vagy a média együttműködésének területére. Csak akkor válik nyilvánvalóvá a 17+1 platform előrehaladása és iránya, ha a teljes képet elemezzük.

Az elmúlt nyolc év során, a 17+1 2012-es létrehozása óta Kína igyekezett kiépíteni az összekapcsolt kapcsolatok rendszerét Közép- és Kelet-Közép-Európában, egy olyan régióban, ahol korábban szinte egyáltalán nem volt jelen. A belátható jövőben Kína hatalma és jelentősége tovább fog növekedni. A már magától értetődőnek tekintett növekvő globális jelenléte elkerülhetetlenül

ösztönözni fogja arra, hogy különböző szervezeti és intézményi kereteken keresztül - beleértve a (szub)regionális szervezeteket is - befolyásra törekedjen. Tekintettel arra, hogy Kína rendkívül nehezen tud "beszivárogni" a régóta létező szervezetekbe, megkísérli majd megsokszorozni a saját maga által alapított csoportosulásokat, és megpróbál minél többet kihozni a már létező szervezetekből, mint például a 17+1-ből.

A kínai behatolástól való félelem számos szinten (technológiai, gazdasági, politikai vagy akár katonai) megalapozott, és a konkrét regionális összefüggéseket figyelembe véve a veszélyek valóságosak. A növekvő kínai befolyás fenyegetésére azonban Peking kizárásával válaszolni gyakorlatilag lehetetlen - nem utolsósorban azért, mert ez valószínűleg még szélsőségesebb reakciókat váltana ki a KNK részéről. Ehelyett a 17+1 kezdeményezés realitásaihoz igazodó, háromágú ACT (adapt > counter > target) stratégiát javasolunk.

Bár nyilvánvalónak tűnik, a kínai jelenléthez való alkalmazkodás a régióban (legyen szó akár Közép- és Kelet-Európáról, akár máshol) lehet a legnehezebb és legnehezebben kivitelezhető elem. Kína mint szereplő és mint probléma továbbra is stabil és növekvő, bár gyakran irritáló eleme lesz a különböző regionális konstellációknak. Ennek a ténynek az elfogadása nem tévesztendő össze a lemondással, és még kevésbé a Kína stratégiai érdekeinek való behódolással. Épp ellenkezőleg: a nemzeti és nemzetközi stratégiáknak fel kell mérniük Kína jelenlétének jelenlegi és potenciális kiterjedését, meg kell határozniuk a prioritásokat és a jelenségből eredő kockázatokat, és ezeket a későbbi politikákkal végre kell hajtaniuk vagy kezelniük kell.

A 17+1-hez hasonló csoportosulások egyértelműen abból a szándékból születtek, hogy Kína ~~intézmény~~ eszközöket hozzon létre üzenete felerősítésére és befolyásának növelésére. Mégis, tagjaik elképzelhető, hogy platformként használhatják őket Kína súlyának ellensúlyozására, korlátozására vagy akár visszaszorítására. Az előre vezető út abban áll, hogy teljes mértékben kihasználjuk a szervezetek többoldalúságát. Míg az olyan országok, mint Csehország, Észtország vagy Görögország nehezen tudnak egyedül szembenézni a kínai akciókkal, nincs formális akadály annak, hogy összefogjanak és egységes álláspontot képviseljenek kínai partnereikkel szemben. Ha Kína meg akarja őrizni jelenlétét ezekben az intézményekben, valószínűbb, hogy (ha vonakodva is) elfogadja a "multilaterális feltételt", mint hogy kockáztassa befolyásának teljes elvesztését.

Amint a 17+1-hez hasonló regionális platformok tagjai újra felfedezik a "hatékony multilateralizmusban" rejlő multiplikációs hatásokat - hogy a 2003-as európai biztonsági stratégia egyik kifejezését kölcsönözzük -, akár támadó eszközzé is alakíthatják ezeket a platformokat, hogy sajátos követeléseikkel Kínát célozzák meg. Ezek közé tartozhatnak (kínai szempontból) széles körben vitatott témák, mint például a kínai technológiai vállalatokra vonatkozó korlátozások vagy a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokkal kapcsolatos aggodalmak, de olyan, inkább együttműködő témák is, mint a kínai befektetések megfelelő szabályozásának szükségessége és a KKE-országok termékei piacra jutásának javítása. Miközben az EU-tagállamok fellépésének összhangban kell állnia az EU-n belül Kínával kapcsolatban elfogadott állásponttal, a közép- és kelet-európai EU-tagállamok kihasználhatják a 17+1-et, hogy jobb pozíciót érjenek el a tárgyalásokon nemcsak Kínával szemben, hanem az EU-n belül is. A Nyugat-Balkán természetesen az Európai Unió felé orientálódik, annak ellenére, hogy a kiadvány megírásának időpontjában sajnálatos módon nincs hiteles és világos bővítési ütemterv. Az EU-nak egyértelmű utat kellene nyitnia a nyugat-balkáni országok számára a tagság felé, hogy ellensúlyozza Kína politikai befolyásának növekedését.

A jelenlegi vitát úgy tűnik, hogy Kína mint mindenható, állandóan jelenlévő és elkerülhetetlen fenyegetés képe határozza meg. Kína messze van - és messze lesz - ettől. Még a kis államok is, különösen azok, amelyek biztonságosan el vannak választva Kína gazdasági, politikai és katonai hatalmának közvetlen hatásaitól, sikeresen érvényesíthetik saját érdekeiket a Kínával való kapcsolataikban. Az ACT-stratégia általános vázlatot ad e cél eléréséhez.

A következő fejezetek Kína és 17 közép- és kelet-európai ország (KKE) közötti kapcsolatokat elemzik három különálló területen - politikai, gazdasági és társadalmi téren -, dokumentálva Kína egyre növekvő lábnyomát a régióban. A kiadvány az első kísérlet a Kína-KKE kapcsolatok szisztematikus ellenőrzésére. Tekintettel a törekvés terjedelmére és a számos területre vagy konkrét országra vonatkozó információk hiányára, a kiadvány nem állítja, hogy az együttműködés minden egyes formájával foglalkozna. Megkísérli azonban feltárni és elemezni a régió egészére vonatkozó mintákat.

Tíz Kína-szakértő Csehországból, Észtországból, Magyarországról, Lettországból, Litvániából, Lengyelországból, Szerbiából, Szlovéniából, Szlovákiából és Romániából egy újszerű és egyedülálló együttműködési platformon, a Kína-megfigyelők Közép- és Kelet-Európában (CHOICE) keresztül nyújtott hozzájárulást annak érdekében, hogy reális és megvalósítható javaslatokat tegyenek a KKE-országok közös cselekvési tervére a felvázolt ACT-stratégián belül.

1. Politikai kapcsolatok: A kiáltványokon túl

Stefan Vladislavljev, Konstantinas Andrijauskas és Filip Šebok

Az elmúlt nyolc év során a Kína és KKE közötti politikai együttműködés a 17+1 platformon keresztül túlmutatott a kormányfői találkozókra (éves csúcstalálkozók). Mára már kiterjed a Kínai Kommunista Párt (KKP) és a régió politikai pártjai közötti együttműködésre, valamint a szubkormányzati vagy szubnacionális (tartományi, regionális stb.) szintű együttműködésre is. Mivel a 17+1-ben tömörült 17 európai országból 12 az EU tagja is, a Kínával való politikai együttműködésnek megvan a lehetősége arra, hogy befolyásolja az EU belső döntéshozatali és külső tevékenységét Kínával kapcsolatban.

2012 óta a Kína és a KKE országok közötti együttműködés fő kerete a 17+1 platform. A platformba bevont európai országok profilja különböző - a balti országokat, a balkáni országokat és a Visegrádi Négyek (V4) országait foglalja magában. Néhányan közülük EU-tagok, néhányan NATO-tagok, néhány ország továbbra is EU-tagjelölt ország, vagy éppen az EU-val folytatott tárgyalások közepén tartanak.

A 17+1 mint együttműködési platform némileg megelőzi a legjelentősebb kínai külpolitikai megaprojektet, az Övezet és Út kezdeményezést (BRI, korábbi nevén Egy övezet, egy út kezdeményezés), amelyet Hszi Csin-ping kínai elnök indított el 2013-ban. Bár a 17+1 megelőzte a BRI-t, elindítása után a 17+1 a szélesebb, globális BRI-projekt szerves részévé vált. A BRI célja az összeköttetések növelése az infrastruktúrafejlesztés javításán keresztül, amely Kínát a világ egyik mindenütt jelenlévő globális hatalmává tenné számos pénzügyi megállapodásával és építési projektjével szerte a világon, beleértve Európát is, ahol KKE földrajzi kaput jelent a kontinens többi része felé. Mind a 17+1, mind a BRI révén Kína biztosította, hogy a KKE országok hajlandóak legyenek a gazdasági, és így a politikai kapcsolataikat is fejleszteni.

A formátum 2012-es varsói nyitócsúcstalálkozója óta a legfontosabb eseménye a Kína-KKE kormányfői találkozó, amelyet évente tartanak a résztvevő országok valamelyikében az együttműködés eredményeinek áttekintése és a jövőre vonatkozó irányok kijelölése céljából, így kettős döntéshozatali és koordinációs funkciót lát el. A 2020-as év elejéig eddig 8 ilyen csúcstalálkozóra került sor (lásd alább), amelyekre minden jelentősebb KKE-ország al régióban (kettő a V4-ek, négy a Balkánon és egy a balti országokban), valamint magában Kínában (Szucsou 2015) került sor. Görögország 2019-es felvétele lehetővé teszi, hogy egy következő csúcstalálkozóra ott is számítani lehessen, bár a 2020-asnak a kínai főváros, Peking ad majd otthont.

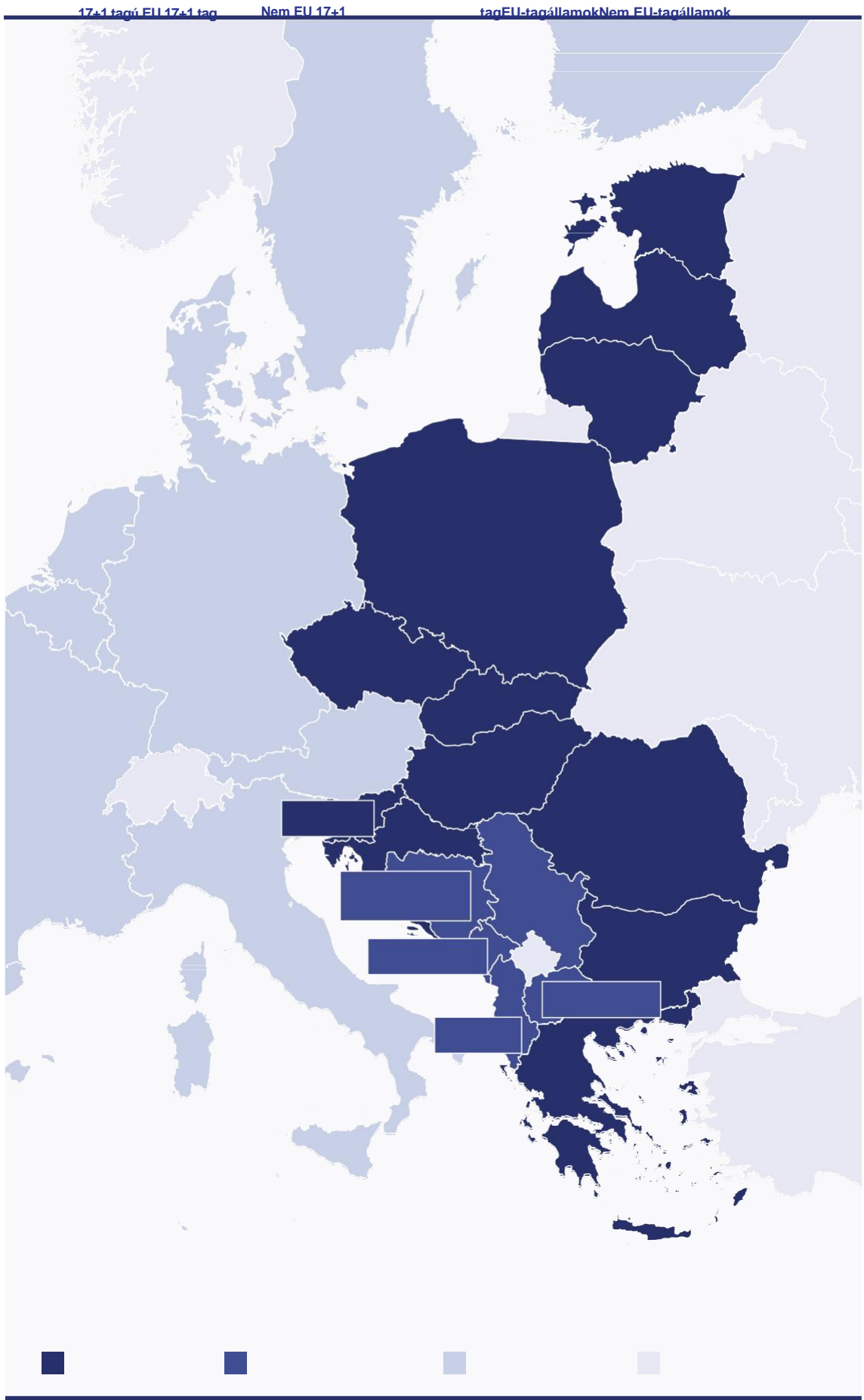
Bár a figyelem legnagyobb része a magas szintű csúcstalálkozókra

összpontosul, a 17+1 számos különböző együttműködési formát foglal magában,

TÉRKÉP: A 17+1 PLATFORM KÖZÉP- ÉS KELET-EURÓPAI TAGJAI

A 17+1 formátum tagjai EU

Ni
nc
s
tö
bb
é
ür
es
bu
ro
k:
Kín
a
nö
ve
kv
ő
láb
ny
o
ma
Kö
zé
p-
és
Kel
et-
Eu
ró
pá

a miniszteri párbeszédetől kezdve a szemináriumokon át a táncműsorokig. Ezen túlmenően, ahogy a platform az évek során előrehaladt, Kína arra ösztönözte a közép- és kelet-európai országokat, hogy vállaljanak vezető szerepet bizonyos együttműködési területeken, amelyek általában komparatív előnyeiknek vagy legalábbis ambícióiknak megfelelőek, azáltal, hogy otthont adtak a nyitórendezvényeknek és/vagy létrehozták a megfelelő intézményi struktúrákat, amelyeket különbözőképpen 17+1 társulásokként, titkárságokként, központokként stb. definiáltak.

A különböző együttműködési struktúrák jellegük és működésük tekintetében jelentősen eltérnek egymástól. Míg úgy tűnik, hogy egyes közép- és kelet-európai országok egy adott területen az ágazati vezetést lehetőségként használták ki arra, hogy (általában inkább Kínával szembeni kétoldalú, mint többoldalú) prioritási programjaikat hasznos fedezettel valósítsák meg, addig más esetekben ez pusztán szimbolikusnak tűnik. Például a szlovákiai Kína-KKE-Európa Technológia Transzfer Központ csak egy szunnyadó weboldal, nem pedig egy teljes értékű intézmény, ahogyan azt a neve sugallja.

A platform nem csak a tagság tekintetében, hanem intézményileg is meglehetősen laza államcsoporthoz tartozik. A formátum multilaterális aspektusa nagymértékben hasonlít a "hub and spokes" modellre, amelynek középpontjában Kína áll, de az egyes közép- és kelet-európai országok között nincs kapcsolat. A formátum legfőbb formalizált adminisztratív eszköze a titkárság. Ez az intézmény, amelyet az első csúcstalálkozón jelentettek be, és a következő évben hozták létre a kínai külügyminisztérium (MFA) keretében, az együttműködéssel kapcsolatos kérdésekkel kapcsolatos kommunikációval és koordinációval, a találkozók előkészítésével és a vonatkozó eredmények végrehajtásával foglalkozik. A Titkárság 24 intézményből áll, amelyek Kína legfontosabb, az ország külkapcsolataiban tevékenykedő minisztériumai és ügynökségei képviselik, míg az adminisztratív vezetés az MFA magasabb rangú munkatársaiból, különösen az európai ügyekért felelős osztályról kerül ki. Kína 2015-ben kinevezte a Kína-KKE együttműködésért felelős különleges képviselőt is.

Másrészt minden közép-kelet-európai ország kijelölt egy megfelelő szervezeti egységet az intézményi struktúráján belül, és nemzeti koordinátorokat választott, akik részt vesznek a titkársággal való munkában és általában véve az együttműködési forma népszerűsítésében. A nemzeti koordinátorok 2013 óta két évente találkoznak a titkársággal, 2015-ben pedig negyed évente találkozókat szerveztek a KKE országok nagykövetségeivel. Ez arra utal, hogy a KKE-országok fokozatosan egyre jobban részt vesznek a koordinációs és napirend-meghatározási folyamatban, bár továbbra is Kína a főszereplő. Eddig a következő 17+1 csúcstalálkozókra került sor: a nyitó csúcstalálkozó 2012-ben Varsóban (Lengyelország), 2013-ban Bukarestben (Románia), 2014-ben Belgrádban (Szerbia), 2015-ben Szucsouban (Kína), 2016-ban Rigában (Lettország), 2017-ben Budapesten (Magyarország), 2018-ban Szófiában (Bulgária) és 2019-ben Dubrovnikban (Horvátország). Míg Varsó még inkább ad hoc találkozó volt, az ezt követő bukaresti csúcstalálkozó már a formátum kínai intézményesülését nyilvánította meg.⁷ Az események legfontosabb eredményeit egy sor zárónyilatkozat tartalmazza, nevezetesen Kína 12 intézkedése a közép- és kelet-európai országokkal való baráti együttműködés előmozdítására, amely a formátum

2012-es varsói nyitó csúcstalálkozóján született⁸, valamint a későbbi találkozók végén született közös iránymutatások. Míg a 12 intézkedést Kína egyoldalúan, a KKE-országokkal való előzetes konzultációk nélkül javasolta, addig az iránymutatások közös konzultációk eredményeként születtek, amelyekbe az EU is bekapcsolódott. Bár Kína továbbra is központi szerepet játszik az iránymutatások előterjesztésében, az iránymutatásokat meglepő módon kevésbé befolyásolta a tipikus kínai diplomáciai nyelvezet - egy rövid pillantást vetve az iránymutatások nyelvezetére

analóg, Kína által vezetett Afrika-formátum (FOCAC) szembevetendő különbségre mutat rá. ⁹ Éppen ellenkezőleg, az iránymutatások hangsúlyozták a komplementaritást és az uniós szabályok és elvek tiszteletben tartását (néhány uniós tagállam ragaszkodása eredményeként), valamint tükrözték a közép- és kelet-európai országok néhány aggályát is (például a kínai piachoz való hozzáférés és a formátum "koncentráltabb, eredményorientáltabb megközelítésének" szükségessége). Ez a KKE-országok részéről a gyakran feltételezettnél nagyobb ügynöki képességet mutat.

A viszonylag rövid 12 intézkedés megteremti az együttműködés alapját, felvázolva Kína terveit a formátum fentebb leírt intézményi mechanizmusával kapcsolatban, és általános ígéreteket tesz az együttműködés elmélyítésére a legkülönbözőbb gazdasági (kereskedelem, beruházások, pénzügyi szolgáltatások), infrastrukturális (közlekedés), technológiai (csúcstechnológia, zöld gazdaság) és emberektől emberig terjedő területeken (kultúra, oktatás, tudományos csere).

A 2013-as bukaresti iránymutatások, amelyek az elsők voltak, adták azt a strukturális keretet, amelyre a következő iránymutatások nagyrészt épültek. Ezek a közös nyilatkozatok először általában véve a Kína-KKE együttműködés megerősítését ajánlják, és hangsúlyozzák, hogy az összhangban van a Kína-EU átfogó stratégiai partnerséggel és a vonatkozó nemzeti jogszabályokkal és szabályozásokkal (beleértve az uniósakat is, amennyiben azok alkalmazandók), kijelölik a találkozó nagyképűen meghatározott témáját, majd felvázolják az együttműködésre vonatkozó tényleges iránymutatások listáját, végül pedig bemutatják a korábban elfogadott intézkedések végrehajtásáról szóló mellékletet.

Ahogy az várható volt, a témakörök (és az iránymutatásokban nekik szentelt tényleges terület) minden egyes csúcstalálkozóval bővültek, de a napirend egyre inkább túlmutatott magán a kereten. Érdekes módon, bár az "összekapcsolhatóság" híres jelszava már az első, 2013-as bukaresti iránymutatásban is megjelent, amelyről nem sokkal a BRI Kína általi hivatalos meghirdetése után állapodtak meg, a megaprojekt csak a 2016-os rigai iránymutatás óta foglalkozik kifejezetten ezzel a témával, amely az előzetesen az infrastruktúrára és a logisztikára helyezte a hangsúlyt. A 2017-es budapesti iránymutatások röviden megemlítették a "világ instabilitását és bizonytalanságát", míg a 2018-as szófiai iránymutatások beillesztették az EU által inspirált szókincset arról, hogy "egyenlő versenyfeltételeket" kell teremteni a Kína és a KKE országok közötti gazdasági kapcsolatokban. A legutóbbi, 2019-es dubrovnikai csúcstalálkozó Görögország csatlakozása miatt az eddigi legnagyobb változást hozta az együttműködési keretben.

Az éves csúcstalálkozók politikailag a legfontosabbak a vendéglátó ország számára, mivel a kínai miniszterelnök részvétele kétoldalú látogatásokkal párosul, amelyek lehetőséget adnak a nagy horderejű megállapodások megkötésére. Ezzel szemben a csúcstalálkozók többnyire ünnepélyes, multilaterális aspektusaitól eltekintve a többi résztvevő közép- és kelet-európai országnak csak 15 perces személyes találkozóra volt lehetősége a kínai miniszterelnökkel, és kevés lehetőségük volt arra, hogy eredményeket érjenek el. Ezért a közép- és kelet-európai országok versengtek a házigazda szerepért, és Kína nyilvánvalóan olyan országokat választott, ahol a csúcstalálkozót néhány figyelemfelkeltő eredményhez

Ni
nc
s
tö
bb
é
ür
es
bu
ro
k:
Kín
a
nö
ve
kv
ő
láb
ny
o
ma
Kö
zé
p-
és
Kel
et-
Eu
ró
pá
ba
n

lehetett kötni. A jelentések szerint Prága többszöri felajánlás ellenére sem adott otthont a találkozóknak, ami talán arra utal, hogy Kína attól tart, hogy a csúcstalálkozó negatív figyelmet kapna, ha Prágában tartanák.¹⁰

Az éves csúcstalálkozók jó lehetőségként indultak Kína számára, hogy kapcsolatokat építsen ki a közép- és kelet-európai országokkal, és megkerülje az EU-val való kapcsolatokat, annak ellenére, hogy a formátum 12 EU-tagállamot tömörít. Azóta a 17+1 keret tovább fejlődött, és már nem egyoldalúan mutatja be a kínai szándékokat az országok ezen csoportosulása tekintetében. És bár a csúcstalálkozók kormányfők is részt vesznek, és jó hely az an-

Az együttműködés eredményeinek bejelentése nélkül a munka nagy része két csúcstalálkozó között és az ágazati együttműködés részeként, a Titkárság és a 17+1 keretben történő együttműködés egyéb intézményesített mechanizmusainak elősegítésével fejeződik be, ami azt mutatja, hogy a Kína és KKE közötti együttműködés folyamatos, hiszen az egész év folyamán folyamatban van.

A 2018-as szófiai csúcstalálkozót megelőzően olyan hírek láttak napvilágot, amelyek szerint Kína az EU aggályai és az együttműködés eredménytelensége miatt a kétévente megrendezésre kerülő találkozók és más változtatások mellett döntene. ¹¹Végül azonban nem történt változás, és úgy tűnik, az együttműködés stabilizálódott, és Görögország 2019-es bevonásával új lendületet kapott. A 2020-as csúcstalálkozó újabb változást hozhat, mivel nem Li Keqiang miniszterelnök, hanem Xi Jinping kínai elnök lesz a házigazdája. Még nem tudni, hogy ez egy egyszeri, protokolláris követelményeken alapuló kiigazítás-e, vagy a csúcstalálkozókat érintő állandó változásról van-e szó.

KÉTOLDALÚ KAPCSOLATOK: KÜLÖNBÖZŐ PÁLYÁK

A 17+1 platformban való részvétel és a Kínával való szoros kapcsolatok presztízs kérdésként jelennek meg, ami abban nyilvánul meg, hogy egyre több magas rangú kínai tisztviselő látogat el a KKE országokba, valamint a KKE országok vezetői látogatnak Kínába. Kína számára a formátum és különösen a magas szintű csúcstalálkozók költségtakarékos előnyökkel járnak, mivel lehetővé teszi Peking számára, hogy egyszerre 17 országgal kezelje a kapcsolatokat. Ugyanakkor a 17 ország példátlan lehetőséget kapott arra, hogy rendszeresen találkozzon kínai partnereivel és feltárja az együttműködési lehetőségeket.

Miközben a formátum kialakulása átalakította a KKE országok Kínával fenntartott kapcsolatainak általános környezetét, az egyes kétoldalú kapcsolatok fejlődése jelentősen eltérő volt, egyes országok vezető szerepet játszottak, míg mások csak korlátozottan fejlődtek. Hasonlóképpen, bár valamennyi KKE-ország fokozatosan aláírta a BRI-memorandumokat, a végrehajtás államról államra változott, ami azt bizonyítja, hogy a "BRI-hez való csatlakozás" többnyire politikai nyilatkozat. A kétoldalú kapcsolatokban, beleértve a magas szintű látogatásokat és a politikai dokumentumokat is, a legjelentősebb fellendülés Magyarországon, Csehországban és Szerbiában tapasztalható. A másik oldalon, az olyan országokban, mint Szlovákia és Szlovénia, nem tapasztalható jelentős változás a kapcsolatok korábbi pályáján. Az egyes országok álláspontja is jelentős változáson ment keresztül, többnyire a kevésbé aktív hozzáállás irányába, miután a platformban való részvételtől várt gazdasági előnyök nem realizálódtak, illetve az együttműködéssel kapcsolatos uniós és amerikai kérésekre adott reakcióként. Ez különösen Lengyelország, Csehország és Románia esetében tűnik így. Bár az egyes országok részvételéről a platformban nem alakult ki különösebben erős belpolitikai vita, Litvániában és Szlovákiában például ellenzéki politikusok kifejezték érdeklődésüket a részvételük újragondolása iránt. ¹² Csehországban hasonló hangok hallatszottak, bár eddig csak a parlamenten kívüli pártok és néhány nem kormányzati szervezet¹³ részéről.

Továbbá, annak ellenére, hogy Kína reméli, hogy a formátum révén javul a "politikai bizalom" a közép- és kelet-európai országokkal, a különböző országokban (újra) politikai nézeteltérések alakultak ki, amelyek megghiúsítják a kétoldalú kapcsolatokat. Csehországban Tajvan, Tibet és az emberi jogok kérdései teljes lendülettel tértek vissza, miután a Cseh Köztársaságban az elmúlt időszakban kissé háttérbe szorultak.

az előző kormányzat 2013-2017 között. Peking keményen reagált a cseh kormány Huawei-jel kapcsolatos álláspontjára, akárcsak a szomszédos Lengyelországban. Szlovákiában a Kínához fűződő politikai kapcsolatok a Guantánamóról szabadon bocsátott ujjur foglyok befogadása, illetve a szlovák elnöknek a Dalai Lámával való találkozója után 2014-ben, illetve 2016-ban szenvedtek csorbát. Az utolsó példa a 2019-es litvániai Hongkong-párti demokráciapárti események elleni ellentüntetésekbe való beavatkozás.¹⁴ Bár ezek a problémák többnyire kétoldalúak voltak, bizonyos mértékig a 17+1 együttműködésre is hatással voltak. A Csehországgal való kapcsolatok megromlása miatt például a 17+1 keretén belül 2019-ben megrendezett kínai befektetési fórumot lemondták. Egy másik esetben Li Keqiang kínai miniszterelnök a hírek szerint a Dalai Láma találkozója miatt törölte a Robert Fico szlovák miniszterelnökkel tervezett kétoldalú találkozóját a rigai csúcstalálkozón.¹⁵

A 17+1 együttműködésből származó, Kínának nyújtott politikai támogatás eredménye vegyesnek tűnik. Voltak kiemelkedő esetek, amikor politikai kérdésekben támogatták Kínát, mint például Magyarország (pl. az EU-nagykövetek BRI-t bíráló közös levelének aláírásának elutasítása, vagy Kína dél-kínai-tengeri álláspontjának támogatása¹⁶) vagy Szerbia (lásd alább), de ezek inkább az adott országok sajátosságainak függvényei, mint a 17+1 eredményeként a közép- és kelet-európai térségben tapasztalható általános tendenciák tükrözése. Az ENSZ-ben 2019 júliusától októberig tartó "levélháborúk" során, amelyekben országcsoportok elítélő vagy támogató véleményt nyilvánítottak Kína Hszincsiangban folytatott politikájáról, csak Szerbia csatlakozott az utóbbi csoporthoz. Litvánia, Lettország, Észtország és később Albánia is csatlakozott a kritikához, míg a többi kelet-közép-európai ország úgy döntött, hogy kimarad.¹⁷ A többi kelet-közép-európai ország hallgatása azonban inkább annak tulajdonítható, hogy külpolitikájukban hosszú távon alulreprezentáltak voltak ezek a kérdések, mint Peking kifejezett vagy hallgatólagos nyomásának következménye.

Kína hosszú időn keresztül a V4-országokat tekintette a legfontosabb partnereknek a közép- és kelet-európai csoportosulásban. Ez nagyrészt abból a tényből ered, hogy a négy ország a KKE-országokkal folytatott kínai kereskedelem és befektetések oroszánrészt szerezte meg. Magyarországot és Lengyelországot - ez utóbbi messze a legnagyobb V4-ország - Kína stratégiai szempontból fontosnak tartja. A régió a 17+1 koncepció kialakításában is fontos szerepet vállalt. Bár az első teljes körű 17+1-es találkozóra 2012-ben Varsóban került sor, azt megelőzte a közép- és kelet-európai gazdasági miniszterek találkozója Wen Jiabao kínai miniszterelnök budapesti látogatása során. A magyar főváros adott otthont a 2017-es 17+1-es csúcstalálkozónak is.

A csúcstalálkozók kihagyása jelezheti a társműködéssel való elégedetlenséget vagy a rá fordított figyelem alacsony szintjét. Míg Magyarország minden 17+1-es csúcstalálkozón jelen volt a legmagasabb szinten, addig a többi V4-ország esetében ez nem volt így. Szlovákiát 2015-ben Szucsouban csak miniszterelnök-helyettese képviselte, míg Lengyelország kétszer küldte el miniszterelnök-helyettesét a találkozóra. Azzal érveltek, hogy Lengyelország elégedetlensége Kína ukrajnai orosz agresszióval kapcsolatos álláspontjával kapcsolatban vezetett ahhoz, hogy Eva Kopacz miniszterelnök kihagyta a 2014-es belgrádi csúcstalálkozót.¹⁸ Robert

Ni
nc
s
tö
bb
é
ür
es
bu
ro
k:
Kín
a
nö
ve
kv
ő
láb
ny
o
ma
Kö
zé
p-
és
Kel
et-
Eu
ró
pá
ba
n

Fico szlovák miniszterelnök a 2015-ös szucsoui távolmaradását¹⁹ megelőzően a Pekinggel való együttműködésből származó gyakorlati eredmények hiányát siratta. Végül a beruházások hiányára hivatkoztak, amikor a korábban határozottan Kína-barát cseh elnök, Miloš Zeman bejelentette, hogy nem vesz részt a 2020-as pekingi csúcstalálkozón, és Andrej Babiš miniszterelnök helyett csak az alelnök képviseli ott az országot.²⁰

Csehország esetében Kína a 17+1 fórumon keresztül a régió felé történő közeledése lehetőséget teremtett a befagyasztott magas szintű kapcsolatok újbóli megnyitására.

Jan Fischer cseh miniszterelnök és a Dalai Láma 2009-es találkozója óta. Ráadásul hamarosan az új prágai vezetés, amelyet Zeman elnök, illetve Jiří Rusnok miniszterelnök és Bohuslav Sobotka miniszterelnök (2014 óta) kormánya képvisel, kezdeményezte a Kínával való kapcsolatok "újraindítását". A Kínával a 17+1 keretében folytatott együttműködés a kínai tisztviselők csehországi látogatásainak növekedését és fordítva. Például a 2013 óta a 17+1 formátum keretében a Cseh Köztársaságban évente megrendezésre kerülő, magas szintű kínai befektetési fórumon részt vesz Zhang Gaoli kínai alelnök vagy Liu Yunshan, a Politikai Hivatal tagja. Másrészt Sobotka miniszterelnök 2016-ban részt vett a Kínában tartott 3. Kína-KKE regionális vezetői csúcstalálkozón és a 2. Kína-KKE egészségügyi miniszteri fórumon. Hszi Csin-ping kínai elnök 2016-ban Prágába látogatott, az első KKE-országba, amióta elnök lett, amit a kínai média kellőképpen hangsúlyozott. A látogatás során stratégiai partnerséget írtak alá a két ország között. Mindazonáltal a két ország közötti diplomáciai kapcsolatok nagy része az elmúlt években Zeman elnöknek tulajdonítható, aki összesen hét alkalommal találkozott Hszi Csin-pinggel, de személyesen nem vett részt a 17+1 együttműködésben, mivel azt a kormány irányította. Az új kormány 2017 óta kevesebb figyelmet fordít Kínára, és a politikai súrlódásokkal párosulva (a fentiekben leírtak szerint) Csehország a KKE országok közül visszalépett a Kínával szemben aktív országgként betöltött pozíciójából.

A 17+1-es formátum létrehozása óta Szlovákia politikai kapcsolatai viszonylag kevésbé fejlődtek Kínával. Úgy tűnik, hogy a politikai kapcsolatok minősége nem sokat változott a korábbi időszakhoz képest. 2012 óta nem került sor miniszterelnöki vagy elnöki szintű kétoldalú látogatásra, ami a magas szintű kapcsolatok hosszú távú hiányáról tanúskodik. Az egykori ujgur foglyok elfogadása és a Dalai Lámával való találkozók miatti politikai konfliktus is rányomta bélyegét a kapcsolatokra. Szlovákia ez ideig nem adott otthont a 17+1-es formáció egyetlen magas szintű találkozójának sem. Ezért a kapcsolattartásra a legtöbb lehetőség az éves kormányfői találkozókra és a szlovák képviselők részvételére a formátum szerinti miniszteri szintű találkozókra maradt. Szlovákia visszafogott hozzáállását tükrözi az is, hogy a BRI-csúcstalálkozókra nem volt jelen a legmagasabb szinten.

A Lengyelország és Kína közötti kapcsolatok fejlesztése iránti kölcsönös érdeklődés megelőzte a 16+1 formátum létrehozását. A két fél már 2011-ben, Bronisław Komorowski akkori elnök pekingi látogatása során stratégiai partnerséget írt alá. A dokumentumot, amely Szerbia után a második ilyen jellegű dokumentum volt Kína és egy kelet-közép-európai ország között, később, 2016-ban, Xi Jinping látogatása során átfogó stratégiai partnerséggé minősítették át.

2012-ben Lengyelország fővárosa, Varsó volt az első 16+1 csúcstalálkozó helyszíne, ahol Wen Jiabao kínai miniszterelnök bejelentette a régióknak tett ajánlatát. Ami a magas szintű látogatásokat illeti, Duda lengyel elnök 2015-ben a szucsoui csúcstalálkozó alkalmával Kínába látogatott, Hszi Csin-ping kínai elnök pedig 2016-ban Lengyelországba. Míg a 2017-es BRI-csúcstalálkozón Beata Szydło lengyel miniszterelnök vett részt, addig a 2019-es csúcstalálkozóra Varsó csak a Banaś pénzügyminiszter-helyettes által vezetett delegációt küldött. A lengyel miniszterelnököknek a 2018-as szófiai 16+1-es csúcstalálkozón való távolmaradásával együtt Varsó a jelek szerint ambivalens álláspontot képviselt Kínával szemben, és a

gazdasági elvárások teljesíthetlenségének fényében megpróbálta újrakalibrálni a kapcsolatát. ²¹ Különösen Donald Trump amerikai elnökké választása és az azt követő, Kína nemzetközi korlátozására irányuló kísérletei óta.

terjeszkedése miatt Varsó elkezdte átkalibrálni Pekinggel szembeni álláspontját a fokozott szkepticizmus irányába.

A V4-országok közül Magyarország volt Kína legelkezdőbb partnere. Az Orbán-kormány 2011-ben, a "Keleti nyitás" politikájának meghirdetésekor előre látta a térség felé irányuló kínai közeledést, bár Kína-barát politikát már az Orbán-kormány előtt is folytattak. Mint már említettük, 2011-ben Budapest adott otthont annak a gazdasági miniszteri találkozóknak, amelyen Wen Jiabao kínai miniszterelnök is részt vett, és amely egy évvel később a 16+1 létrehozásához vezetett. Budapest volt a helyszíne a 2017-es 16+1 csúcstalálkozóknak is, ahol a két fél átfogó stratégiai partnerséget írt alá. A magyar miniszterelnök részt vett a 17+1 kezdeményezés valamennyi csúcstalálkozásán, valamint a BRI két csúcstalálkozásán. Orbán Viktor két alkalommal is járt Kínában. Magyarországot jellemzi, hogy az összes résztvevő ország közül (Kína kivételével) Magyarország ad otthont a legtöbb kínai-kelet-európai közös intézménynek²². Magyarország jelentősége a formátumon belül annak is köszönhető, hogy társházigazdája a Budapest-Belgrád vasútvonal korszerűsítési projektjének, amelyet Kína a KKE-n belüli államközi infrastrukturális projekt fontos (és mindeddig egyetlen) példjaként említ. A projekt azonban a magyar oldalon a pályázatot övező gyanú miatt problémásnak bizonyult, és még nem fejeződött be.²³

A kínai-balti kapcsolatokban eddig nem voltak jellemzőek a magas szintű látogatások. A kínai elnök csak egyszer (2002 közepén) látogatott el a szubrégióba, és így az akkori 16+1-es keret létrehozása volt az, ami a magasabb szintű találkozókat a következetesség és a rendszeresség látszatával ruházta fel. Annak ellenére, hogy a kínai és a balti miniszterelnök két alkalommal is érintette egymás földjét a 17+1 csúcstalálkozók alkalmával (Szucsou 2015 és Riga 2016), a keret fennállásának első hét évében nem volt legmagasabb szintű látogatás ezen a kereten kívül. 2018 őszén azonban valamennyi balti elnök Kínába látogatott, az észt és a lett elnök azért, hogy részt vegyen a Tianjinban megrendezett úgynevezett nyári davosi fórumon, míg a litván elnök a sanghaji kereskedelmi és befektetési fórum elindítása céljából. Figyelemre méltó, hogy a lett és a litván látogatás legalábbis részben annak köszönhetően vált lehetővé, hogy az elnökök úgy döntöttek, nem találkoznak a néhány hónappal korábban látogató Dalai Lámával. A kérdés különösen Dalia Grybauskaité esetében volt figyelemre méltó, mivel a litván államfő még 2013-ban²⁴, egy korábbi látogatása során "magánjelleggel" találkozott a tibeti szellemi vezetővel, ami a tárgyalások befagyasztásával éveken át tartó kínai gazdasági megtorlást váltott ki az ország potenciális exportőreivel szemben.²⁵

A 17+1 csúcstalálkozókra küldött balti államok küldöttségeinek összetétele a legtöbb más KKE-országhoz képest látszólag alacsonyabb prioritási szintet mutat, és számos érdekes támpontot nyújt. Bár Észtország az egyetlen balti állam, amelyet az eddigi csúcstalálkozókra mindig a miniszterelnöke képvisel, az iránymutatásokban a KKE országok közül ez az ország szerepel a legkevésbé. Litvánia miniszterelnöke csak egy csúcstalálkozót hagyott ki (Szófia 2018), és helyette az ország pénzügyminiszterét küldte. Az ilyen szokatlan tűnő választást Litvánia azon törekvése motiválta, hogy Kína számára Európa fintech-kapujává váljon, amelyet a szófiai iránymutatásokban a 17+1 Fintech Koordinációs Központ

Ni
nc
s
tö
bb
é
ür
es
bu
ro
k:
Kín
a
nö
ve
kv
ő
láb
ny
o
ma
Kö
zé
p-
és
Kel
et-
Eu
ró
pá
ba
n

létrehozására és a formátum magas szintű fintech-fórumának 2019-es megrendezésére tett ígéretével rögzítettek. Érdekes módon a vilniusi fórumon valóban létrehozták a 17+1 "fintech koordinátorok hálózatát",²⁶ valószínűleg az alább említett, Kínával kapcsolatos, az országban zajló viták eredményeként. Mindenesetre

Litvániának így sikerült egy újabb szakmai- és együttműködési területet találnia, amely kiegészíti a mezőgazdaságra való korábbi érdeklődését, amint azt a 2018 májusában megrendezett 3. Kína-KKE országok mezőgazdasági miniszteri találkozójának és a 13. Kína-KKE országok agrárkereskedelmi és gazdasági együttműködési fórumának vendégül látása is mutatja.

Bár Lettország volt az, amely kétszer (2013-ban Bukarestben és 2019-ben Dubrovnikban) nem küldte el miniszterelnökét a csúcstalálkozóra, helyette mindkét alkalommal a külügyminiszter képviselte, a balti régió legközelebbi országa egyértelműen kiemelkedett a 17+1 formátumon belüli politikai kapcsolatok tekintetében. Valójában Riga volt az, amely 2016-ban a keretrendszer eddigi egyetlen balti csúcstalálkozójának adott otthont, és ezzel a kínai miniszterelnök máig egyetlen látogatását vonzotta az egész régióba. Az esemény során különösen hangsúlyozták az Adria-Balti-tenger-Fekete-tengeri tengeri kikötői együttműködés megerősítésének szükségességét. Nem csoda, hiszen a 2015-ös szucsoui iránymutatásokot követően még ugyanabban az évben Lettországban létrehozták a KKE-Kína Logisztikai Együttműködési Titkárságot²⁷, amely így a formátum első balti székhelyű koordinációs intézménye lett. A várakozásoknak megfelelően a 2016-os rigai csúcstalálkozót megelőzte a Kína-KKE országok közlekedési minisztereinek 1. találkozója és a Kína-KKE országok nemzeti koordinátorainak 8. találkozója ugyanezen év májusában, illetve októberében. Mellékesen megjegyzendő, hogy a következő évben a kínai haditengerészet hajói barátságos kikötői látogatást tettek Rigában nem sokkal az Oroszországgal folytatott, alább említett közös hadgyakorlatok után. Lettország már régóta szeretne közvetlen járatokat vonzani Kínából a Baltikum legnagyobb repülőterére, Rigába, és 2019 októberében Lettország adott otthont az 5. Kína-KKE-EKCS magas szintű turisztikai együttműködési konferenciának.

A Balkánon eddig négy csúcstalálkozót rendeztek Romániában, Szerbiában, Bulgáriában és Horvátországban. A legtöbb esetben a csúcstalálkozókat a fogadó országgal való jövőbeli együttműködés előmozdítására vagy bejelentésére használták fel. Románia számára ez egy lehetőség volt arra, hogy több mint 8 milliárd euró értékű megállapodást írjanak alá. E projektek közül szinte egyiket sem hajtották végre, sokról még mindig folynak a tárgyalások.²⁸ Amikor Szerbia adott otthont a csúcstalálkozónak, a kínai miniszterelnök részt vett a Mihailo Pupun híd hivatalos megnyitóján, amely egy kínai kedvezményes hitelszerződés eredménye. Bulgáriában a csúcstalálkozó idején új kínai nagykövetséget nyitottak, Horvátországban pedig a magas rangú kínai képviselők látogatása lehetőséget adott a Pelješac-híd projekt előmozdítására, amelyet egy kínai építőipari vállalat valósít meg, és amelyet uniós forrásokból finanszíroznak.²⁹ A 17+1 csúcstalálkozók megrendezésén kívül a balkáni országok kétoldalú látogatások és más kínai képviselőkkel való legmagasabb szintű találkozók révén is előmozdították a Kínával való együttműködést. A legjelentősebb, hogy Hszi Csin-ping kínai vezető 2016-ban Szerbiába látogatott. Látogatását Szerbiában újabb jelzésként értelmezték, hogy az ország az egyik legmegbízhatóbb kínai partner a közép- és kelet-európai térségben. A látogatás eredményeképpen egy korszerűsített átfogó stratégiai partnerséget írtak alá.³⁰

Míg Szerbia tekinthető a Balkán államai közül a Kínával legintenzívebb

együttműködést folytató országnak, addig a többi balkáni ország igyekszik az együttműködés szintjét magasabb, stratégiai szintre emelni. Ez különösen igaz azokra az országokra, amelyeknek bizonytalan az útja az uniós tagság felé, ami nemcsak az uniós strukturális alapok nélkül hagyta őket, hanem teret nyitott a térség harmadik szereplői (Kína, Oroszország, Törökország stb.) számára is. Montenegró³¹ és Észak-Macedónia jelentős infrastrukturális projekteket valósított meg Kínával. Albánia, annak ellenére, hogy a kommunista időszak alatt hagyományos kapcsolatai voltak Kínával, úgy tűnik, nem tudja, hogyan használja ki a 17+1 platformot. Szlovénia

a platform margójára került, azonban az új fejlemények, például Wang Yi kínai külügyminiszter 2019 végén tett látogatása jelezte, hogy a két ország közötti kapcsolatok némi fejlődésére lehet számítani. A Kína és Bosznia-Hercegovina közötti kapcsolatok eddig főként a szubnacionális együttműködésen alapultak a Szerb Köztársaság és Szerbia közötti szoros kapcsolatok miatt, ami megteremtette a Kína és ez a boszniai entitás közötti együttműködés kontextusát. A szerb fél bejelentése Hszi Csin-ping 2020-as szerbiai látogatásáról³² újabb bizonyíték arra, hogy Szerbia a Balkánon belül a legfejlettebb kapcsolatokat ápolja Kínával. A tágabb KKE-régióban Szerbia lesz az első a KKE országok közül, amelyet Hszi Csin-ping kétszer is meglátogat, és egyben azon kevés európai országok egyike, amely többször is vendégül látta Hszi Csin-pinget. Ezt Szerbiában ismét fontos tényezőnek tekintik a két fél közötti kapcsolatok további fejlődése szempontjából, mivel Kínát az elmúlt években az egyik legfontosabb külföldi szereplőként népszerűsítették Szerbiában.

BULIZZUNK, ELVTÁRSÁK: A HELYI POLITIKAI PÁRTOK ÉS A KKP KAPCSOLATAI

Annak ellenére, hogy Peking azt hangoztatja, hogy a 17+1 formátum "apolitikus jellegű"³³, Kína a 17+1 kezdeményezésen belül és az egyes országokkal is párbeszédet kezdeményezett a politikai pártok és a Kínai Kommunista Párt (KKP) között. A pártok közötti kapcsolatok hangsúlyozása Kínában néhány kulcsfontosságú tendenciát mutat be: először is, a pártdiplomácia kiterjesztését mutatja, amely eddig főként a kommunista és baloldali pártokkal való kapcsolatokra korlátozódott, és a teljes politikai spektrumra kiterjed; másodsor, rámutat a párt növekvő szerepére Kína külpolitikájában az állam rovására, különösen Xi Jinping alatt 2012 óta; végül, Kína önbizalmát mutatja, hogy a külpolitikát összekapcsolja az ideológiával, és aktívan népszerűsíti politikai rendszerének feltételezett előnyeit külföldön. A KKE-országokkal való pártközi együttműködést a KKP Nemzetközi Kapcsolattartási Osztálya (ILD) irányítja. Figyelmet érdemel az a tény, hogy Song Tao, az ILD jelenlegi vezetője, korábbi külügyminiszter-helyettesi kinevezéséből és a Kína-KKE titkárság vezetőjeként került ebbe a szerepkörbe. Az ILD tevékenységi köre az ideológiailag testvérpártoktól (Vietnam, Kuba vagy Észak-Korea) fokozatosan szélesebb körű partnerségek felé bővült, ahogy Kína világszerte egyre aktívabbá vált diplomáciai téren. Az ILD munkája jelentős szerepet játszott abban, hogy a kínai rendszer és a nemzetközi kapcsolatokra vonatkozó elképzelései legitimitást nyerjenek. Ezen erőfeszítések legsikeresebb eredménye volt az ILD által szervezett 2017-es "KKP a párbeszédben a világ politikai pártjaival" elnevezésű fórum, amelyet Kína "közös sorsközösség" koncepciójának népszerűsítésének szenteltek, és amelyen 300 párt több mint 600 képviselője vett részt.³⁴

2012 óta két fő többoldalú pártközi együttműködési fórumot tartottak a 17+1 formátum keretében: a Kína-KKE fiatal politikai vezetők fórumát és a politikai pártok párbeszédét. A fiatal politikai vezetők fóruma szerepelt Wen Jiabao 12 intézkedésében, és 2013-ban került megrendezésre. Ezt követően két további fórumot

tartottak félévente. Az együttműködést titokzatosság övezte, a résztvevő felek listája nem volt egyértelmű. A 2015-ös fórum résztvevői között például állítólag csak 31 különböző politikai párt és ifjúsági szervezet 50 képviselője volt a közép-kelet-európai országokból.³⁵ A Kína-KKE országok politikai pártjai

A párbeszédre két alkalommal került sor, 2016-ban Budapesten, 2017-ben pedig Bukarestben, néhány közép-kelet-európai ország vezető képviselőinek részvételével (ismét kiemelkedő szerepet játszottak a cseh, szerb és magyar képviselők). E kiadvány társadalmi része részletesebben tárgyalja a párbeszédet.

Érdekes módon 2018-ban és 2019-ben mindkét többoldalú párbeszédet leállították. Ez arra utalhat, hogy Peking óvakodik attól, hogy a formátum keretében folytatott nyílt politikai kapcsolatok ellentmondásosak lehetnek az EU-ban romló légkörrel összefüggésben. A jelentések szerint azonban a 17+1 politikai pártok párbeszédére 2020-ban ismét sor kerül (valószínűleg a pekingi csúcstalálkozóval összekötve, hogy növeljék a profilját), és úgy tűnik, hogy a kapcsolatok időközben más formában folytatódtak - 2019 novemberében például a KKE-országok kormánypártjainak képviselői részt vettek egy kerekasztal-beszélgetésen a KKP-vel, amelyet az ILD szervezett.³⁶ A pártközi együttműködés hasznosságáról alkotott kínai véleményt szemléltetve az ILD miniszterhelyettesét, Qian Hongshant idézték, aki a találkozón azt mondta, hogy "a kormánypártok felelőssége, hogy politikai iránymutatást mutassanak" a Kína-KKE kapcsolatokban.

³⁷

Csehországban Peking ápolta a KKP és a helyi politikai pártok, valamint az egyes politikusok közötti kapcsolatokat. Ez különösen a Cseh Kommunista Párt (KSČM) és a szociáldemokraták (ČSSD) esetében volt így.³⁸ A KKP nagyra értékelte ezeket a kapcsolatokat - ahogy Zhou Li ILD-alelnök, Zhou Li érvelése szerint a KKP és a ČSSD közötti kapcsolatok, amelyekkel 2012-ben együttműködési szándéknyilatkozatot írtak alá,³⁹ az egyik fő pillér, amely hozzájárult Prága Kína felé irányuló politikájának átorientálásához.⁴⁰ Ráadásul a ČSSD korábbi politikusaiból lett lobbisták kiemelkedő szerepet játszottak a Kínával való kapcsolatok előmozdításában az országban.⁴¹ A közelmúltban a KKP a jelenlegi kormány 2017 óta vezető pártját, az ANO-t is megkereste a kapcsolatok kiépítésének reményében.⁴² A KSČM és a ČSSD képviselői részt vettek a 17+1 keretében a politikai pártok párbeszédéről szóló találkozókön, valamint 2017-ben Pekingben a KKP a világ politikai pártjaival folytatott párbeszédéről szóló fórumon.⁴³ Az elmúlt években a cseh politikusok fenntartották a kapcsolatot az ILD-vel, annak ellenére, hogy a Cseh Biztonsági Információs Szolgálat (BIS) figyelmeztetett, hogy az "egy konkrét kínai hírszerző szervezet".⁴⁴

Csehország több magas rangú KKP-s apparátust is vendégül látott, szemben a kormány képviselőivel. Magyarország a pártok közötti párbeszéd egy másik érdekes esete. A magyar kormányzó Fidesz és vezetője, Orbán Viktor antikommunista gyökerei ellenére kiterjedt kapcsolatokat alakított ki a KKP-vel. Így nem meglepő, hogy a Kína-KKE országok politikai pártjainak első párbeszédét Budapesten tartották. Orbán Viktor az eseményen tartott, nagy hangvételű beszédében dicsérte a KKP hajlandóságát arra, hogy az ideológiai különbségek ellenére is együttműködjön a közép- és kelet-európai pártokkal, ami szerinte nem jellemző az EU-ban.⁴⁵ Orbán részt vett a fórum második, 2017-es bukaresti ismétlésén is. Orbán álláspontjának megkülönböztető jegye volt a kínai politikai és társadalmi-gazdasági rendszer aktív csodálata, beleértve a KKP vezetését is. Ez ellentétben áll a cseh KKP-s tárgyalópartnerekkel (kivéve a kommunista pártot), akik a belföldi visszahatástól tartva nagyrészt igyekeztek kerülni kapcsolataik nyilvánosságra

hozatalát.

A balti államok a pártok közötti politikai kapcsolatok tekintetében különleges kihívások elé állítják Kínát. Bár az alábbi tekintetben hasonlóak a V4-országokhoz, a trió a kommunista párt és a kommunista szimbólumok betiltásával még magasabb szintű szolidaritást ért el, így a pártok közötti együttműködés a KKP-vel még inkább

ellentmondásos és nehezebben megvalósítható, mint a legtöbb más közép-kelet-európai országban. A régió önmeghatározó szocialista pártjai azonban valóban hajlamosak pozitívabban tekinteni Kínára, és a lett Saskaņa (Harmónia) párt különösen kiemelkedik a KKP-vel még 2011-ben kötött együttműködési memorandumával.⁴⁶ Ez a lépés eddig nem okozott nagy belpolitikai vitát, különösen az orosz kormánypárttal kötött hasonló együttműködési megállapodás elleni visszhanghoz képest, ami azt mutatja, hogy a Kínával való ilyen jellegű együttműködés gyakran a radar alatt marad.

A balti államok, amelyek régóta komoly problémát jelentenek Kína számára, mivel elviekben kommunistaellenes álláspontot képviselnek, és ellentmondásos álláspontot képviselnek Kína egyes úgynevezett "alapvető érdekeivel" kapcsolatban, egyre inkább a politikai befolyásolás⁴⁷ célpontjaivá váltak, amint azt a 2019. augusztusi litvániai incidens is mutatja. Bár az ország biztonsági szervei a szubrégióban elsőként azonosították Kína kémtevékenységét, mint nemzetbiztonsági fenyegetést, nem sokkal később You Quan, az Egyesült Front Munkaosztályának vezetője látogatta meg.⁴⁸ Három hónappal később, 2019. augusztus 23-án Litvánia a másik két balti állammal együtt megemlékezett a Balti Út 30. évfordulójáról, amely a világ egyik legnagyobb békés politikai tüntetése volt, és a szovjetellenes felszabadítási történetük kulcsfontosságú eseménye. Az eseménydús nap meglehetősen váratlan fordulatot vett, amikor a hongkongi tüntetőkkel szolidárisan összefogott több száz litván Vilnius belvárosában szembekerült a Peking-párti ellentüntetők kis létszámú, de hangos csoportjával, ami az első ilyen eset volt a Baltikumban. Még aggasztóbb volt az a tény, hogy az ellentüntetést kínai diplomaták irányították, beleértve magát a nagykövetet is, és az ország soft powerjéhez általában (Hszinhua hírügynökség) és különösen az egységfront munkájához kapcsolódó struktúrák képviselői vettek részt benne, nevezetesen a helyi tengerentúli kínai egyesület és a nemrég létrehozott Kínai Kereskedelmi Kamara. Az incidens a kínai nagykövet beidézéséhez és az országban példátlan közfelháborodáshoz vezetett.⁴⁹

A Balkánon Szerbia a Kínával való pártközi együttműködés első számú példája. A pártok közötti együttműködés valójában régóta fennáll, és túlélte a szerbiai kormányváltásokat. A Szerbia és Kína közötti kortárs kapcsolatok új korszaka 2009-re tehető, amikor Boris Tadić elnöksége idején stratégiai technikai megállapodást írtak alá a két fél között.⁵⁰ A szerbiai pártközi együttműködés vezető arca Vuk Jeremić volt szerb külügyminiszter, akiből az ENSZ Közgyűlésének (UNGA) elnöke lett. Az ENSZ Közgyűlésben töltött mandátuma után ellenzéki Néppártot alapított Szerbiában. Hivatalos elfoglaltságai mellett Jeremić a meglehetősen hírhedt CEFC China Energy⁵¹ tanácsadója is volt, és egy agytrösztöt, a Nemzetközi Kapcsolatok és Fenntartható Fejlődés Központját (CIRSD) alapította, amely rendezvényeket szervez és kiadványain keresztül népszerűsíti a kínai jelenlétet. A CIRSD tanácsadó testületének egyik tagja Li Wei, volt kínai fejlesztési miniszter.⁵² De nem Jeremić az egyetlen: a 2012-es szerbiai rendszerváltás óta a jelenlegi szerb elnök, Aleksandar Vučić által vezetett kormányzó Progresszív Párt a kínai hitelekkel finanszírozott projektek, valamint a közvetlen kínai külföldi befektetések előmozdítása révén támogatja a Kínával és a KKP-vel való partnerséget. Egy másik politikai párt, amely szoros kapcsolatban áll Kínával és a

Ni
nc
s
tö
bb
é
ür
es
bu
ro
k:
Kín
a
nö
ve
kv
ő
láb
ny
o
ma
Kö
zé
p-
és
Kel
et-
Eu
ró
pá
ba
n

KKP-vel, a Szocialista Párt. Aleksandar Antić, a párt alelnöke a 17+1 nemzeti koordinátora és a fejlesztés egyik fő támogatója.

a Szerbia és Kína közötti kapcsolatok 17+1-es keretben.⁵³ Emellett Ivan Djokovics, a Szocialista Párt tagja és a vajdasági tartományi kormány alelnöke volt az elsődleges kapcsolattartó a Vajdaság és Kína között, és mind Szerbiában a médiában tett nyilatkozataiban és konferencia-megjelenéseiben,⁵⁴ mind pedig Kínában tett hivatalos látogatásai révén előmozdította az együttműködést.⁵⁵

Szerbia több alkalommal is vendégül látta a KKP képviselőit, különösen a Jang Hsziao-du, a Kínai Közösség Politikai Hivatalának tagja által vezetett KKP-küldöttséget, amely 2019 októberében látogatott Szerbiába, ahol találkozott a szerb miniszterelnökkel, a vajdasági autonóm tartományi kormány miniszterelnökével és a szerb elnökkel. A delegáció házigazdája Marko Djurić, a Szerb Haladó Párt alelnöke volt. Marko Djurić 2019-ben hivatalos minőségében is többször járt Kínában, és pártjának legfőbb képviselője lett a Kínával való együttműködés terén, valamint Szerbia egyik leghangosabb politikusa a Kínának nyújtott politikai támogatás tekintetében, különösen a hongkongi tüntetésekre adott kínai reakciót támogatta teljes mértékben.⁵⁶ A kínai jelenlét népszerűsítése a kormánykoalíció és az ellenzéki pártok politikusai által pozitív környezetet teremtett Kína számára, nemcsak a politikai elit, hanem a kormánypárti média körében is.

Úgy tűnik tehát, hogy Peking a pártdiplomáciának kiemelkedő szerepet tulajdonít egyes közép- és kelet-európai országokkal folytatott kapcsolataiban, és olyan kapcsolatok kiépítésére törekszik, amelyek túlélnek a rezisztens kormánykoalíciókat. Általában véve úgy tűnik, hogy a KKP párttevékenységének szintje a közép- és kelet-európai országokban egyenesen arányos az általános kétoldalú politikai kapcsolatok szintjével.

SZUBNACIONÁLIS, ALÁBECSÜLT? A 17+1 EGYÜTTMŰKÖDÉS VIRÁGZÓ ELEME

Meglepő módon és különösebb figyelem nélkül a Kína és a közép- és kelet-európai országok közötti kormányközi kapcsolatok a 17+1 formátumban az együttműködés egyik vezető formájává váltak. Bár eredetileg nem szerepeltek a 12 intézkedés között, a 2013-as bukaresti iránymutatásokban már megemlítették őket. Kína a regionális együttműködést sikertörténetként mutatta be, részben azért, hogy enyhítse a 17+1 formátum általános fénytelenességét és azt a benyomást, hogy nem sok érdemi dolog történik. Amint az alábbiakban látható, bár a regionális együttműködés valóban növekedett a 17+1 formátum keretében, ez nem volt általános minden ország számára.

A helyi együttműködés hangsúlyozása része a BRI-hez kapcsolódó szubnacionális kapcsolatok általános növekedésének. A helyi együttműködés azonban már évtizedek óta része Kína külkapcsolatainak: már az 1980-as években partnerségek jöttek létre Kína régiói és városai között az európai országokkal, köztük elsősorban az Egyesült Királysággal és Németországgal, de Lengyelországgal és Jugoszláviával is.⁵⁷

Általában véve a helyi kapcsolatok Kína puha hatalmi törekvéseinek részét képezik, és a nyilvános diplomáciához sorolhatók.⁵⁸ Kína számára a helyi szintű kapcsolatok

sokszínűbbé és szilárdabbá tehetik a kétoldalú kapcsolatokat, különösen a helyi szinten gyakran jellemző eredményorientáltabb megközelítés miatt. Továbbá nem járnak olyan szintű vizsgálódással, mint a kormányzati szintű kapcsolatok.

A pekingi központi kormányzat arra ösztönzi a tartományokat, hogy a közép- és kelet-európai partnerek aktív keresésével segítsék Kína külpolitikájának általános céljait. A központi kormányzat a tartományok számára specializációt biztosított mind az együttműködési területek, mind a földrajzi partnerek tekintetében.⁵⁹ Ilyen volt például Ningbo, amely a Kína-KKE regionális kapcsolatok csomópontjának szerepét vállalta.⁶⁰

A felülről lefelé irányuló megközelítés ellenére maguk a tartományok is önállóan törekedtek az együttműködésre, különösen a tartományi vállalkozások és a helyi gazdaság előmozdítása érdekében. Ebben a tekintetben a tartományok megpróbálták kihasználni a központi politikát saját pragmatikus céljaik elérése érdekében. A kínai megközelítés tehát a felülről lefelé és alulról felfelé irányuló politikák keveréke volt, egyszerre követve a politikai és gazdasági célokat.

A közép- és kelet-európai országok részéről a regionális együttműködés több lehetőséget teremtett a konkrét projektekre irányuló gazdasági együttműködésre, amelyek sikere gyakran a helyi környezettől függ. A helyi önkormányzatok gyakran követték a központi kormány politikáját, miközben az üdvözlő lépéseket tett Kína

felé. A KKE-országok általában nem tekintették a regionális szintű kapcsolatokat a Kínával való politikai kapcsolat részének, inkább a gazdasági és kulturális kapcsolatokra összpontosítottak. A regionális együttműködés különböző intézményesített találkozók keretében fejlődött, ahogyan a 17+1 formátumban általában is. Ezek közé tartoztak a helyi vezetők találkozói, a polgármesterek találkozói és a fővárosi polgármesterek fóruma, amelyeket évente és két évente tartottak. A tartományi és regionális kormányzók kínai-kKEurópai szövetségét

2014-ben hozták létre. Ahogy a 17+1 formátum egészére, úgy ezekre az eseményekre és intézményekre vonatkozó tényleges részletek is nagyon gyéren vannak, ami átláthatatlanná teszi őket. Az együttműködés konkrét formái közé tartozik a partnerrégiókban képviselői irodák, a regionális vállalatok számára szervezett kereskedelmi és beruházási vásárok, közvetlen légi járatok és vasúti

teherszállítási vonalak létrehozása, valamint regionális egyetemek közötti partnerségek, kulturális rendezvények stb.

Az egyes országok tapasztalatai érdekes különbségeket mutatnak. A regionális együttműködés tekintetében az egyik legaktívabb országnak Csehország tűnik. 2019-től 18 egyedi partnerséget tartanak fenn a cseh régiók és regionális fővárosok kínai partnereikkel. Csehországot azzal is megbízták, hogy a 17+1 formátumban vezesse ezt az együttműködési területet, a 2014-ben Prágában, a 2. Kína-KKE helyi vezetők találkozásán létrehozott Kína-KKE tartományi kormányzók szövetségével. Amint azt a korábbi kutatások feltárták, valójában leginkább maguk a cseh regionális vezetők kerestek aktívan együttműködési partnereket Kínában, nem pedig a kínai fél kezdeményezése.⁶¹ Mégis, a 2016-ban a kínai Tangshanban megrendezett 3. Kína-KKE országok helyi vezetőinek találkozásán Bohuslav Sobotka miniszterelnök is részt vett, hangsúlyozva, hogy a cseh kormány fontosnak tartja ezt a napirendet.

Bár a regionális diplomáciát leginkább a gazdasági eredményekre vonatkozó várakozások motiválták, Csehországban a regionális diplomácia átpolitikálódott. A Prága és Peking között 2016-ban, Hszi Csin-ping látogatása során megkötött partnerség tartalmazott egy rendkívül ellentmondásos cikkelyt, amely kifejezte Prága támogatását az "egy Kína-politika" mellett. Amikor az új ellenzéki kormány 2018

Ni
nc
s
tö
bb
é
ür
es
bu
ro
k:
Kín
a
nö
ve
kv
ő
láb
ny
o
ma
Kö
zé
p-
és
Kel
et-
Eu
ró
pá
ba
n

végén hatalomra került Prágában, követelte a szerződés újratárgyalását és a vitatott cikk elhagyását. Mivel Peking erre nem volt hajlandó, a megállapodást 2019 októberében felmondták, és Prága arra lépett, hogy hasonló partnerséget kössön Tajpejjel. E lépés és a prágai polgármester egyéb intézkedései és nyilatkozatai miatt

Tajvan, Tibet és az emberi jogok tekintetében Kína azzal "büntette" Prágát, hogy lemondta több cseh zenekar turnéját, és más lehetséges lépéseket is megvitattak.⁶² 2020 januárjában Sanghaj bejelentette, hogy a városvezetés Tajvannal kapcsolatos lépései miatt a Prágával való partnerségét is visszavonja.⁶³ Úgy tűnik, Prága (és Csehország) az eddig élénk közvetlen légi együttműködés terén is büntetést kapott.⁶⁴ A Prágából Sencsenbe tervezett járat nem valósult meg, a pekingi összeköttetést törölték, a sanghaji járatok számát pedig csökkentették.⁶⁵ Bár nem lehet arra következtetni, hogy a légitársaságok utasítást kaptak-e erre Bejingtől, de legalábbis ezek a döntések a légitársaságok részéről az útvonalak csökkentésére vonatkoztak, amikor a politikai célszerűségük elfogyott. A prágai eset azt mutatja, hogy még a regionális diplomácia is válhat ellentmondásos és politikai jellegűvé, különösen, ha belekeveredik a kétoldalú kapcsolatok kérdéseibe. Ráadásul azt is nyilvánvalóvá tette, hogy az együttműködés minden formája végső soron Peking politikai kegyeit szolgálja.

Lengyelország a KKE-országok közül szintén vezető szerepet tölt be a Kínával fenntartott regionális szintű kapcsolatok terén, mind a kapcsolatok mennyiségét, mind minőségét tekintve. A 16 lengyel régióból mindössze három nem működik együtt Kínával.⁶⁶ A legfontosabb eset a Łódźi régió 2012 óta tartó, Szecsuánnal fennálló partnersége, amely a legkiterjedtebb regionális partnerség az egész KKE régióban. Az első kapcsolatfelvétel Łódź és Szecsuán között 2012-ben, a lengyel-kínai stratégiai partnerség megkötése után kezdődött. Érdekesség, hogy az együttműködés fokozatosan a Hatrans magánlogisztikai vállalat kezdeményezéséből nőtt ki, amely a Łódź és Csengtu között 2013-ban megnyitott közvetlen vasúti teherszállítási kapcsolatot üzemelteti. A Łódźi régió és Łódź városa 2014-ben közös képviseleti irodát nyitott Csengtuban, amit Csengtu és Szecsuán tartomány viszonzott.⁶⁷ Łódź és Csengtu szintén testvérvárossá vált. Részben a Łódźi kormány lobbizásának köszönhetően Lengyelország 2015-ben úgy döntött, hogy Csengtut választja új kínai konzulátusának helyszínéül.⁶⁸ Az együttműködés szilárdságán túl a Łódźi eset azt is mutatja, hogy a szubnacionális együttműködésben rejlő lehetőségek a kormányzati szintű politikát is befolyásolhatják.

A V4-ek másik két tagja sokkal kisebb hangsúlyt fektetett a Kínával való helyi szintű kapcsolatokra. Szlovákia esetében ez az érdektelenség tükrözi a Kínával való kapcsolatok feltárása iránti általános közömbösséget. Két régió és három regionális főváros (a 8-ból) rendelkezik valamilyen formában együttműködéssel Kínával, de nagyon kevés tartalommal. Ugyanez a helyzet Magyarország esetében is, bár a partnerségek száma magasabb (11 regionális partnerség és 7 regionális fővárosi partnerség). A Kínával való korlátozott érdemi együttműködés ezen a szinten a magyarországi központosított kormányzati struktúrájának tulajdonítható, ahol a helyi önkormányzatoknak kevés hatásköre van. A budapesti kormány által vállalt vezető szerep miatt nem volt ösztönző a kapcsolatok ilyen szintű fejlesztésére.

Mivel a balti trió viszonylag kis országokból áll, amelyek nem rendelkeznek az alább említett balkáni példákhoz hasonló, politikailag autonóm régiókkal, a Kínával fenntartott szubkormányzati kapcsolatok leginkább a városok közötti együttműködés és a testvérvárosi partnerségek esetében mutatkoztak meg. A politikailag kevésbé ellentmondásosnak ítélt balti és kínai városok közötti ilyen

kapcsolatok lassan fejlődnek, bár általában a többi közép-kelet-európai országnál alacsonyabb szinten. A három balti főváros, Tallinn, Riga és Vilnius mindegyike testvérvárosi megállapodást kötött Kína nagyvárosaival, Hangcsouval, Szucsouval és Kuangcsouval. A szoros kapcsolat azonban

a nemzeti szint és a fővárosi helyi politika között már eddig is vitákhoz vezetett, amint azt a fent említett vilniusi incidens is mutatja, amely rövid nyilvános vitát váltott ki a város polgármestere és a helyi kínai nagykövetség között.

Számos testvérvárosi megállapodás már 2012 előtt létrejött, de a 17+1 platform létrehozása valóban hozzájárult ezek intenzívebbé válásához, különösen a polgármesterek fóruma révén, amely egyre több delegációt vonz a trió kisebb városaiból és településeiből. Úgy tűnik, hogy kínai partnereik hajlandóak viszonzni ezt az érdeklődést, miközben a kapcsolatok elmélyülése általában a balti közbeszéd radarja alatt marad. Ennek a tendenciának sokatmondó példája a Harbin (közel 11 millió lakosú agglomerációval együtt) polgármesterének 2019 ősz közepén tett látogatása a latin- viai Daugavpilsben (kevesebb mint 100 000 lakos)⁶⁹ és a litvániai Rokiškisban (kevesebb mint 15 000 lakos) a korábban megállapodott testvérvárosi partnerségek keretében.⁷⁰ A balkáni országoktól eltérő belső struktúrával rendelkező Vajdasági Szerb Autonóm Tartomány (AP) szoros kapcsolatokat alakított ki a kínai tartományokkal és képviselőkkel. Vajdaság miniszterelnöke, Igor Mirović vezette a vajdasági delegációt a 2019-es kínai látogatás során. Újvidék, mint Vajdaság AT fővárosa korábban testvérvárosi kapcsolatokat létesített Csangcsunnal, a kínai Jilin tartomány fővárosával, ami a Vajdaság és Jilin tartomány további kapcsolatainak alapjául szolgált. Jilin mellett Vajdaság 2016-ban a kínai Hainan tartománnyal⁷¹, 2018-ban pedig Fujian tartománnyal⁷² írt alá együttműködési szándéknyilatkozatot. A Vajdaság és Fujian közötti együttműködést kifejezetten a 17+1 platform keretében határozták meg. A tartományok közötti kapcsolatok mellett a vajdasági kormány miniszterelnöke 2019-ben a KKP hivatalos látogatása során fogadta a KKP delegációját, amelyet Jang Hsziaodu, a KKP Politikai Hivatalának tagja vezetett.

Bosznia-Hercegovina összetett belső struktúrája két alkotóelem magas szintű autonómiát biztosít. A magas szintű autonómia mellett a Szerb Köztársaság mint független ország és a Bosznia-Hercegovinát alkotó Boszniai Szerb Köztársaság közötti politikai kapcsolatok megeremtettk a Boszniai Szerb Köztársaság számára a Kínával való politikai kapcsolatok kontextusát. A Szerbia és Kína közötti együttműködés további fejlődése áttekinthető a Kína és Bosznia-Hercegovina közötti együttműködésre, mind a 17+1 együttműködés keretében, mind a kétoldalú együttműködésben. Zeljka Cvijanovic, a Szerb Köztársaság miniszterelnöke hivatalos minőségben fogadta a kínai Tianjin városból érkező küldöttséget, és találkozott a KKP magas rangú képviselőjével, Ji Guoqianggal.⁷³ Ezen kívül a Szerb Köztársaság kormányának elnöke, Radovan Viskovic Pekingbe látogatott, és találkozott Chi Jinggel, Peking városi kormányának képviselőjével, kiemelve a Szerb Köztársaság és Kína között kialakult nemzetközi együttműködést.⁷⁴ A két fél közötti magas szintű látogatások és együttműködés helyi szinten is megjelent. Banjaluka polgármestere, Igor Radojičić 2018-ban Tianjinba látogatott, és találkozott Tianjin tartomány képviselőjével.

A Kína és a Balkán közötti szubnacionális együttműködés a 2016-ban létrehozott Kína-KKE fővárosi polgármesterei fórumon keresztül is látható. Minden egyes iterációt valamelyik balkáni országban szerveztek. Az első fórumot Bulgáriában tartották, ezt követte a második fórum Montenegróban, a harmadikat Szerbiában, a negyediket pedig Albániában rendezték meg.

Ezen túlmenően a balkáni országok mindegyike rendelkezik szubnacionális együttműködéssel a kínai tartományokkal. Bulgária és Horvátország a városok vagy régiók szintjén alakított ki együttműködést, míg Albánia, Szlovénia, Montenegró és Románia nem érte el a nemzeti szint alatti együttműködés szintjét, de a 17+1 keretrendszerben aktívak olyan létrehozott mechanizmusokon keresztül, mint a fővárosi polgármesterek fórumai, a helyi vezetők találkozói és a tartományi és regionális kormányzók szövetsége.

ÉLVONALBELI VAGY ÉKET VERŐ: A 17+1 MEGOSZTJA EURÓPÁT?

Amikor Kína 2012-ben kezdeményezte a 17+1 formátumot, későn érkezett a közép- és kelet-európai régióba, ahol a külső hatalmak már régóta jelen vannak. A geopolitikai érdekek bonyolult összefonódása miatt Kínának nem könnyű kihívást jelentett a kapcsolatok navigálása és a közép- és kelet-európai országokkal való együttműködés olyan módon történő kialakítása, hogy az ne váltson ki visszahatást egyik hatalom részéről sem. Ugyanakkor a kelet-közép-európai országok sem maradtak cselekvés nélkül. Éppen ellenkezőleg, különböző módokon próbálták felhasználni a Kínával való kapcsolatukat arra, hogy az EU-val, Oroszországgal és az USA-val szemben pozícionálják magukat.

Mivel Oroszország régóta érdeklődik a térség iránt, és a közép- és kelet-európai országok Moszkvához fűződő viszonya jelentősen eltér (a balti államok és Lengyelország által érzékelt közvetlen fenyegetéstől kezdve a szerb-orosz viszonyig), az Oroszországhoz való közeledés kérdése kihívást jelent Kína számára a térségben. A közép- és kelet-európai országokkal való együttműködés kialakításakor Kína óvatos volt, hogy ne menjen túlságosan messzire az orosz hátsó udvarban, kizárva Ukrajnát, Fehéroroszországot és Moldovát, de Koszovót is, amelyet sem Kína, sem Oroszország nem ismert el, az ezen országok Szerbiával fennálló hagyományosan jó kapcsolatai, valamint saját szeparatista aggodalmaik miatt. Elmondható, hogy az orosz befolyás fejlettebb, mint a kínai, és Kína óvatos, hogy ne fenyegetse ezt a befolyást azokban az övezetekben, ahol az Oroszország számára stratégiai fontosságú.

Az Egyesült Államok egy másik kulcsfontosságú hatalom a régióban. Szerepe továbbra is a legfontosabb a biztonság területén, mivel Bosznia-Hercegovina és Szerbia kivételével (Észak-Macedónia tagsága ratifikálásra vár) mind a 17 közép-kelet-európai ország NATO-tag. Az USA nem szerepel közvetlenül a 17+1 együttműködésben, a hivatalos dokumentumokban nem említik, kivéve a dubrovnikai csúcstalálkozón kifejezett közvetett utalást a WTO keretrendszerének közös támogatására. Ugyanakkor Washington egyre inkább aggódik Kína közép- és kelet-közép-európai jelenléte miatt, különösen a Trump-kormányzat alatt, ami a régió iránti megújult érdeklődésben nyilvánult meg. Mike Pompeo amerikai külügyminiszter 2019 februárjában látogatást tett Lengyelországban, Magyarországon és Szlovákiában, amelynek fő témája Oroszország és Kína ottani jelenléte volt.⁷⁵ Szlovákiában Pompeo arra figyelmeztette a kormányt, hogy "védekeznie kell Kína gazdasági és egyéb, a függőség megteremtésére és az önkormányzati rendszerének ma- nípulálására irányuló erőfeszítéseivel szemben".⁷⁶

Pompeo látogatásának középpontjában az 5G technológiák és a Huawei kérdése állt. Pompeo Magyarországon világossá tette, hogy a Huawei-jel való együttműködés negatív következményekkel járhat a Washingtonhoz fűződő kapcsolatokra nézve (később még nagyobb sikert aratott az 5G kérdésében egy észtországi látogatás során).⁷⁷ Ezt követte Wang Yi 2019 júliusában tett látogatása a régióban, hangsúlyozva, hogy KKE új csatatérré válik.

Úgy tűnik, hogy néhány, az USA-val szoros kapcsolatban álló közép- és kelet-európai ország a Kínával kapcsolatos politikájában figyelembe veszi azt a törekvést, hogy ne sérüljön a Washingtonnal való kapcsolat. Ez különösen igaz Lengyelországra, a balti országokra, de Romániára is. ⁷⁸ Még Magyarország is hangsúlyozta például, hogy a Kínával való együttműködés nem veszélyezteti Budapestnek az USA megbízható szövetségeseinek és a NATO-n belüli szerepét. ⁷⁹ Általánosságban azonban úgy tűnik, hogy a kelet-közép-európai országok úgy vélik, hogy mind a Kínával, mind az USA-val való kapcsolatuk megvan, és hogy ezek nem zárják ki egymást, Kína csak a gazdasági partner szerepét tölti be.

A legközvetlenebb szereplő azonban továbbra is az Európai Unió, mivel a platform 17 tagja közül 12 uniós tagállam. Az EU először 2004-ben bővült a közép- és kelet-európai országokkal a tíz országot érintő nagyszabású keleti bővítés során, majd 2007-ben Románia és Bulgária, 2013-ban pedig Horvátország csatlakozott. Az EU a csatlakozási folyamatnak a nyugat-balkáni országokra való kiterjesztésével és külső szomszédságpolitikájával is befolyást gyakorolt. A tagállamokban, de a tagjelölt országokban is az EU mind a gazdaságban, mind a politikában döntő normatív keretként szolgált. Fontos, hogy az EU egésze továbbra is a domináns gazdasági hatalom az egész közép-kelet-európai régióban.

Kína álláspontja az EU-nak a 17+1-es keretben betöltött szerepével kapcsolatban meglehetősen összetett, sőt időnként ellentmondásos. Amikor Wen Jiabao 2012-ben Varsóban bejelentette a 12 ~~nyilatkozat~~ ^{nyilatkozat} feltűnően hiányzott az EU említése. Ebben az összefüggésben Kína térnyerése a régióban riadalmat keltett Brüsszelben és az európai fővárosokban (különösen Berlinben és Párizsban), mivel Kína megpróbálja megosztani Európát és kijátszani az uniós szabályokat és normákat a tagállamokban és a törekvő balkáni országokban. Ehhez kapcsolódik az a nagyrészt helytelen vita, hogy Kína a beruházások és az infrastruktúra révén megvásárolja a közép- és kelet-európai országok kegyeit, annak ellenére, hogy a Kína-EU gazdasági kapcsolatok szerkezete továbbra is erősen a "régi" EU-tagok felé hajlik, és a közép- és kelet-európai országok által Kínának nyújtott politikai támogatás csak néhány esetre korlátozódik. ⁸⁰

Kína azzal próbálta kezelni az EU aggályait, hogy megfigyelőként meghívta az EU-t és Németországot a csúcstalálkozókra. Ezenkívül az uniós szabályokat és a Kína-EU kapcsolatok kiegészítő jellegét a későbbiekben minden kínai nyilatkozatban és a csúcstalálkozó hivatalos dokumentumaiban hangsúlyozták. A kínai hivatalos nyilatkozatok még a 17+1-et is az uniós integrációs folyamat folytatásának sikerét biztosító eszközként hirdették meg. Ez nemcsak Kína retorikai változásának tulajdonítható, hanem egyes közép- és kelet-európai EU-tagok ragaszkodása miatt is, akik attól tartottak, hogy a Kínával való együttműködés negatív hatással lesz az EU-n belüli helyzetükre. Végül, a 17+1 további "európaizálására" vonatkozó döntés Görögország csatlakozásával (szemben a keleti bővítéssel) a hidak építésének és a platform uniós orientációjának egy másik formája lehet.

Ugyanakkor Kínában még mindig van némi tendencia arra, hogy az EU-t külső szereplőként tekintsék, noha a 17+1 együttműködés szerves részét képezi, mivel 12 résztvevő ország maga is az EU tagja. A kínai szakértők - miközben kerülnek az ezzel kapcsolatos nyilvános bejelentéseket - gyakran aggódnak amiatt, hogy követniük

kell az uniós szabályokat, mivel azokat "Brüsszel által rájuk kényszerített" dolognak tekintik. Más kínai hangok bírálták Németországot, amiért fél attól, hogy elveszíti domináns gazdasági pozícióját Közép- és Kelet-Közép-Európában, és így akadályokat gördít a Kínával való együttműködés elé. A legfontosabb, hogy a kínai

a gazdasági szerepvállalás, különösen a Balkánon, erodáló hatást gyakorolt a közép- és kelet-európai országok uniós szabványainak és normáinak konvergenciájára.

És míg Kína óvatosan fogalmazott azzal kapcsolatban, hogy miként pozicionálja magát az EU-val szemben a KKE-országokkal való együttműködéssel összefüggésben, az EU aggodalmakat mutat azzal kapcsolatban, hogy a Kína és a KKE-országok közötti együttműködés további fejlődése hogyan fogja befolyásolni a demokrácia szintjét ezekben az országokban, valamint az általános belső rendet és gazdaságot. Az EU-tagállamok számára ezeket az aggodalmakat egy olyan átvilágítási mechanizmuson keresztül intézményesítették, amely értékeli az EU-tagállamokba irányuló további közvetlen külföldi befektetéseket. Bár nem Kína az egyetlen ország, amely befektet a közép- és kelet-európai uniós tagállamokban, ezt az intézkedést úgy értelmezték, hogy az elsősorban a jövőbeli kínai befektetésekre irányul. Másrészt az EU-tagsággal nem rendelkező országokat, például a nyugat-balkáni országokat az EU bírálta azzal, hogy a Kínával való mélyebb együttműködés távolabb sodorhatja őket az uniós tagság lehetőségétől, mivel az együttműködés magas szintje a kínai befolyás "trójai falovává" teheti ezeket az országokat. Az, hogy Szerbiához hasonló országok nem EU-tagok, nagy teret enged a Kínával való együttműködés elveinek kialakítására olyan alapelvek alapján, amelyek nincsenek összhangban az uniós elvekkel. Rövid távon nézve ez előnyös lehet az ország számára és gyors gazdasági fejlődést hozhat, de hosszú távon negatívan befolyásolhatja az uniós tagságra vonatkozó kilátásait.

2020 kritikus évnél ígérkezik az EU-Kína és a közép- és kelet-kínai kapcsolatokban. A Kínához fűződő kapcsolatok átalakítása céljából Németország uniós elnöksége egy különleges, 27+1 formátumú EU-Kína csúcstalálkozót tervez Lipcsében, amelyen az EU valamennyi tagállama helyet kap. ⁸¹ Meglátjuk, hogy Németország, Franciaország és más befolyásos EU-tagok félreteszik-e a Kínával való privilegizált kétoldalú kapcsolatok ápolására irányuló erőfeszítéseiket, és megnyitják-e az ajtókat egy valódi, az egész EU-ra kiterjedő Kína-ügyi erőfeszítés előtt.

KÍNA A CEE POLITIKÁBAN: KÖVETKEZTETÉS ÉS AJÁNLÁSOK

Kína érdeme, hogy a közép- és kelet-európai régiót a legutóbbi időkben régióként definiálták, sőt, még az intézményesítés is elkezdődött. ⁸² Sok ország (különösen a balti trió, Szlovénia és Horvátország) kezdetben nem érezte jól magát a KKE-hez vagy akár annak részeihez való ilyen jellegű befogadással és társítással, mint ahogyan ez továbbra is így van Románia, Bulgária és legutóbb Görögország "balkáni" azonosításával. Az utóbbi ország 2019-es csatlakozása még inkább problematizálta ezt a meghatározást.

A 17+1-es keretet az együttműködés logikája jellemzi, amelyben Kína a "multilaterális bilateralizmus" élére állt. Az intézményi keret és az együttműködés fókusza is fokozatosan alakult ki, anélkül, hogy kezdetben világos tervrajzok álltak volna rendelkezésre. Összességében az együttműködés meglehetősen laza maradt, és (egyelőre) nincsenek jelek a jövőbeli intézményesítésre.

Az iránymutatásokban szereplő együttműködési célterületek a BRI-vel kapcsolatos kérdéseket és újabban a globális menetrendet is felölelik. A közös dokumentumok azonban azt mutatják, hogy Kína nem tudta átültetni külpolitikai koncepcióit a Közép- és Kelet-Európával való együttműködés nyelvére. Éppen ellenkezőleg, a kelet-közép-európai országok sikeresen alakították a nyelvet, hogy összhangban maradjon az uniós keretekkel és nemzeti érdekeikkel.

A 17+1 együttműködés szinte mindenütt a régió országai és Kína közötti magas szintű politikai kapcsolatok növekedéséhez vezetett. A kétoldalú kapcsolatok fejlődése azonban eltérő pályán zajlott, egyes közép-kelet-európai országok intenzívebb együttműködést valósítottak meg, míg mások nagyrészt passzívák maradtak. Ebben a tekintetben inkább a 17 KKEK által végzett tevékenység és a meghozott döntések, mint maga a formátum a meghatározó tényező.

Bár néhány ország, különösen Magyarország és Szerbia támogatta Kínát politikai kérdésekben, ezek inkább kivételek voltak, mint szabályok. Ugyanakkor néhány kelet-közép-európai ország az emberi jogok, Tajvan és más kérdések kapcsán kialakult konfliktusok miatt ténylegesen rontotta politikai kapcsolatait Kínával. Ezért a gyakran hallott feltételezéseket, miszerint a közép- és kelet-európai országok összességében előzékenyebbek lettek Kínával szemben politikai kérdésekben, nem támasztják alá a bizonyítékok.

Kína a KKE-t a Kínai Kommunista Párt által irányított aktívabb pártdiplomácia teszt pályájaként használta fel mind a többoldalú fórumokon, mind a kétoldalú kapcsolatokon keresztül. Az együttműködés nagy része átláthatatlan módon zajlik, ami kétségeket ébreszt annak természetével és céljával kapcsolatban. Úgy tűnik, Kína célja a fontos politikai elitekkel való kapcsolatok ápolása, hogy biztosítsa az adott országok hosszú távú Kína-barát irányítását.

A 17+1-en belüli szubnacionális együttműködés fejlesztése a Kína és KKE közötti együttműködés egyik nem lebecsült dimenziója. Az együttműködés tartalma azonban országonként változott, ami elkerülte az általános következtetések levonását. A Prága-Peking kapcsolat esete megmutatta, hogy még a helyi együttműködés sem mentes a politikai feszültségektől.

Harmadik felek fontos szerepet játszottak a 17+1 együttműködés fejlesztésében. Kína sikertelenül próbálta eloszlatni az EU azon aggodalmait, hogy Kína a formátumot Európa megosztására használja fel, bár a tényleges esetek száma korlátozott, amikor a közép- és kelet-európai országok Kína felé fordultak a túlsúlyos EU-orientáció rovására. Az USA és Kína rivalizálása tényezővé vált a KKE-országok Kínához fűződő kapcsolataiban, és számos ország attól tart, hogy veszélybe kerülhet a Washingtonhoz fűződő hagyományos kapcsolata. Oroszország érzékeny megítélése miatt a térségben, de a térségben fennálló érdekei miatt Kína megpróbált egy vékony vonalon mozogni a KKE-ben Oroszországgal szembeni megközelítésében.

Mivel Kína a 17+1-en keresztül már bizonyította eltökéltségét a "többoldalú" európai együttműködési platformok intézményesítésére, a jövőben további tagozódó és "szubregionális" kezdeményezésekre lehet számítani. Délkelet-Európa - az egyszerűség kedvéért itt "Balkánként" definiálva - lenne az ilyen erőfeszítések első számú célpontja, mivel a V4-ekhez és a Baltikumhoz képest jóval nagyobb (10 ország) és az önazonosító konszenzus hiánya miatt. A csúcstalálkozók sorrendje már eddig is adott némi okot arra a feltételezésre, hogy Kína különbséget tesz legalább a keleti (Románia és Bulgária) és a nyugati Balkán között, Szlovéniát és Horvátországot pedig inkább közép-európai országoknak tekintik, mint balkáni országoknak, tekintettel EU-tagságukra.

A Kína és a 17 közép- és kelet-európai ország közötti politikai kapcsolatok értékelése alapján a 17+1 formátumon keresztül, magát a formátumot nem szabad

elvetni. Éppen ellenkezőleg, a 17 országnak ki kellene használnia azt, hogy jobban szolgálja érdekeit.

Ellenezni kell azt a leegyszerűsített nézetet, hogy Európát Kína a 17+1-en keresztül osztja fel, mivel ez a közép- és kelet-európai államokat gyermeteggé teszi, és megtagadja tőlük a cselekvőképességet. Az EU intézményei

és az EU nyugati tagjainak el kell ismerniük a közép- és kelet-európai országok érdekeit a Kínával való kapcsolataik javításában. Az EU-nak be kell vonnia a közép- és kelet-európai EU-tagállamokat a Kínával kapcsolatos közös uniós politika kialakítására irányuló erőfeszítésekbe, amelynek valamennyi tagállam érdekeit képviselnie kell.

A rendrakás előfeltétele annak, hogy az EU hatékony szereplő legyen Kínával szemben. A tagállamok belső megosztottságát nem Kína hozta létre, de időnként ügyesen kihasználta a maga javára.

Mindenekelőtt az EU-nak egyértelmű utat kellene nyitnia a tagság felé a nyugat-balkáni országok előtt, hogy ellensúlyozza Kína politikai befolyásának növekedését. A 17 országnak a megvalósítható területeken is javítania kellene kommunikációját és koordinációját, hogy a 17+1 elsősorban az ő érdekeiket szolgáló multilaterális fórummá váljon. A Kína figyelméért folytatott verseny a közép- és kelet-európai országok között csak erodálni fogja alkupozíciójukat. Több figyelmet kell fordítani a Kína-KKE együttműködés szubnacionális dimenziójára, amely eddig nagyrészt a radar alatt maradt. Bár a kelet-közép-európai államoknak többnyire gazdasági érdekek motiválják őket, figyelmet kell fordítaniuk az ilyen együttműködés lehetséges politizálására és Kína azon törekvéseire, hogy kihasználja a helyi szintű együttműködések alacsonyabb profilját.

kapcsolatok a figyelem elkerülése érdekében.

A KKP növekvő szerepe a KKE-vel kapcsolatos kínai megközelítésben éberségre int. A civil társadalomnak és a médiának nagyobb figyelmet kellene fordítania a helyi pártok és a KKP közötti átláthatatlan ügyletekre. A demokratikus közép-kelet-európai pártoknak meg kell érteniük, hogy a KKP-vel való kapcsolatfelvételükkel segítik a KKP-t abban, hogy megkerülje a hivatalos kormányzati kapcsolatokat és a diplomáciai csatornákat.

A 17 országnak szorosan figyelnie kell, és ennek megfelelően kell cselekednie Kína azon törekvéseivel kapcsolatban, hogy bővítse a platform tagságát és további intézményesítse azt. Kína biztosítékai arra vonatkozóan, hogy a platform összhangban van az EU politikáival, valamint a régió sajátos földrajzi helyzetével, különösen hangsúlyozni kell, hogy a keleti partnerség országait jobban be kell vonni a 17+1 projektbe, különösen azokba, amelyek az összekapcsolhatóságot hangsúlyozzák.

2. Gazdasági kapcsolatok: Cukornád, vagy cukormázás bot?

Szunomár Ágnes, Liisi Karindi és Andreea Leonte

A kelet-közép-európai országok egyre inkább úgy tekintenek Kínára, mint olyan országra, amely a fejlődő kereskedelmi kapcsolatok, a kínai befektetések növekvő beáramlása, valamint az utóbbi időben a kínai vállalatok által megvalósított és kínai hitelekkel finanszírozott infrastrukturális projektek révén gazdasági előnyöket hozhat a régió számára. Ez a fejezet Kína jelenlétét vizsgálja KKE-ben a kereskedelmi és beruházási kapcsolatok, a konjunktúra és az infrastruktúra, a pénzügyi együttműködés és a turizmus feltérképezésével.⁸³

Kína globális vagy fejlett világbeli gazdasági jelenlétéhez képest Kína gazdasági hatása a közép- és kelet-európai országokra továbbra is csekély. Az elmúlt évtizedben azonban jelentősen megnövekedett, ami számos kihíváshoz vezetett. A kétoldalú kapcsolatok politikailag vezérelt felmelegedése ellenére a kereskedelmi kapcsolatok továbbra is viszonylag alacsonyak, ami növekvő deficitet eredményez. A régióba irányuló kínai közvetlen külföldi befektetések szerény mértékűek, és néhány, főként uniós tagországra koncentrálódnak. Az infrastrukturális projektekről az egész régióban tárgyalásokat folytatnak, de a megvalósított projektek ritkák, míg a pénzügyi együttműködés szintén még gyerekcipőben jár. Egyre több kínai turista keresi fel a régiót, azonban nem teljesen világos, hogy ez a 17+1 együttműködés eredménye, vagy az ország középosztálybeli utazók egyre növekvő seregének köszönhető.

NEM OLYAN KÜLÖNLEGES: A 17+1 SZERÉNY HATÁSA A KERESKEDELMI KAPCSOLATOKRA

A 17 közép- és kelet-európai ország Kínával folytatott kereskedelmének összehasonlító elemzése azt mutatja, hogy az országok többségének (különösen a balti és a balti államoknak) viszonylag alacsony a Kínával folytatott kereskedelme. A teljes KKE-régióban a négy visegrádi ország mutatja a legnagyobb kereskedelmi forgalmat, őket követi Románia, Szlovénia, Szerbia és Bulgária. A KKE-országok Kínával folytatott kereskedelmének közös jellemzője a jelentős és - az elmúlt tizenöt évben - folyamatosan növekvő deficit. A hiány 2018-ban mintegy 75 milliárd USD-t tett ki. Mivel a V4-országok (különösen Lengyelország) kapják a kínai export nagy részét, az ő hiányértékeik is a legmagasabbak.

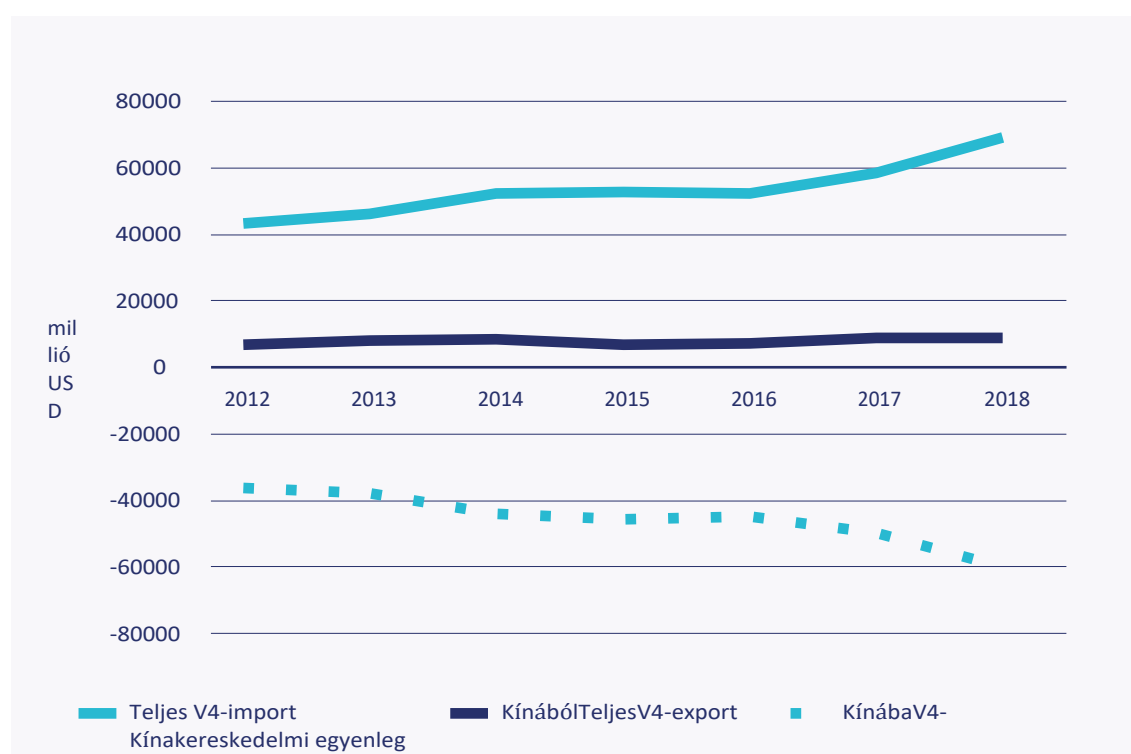
A V4-országok és Kína közötti kereskedelem az elmúlt néhány évben nőtt a

legnagyobb mértékben, azonban ez a növekedés még a 17+1 kezdeményezés hivatalos elindítása előttre nyúlik vissza: a 2000-es évek elejére, egybeesik a közép- és kelet-európai országok Európai Unióhoz való csatlakozásával. A Kínából származó import esetében a platform valóban új lendületet adott a kapcsolatoknak, azonban míg a V4-ek Kínából származó importja jelentősen nőtt, a V4-ek Kínába irányuló exportjának növekedése 2012 után meglehetősen szerény maradt, sőt 2014 után néhány évig enyhén csökkent is. Ennek eredményeként a kereskedelmi hiány gyorsan nőtt.

A V4-ek, különösen Csehország, Magyarország és Szlovákia esetében a Németországtól való exportfüggőség nyilvánvaló: a V4-ek exportjának 25-30%-a Németországba irányul, míg a közvetett export (amikor az árukat például Szlovákiában jelentik be exportra, és Csehországból hagyják el az EU vámterületét) még tovább növeli ezt a függőséget.⁸⁴ A termékeket vagy pótalkatrészeket gyakran Németországból exportálják Kínába. Az a tény, hogy a három fent említett V4-ország állandó kereskedelmi többletet mutat Németországgal szemben, árnyaltabb képet adhat ezen országok Kínával szembeni kereskedelmi deficitjéről.

Ha a V4-országok szerinti bontásban elemezzük a tendenciákat, a kínai import 2012 óta tartó növekedése Lengyelország és Csehország esetében a legnagyobb (79, illetve 66%), míg a Magyarországról és Szlovákiából származó import növekedése meglehetősen szerény (18, illetve 14%). Szlovákia behozatala 2014 után három egymást követő évben még csökkent is. Ami a V4-országok exportteljesítményét illeti, a számok kevésbé impresszívek: Csehország, Lengyelország és Magyarország nagyjából azonos értékben exportál, míg Szlovákia lemarad. A 2012 és 2018 közötti exportnövekedés Csehország (50% feletti), Lengyelország (43%) és Magyarország (31%) esetében volt a legmagasabb, Szlovákia esetében pedig 7%-os csökkenést mutat. Bár a lengyel, cseh vagy akár a magyar százalékos számok azt sugallhatják, hogy ezen országok Kínába irányuló exportja jelentősen nőtt, hangsúlyozni kell, hogy ezek az országok nagyon alacsony kezdeti exportmennyiségből indultak, ahol az abszolút változás még mindig viszonylag kicsi maradt, ezért ezek a számok félrevezető képet adhatnak az országok relatív teljesítményéről és Kína mint exportcélország szerepéről.⁸⁵

1. ÁBRA: A VISEGRÁDI RÉGIÓ ÉS KÍNA KÖZÖTTI KERESKEDELEM (MILLIÓ USD-BEN)

Forrás: saját összeállítás az UN Comtrade (<https://comtrade.un.org>) alapján.

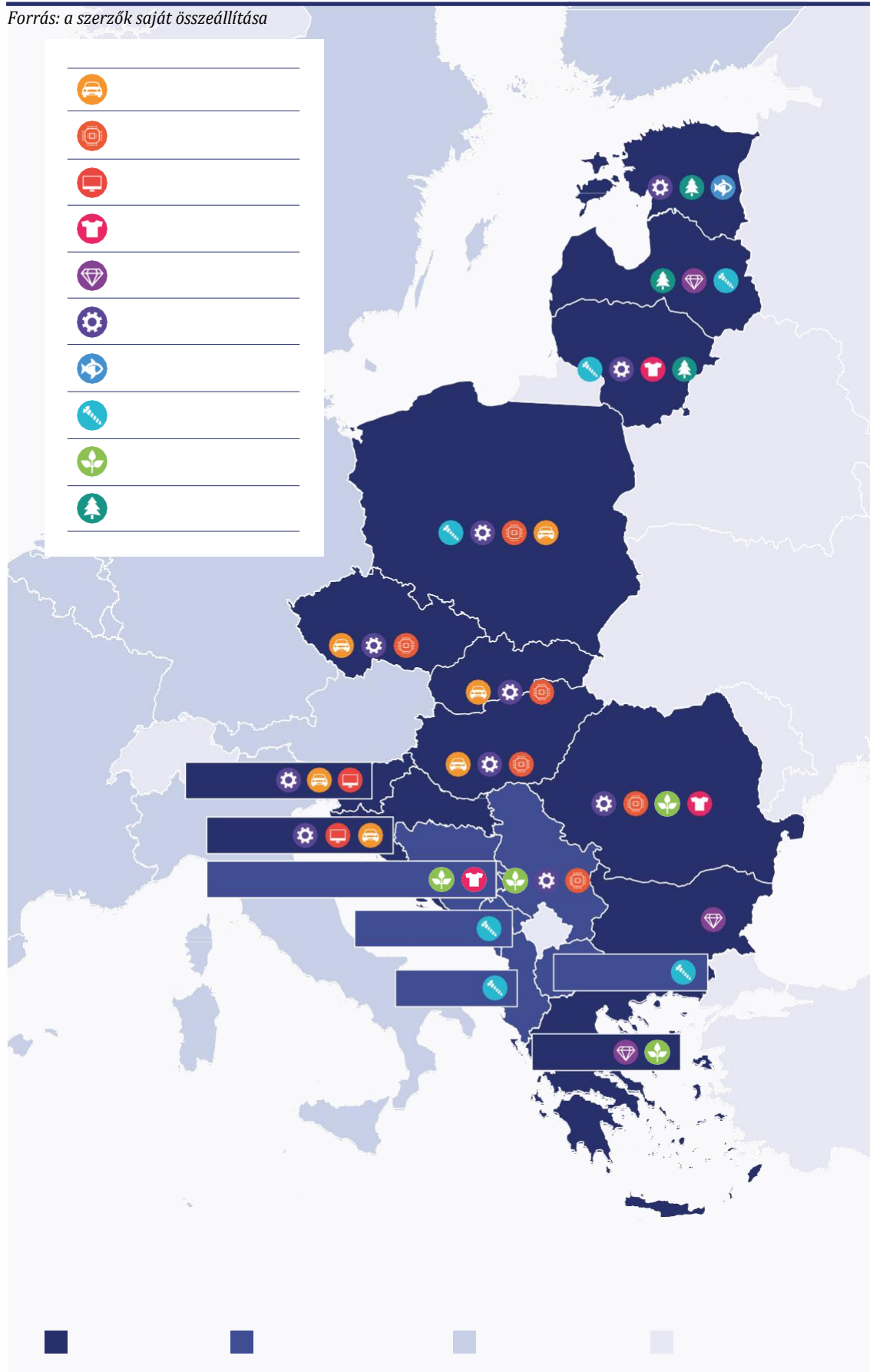
TÉRKÉP: A 17 CEE-ORSZÁGBÓL KÍNÁBA EXPORTÁLT FŐBB ÁRUCIKKEK

A 17+1 formátum tagjai EU

17+1 tagú EU 17+1 tag

Forrás: a szerzők saját összeállítása

Ni
nc
s
tö
bb
é
ür
es
bu
ro
k:
Kín
a
nö
ve
kv
ő
láb
ny
o
ma
Kö
zé
p-
és
Kel-
et-
Eu
ró
pá
n

A V4-országok mindegyikében a Kínából származó fő importtermékek a gépek és az elektronika. Exportoldalón a V4-országok kivitele olyan termékcsoportokból áll, mint a járművek, gépek és elektronika, kivéve Lengyelországot, ahol a fent említett termékcsoportok mellett a fémek (például finomított réz és rézötvtözetek) teszik ki a Kínába irányuló kivitel jelentős részét. Bár Kína éhsége a kiváló minőségű mezőgazdasági termékek iránt az utóbbi időben globálisan növekszik, a mezőgazdasági export részesedése nem jelentős: Lengyelország és Csehország teljes Kínába irányuló exportjában 6% alatt van, Magyarország és Szlovákia esetében pedig kevesebb, mint 3, illetve 1%. Ha a Kína és a V4-ek közötti kereskedelem szerkezetét vizsgáljuk az elmúlt ötven évben, az is némileg megváltozott. Ezeket a szerkezeti változásokat a csúcstechnológiai termékek exportjának erőteljes növekedése jellemzi, ami növeli a kereskedelem csúcstechnológiai intenzitását. A Kínába irányuló csúcstechnológiai export volumene és aránya Magyarország esetében volt a legmagasabb. A kereskedelem magas technológiai intenzitása azonban elsősorban az autóiipari, elektronikai és távközlési termékek nagy áramlásának köszönhető, amely nem a helyi vállalatok, hanem a multinacionális vállalatok globális termelési hálózatokban végzett tevékenységén alapul.⁸⁶ Ezért a V4 országok és Kína közötti külkereskedelem nagy része bizonyos termékekhez és néhány (multinacionális) vállalathoz kötődött és kötődhet. Mivel a kereskedelem volumene viszonylag kicsi (például a V4-ek EU-val vagy Németországgal folytatott kereskedelméhez képest), egy globális vállalat egyetlen döntése az áthelyezésről vagy a leányvállalatok közötti belső szállítások megváltoztatásáról jelentősen megváltoztathatja a

egy adott ország Kínával szembeni kereskedelmi volumene.

A balkáni országok és Kína közötti kereskedelem 2012 óta szintén nőtt. A V4-ek és Kína közötti kereskedelmi kapcsolatokkal ellentétben, ahol a kínai import nagyobb mértékben nőtt, mint az export, a Balkánon 50%-os növekedés figyelhető meg az importoldalón és 65%-os növekedés az export oldalán. Mivel azonban az import és az export esetében a kiinduló kereskedelmi volumenek eltérőek voltak (a Kínából származó import 2012-ben ötször annyi volt, mint a Kínába irányuló export), a kereskedelmi deficit fennmaradt, bár némileg csökkent. A kereskedelem intenzitása országonként eltérő: Görögország és Románia Kína legfontosabb kereskedelmi partnerei a régióból, mind az import, mind az export tekintetében, őket követi Szlovénia, Szerbia és Bulgária mint további fontos importpartnerek, majd Bulgária, Szlovénia és Horvátország az exportoldalón. Kína három balkáni ország - Albánia, Montenegró és Szerbia - három legfontosabb kereskedelmi partnere között van. Az ENSZ Comtrade statisztikái alapján jelenleg mind a 10 balkáni országnak kereskedelmi deficitje van Kínával szemben, a csoportot Románia vezeti, hatalmas, 4,425 milliárd USD kereskedelmi deficittel.

hiány, amelyet Görögország (3,177 milliárd USD) és Szerbia (2,075 milliárd USD) követ.

A kínai import 2012 óta bekövetkezett növekedése Szerbia és Montenegró esetében a legnagyobb (94%, illetve 80%), ezt követi Bosznia-Hercegovina, Albánia, Bulgária és Szerbia (mind 50% és 60% körül), valamint Szlovénia, Észak-Macedónia és Görögország (40% körül). Horvátországban a kínai import még 36%-kal is csökkent az időszak alatt, ami valószínűleg a kínai textilipari termékek, főként a

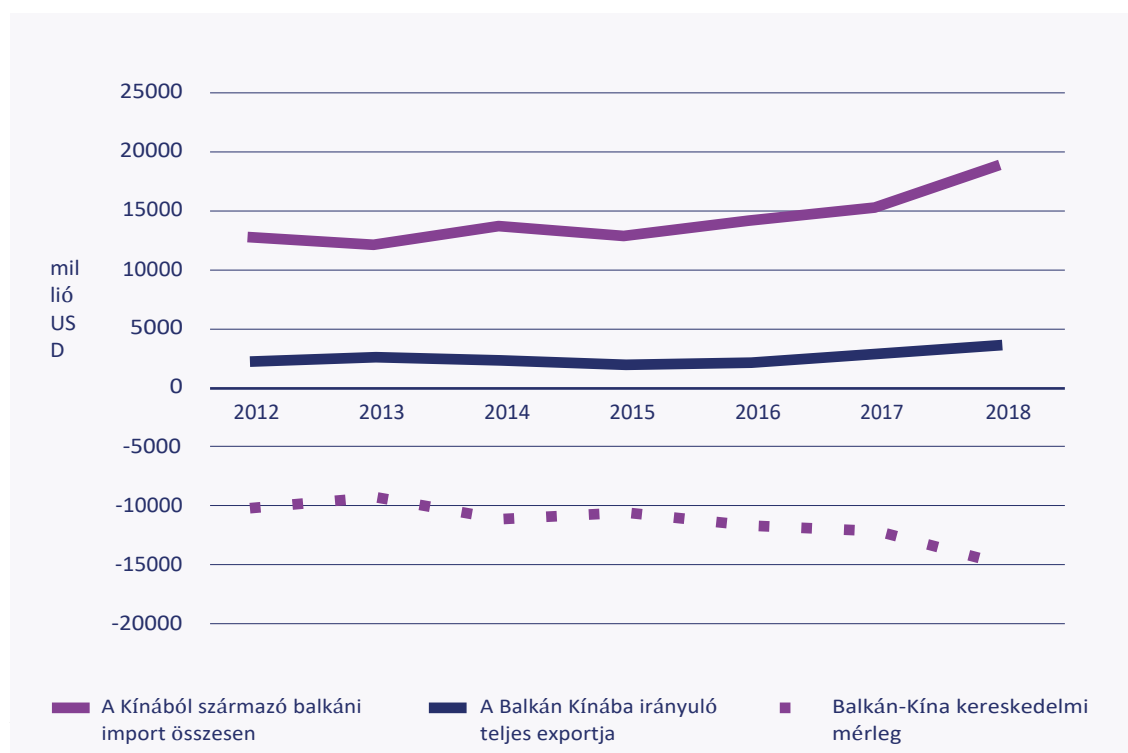
lábbelik és ruházati cikkek beszerzésének visszaesése miatt következett be.

Míg a Balkánra irányuló kínai import hasonló a KKE-régió más részein található kínai importhoz⁸⁷, a legtöbb balkáni ország kínai exportkosarát az alacsony hozzáadott értékű termékek jellemzik és/vagy néhány nyersanyagból állnak. Montenegró szinte kizárólag alumíniumércet és ólomércet exportál Kínába. Ezek a fémek teszik ki az ország Kínába irányuló exportjának 94%-át. Észak-Macedónia exportja

vasötvözetek, amelyek az ország Kínába irányuló teljes exportjának közel 60%-át teszik ki.⁸⁸ Albánia Kínába irányuló exportjának több mint 86%-át a krómérc exportja adja, míg Bosznia-Hercegovinában a mezőgazdasági termékek (például fűrészáru és bükkfa) és a textiltermékek közel 80%-át. Bár Szerbia mezőgazdasági termékeket exportál (45-55%), mint például dohányt és fát, a 17+1 kezdeményezése óta a gép-, elektronikai és járműipari ágazatok 89 növekvő részesedése figyelhető meg. Bár Bulgária és Görögország az EU tagja, ahol a termelés - és az export - általában a magasabb hozzáadott értékű termékek felé orientálódnak, kínai exportkosaruk több hasonlóságot mutat a 17 közép- és kelet-európai országhoz tartozó nem uniós országokéval, amelyet az alacsonyabb hozzáadott értékű termelés és export jellemez. Görögország sót, kén, cementet és ásványi tüzelőanyagokat (60%), valamint mezőgazdasági termékeket, például papírhulladékot, olívaolajat és gyümölcsöket (10%) exportál Kínába, míg a bolgár export mintegy 70%-a rézből, ércekből, salakból és hamuból áll. Ezzel szemben három másik EU-tagország - Szlovénia, Horvátország és Románia - esetében az export szerkezete eltér az előbb említett országokétól: a Kínába irányuló kivitellük nagy részét gépek, elektronikai termékek és járművek teszik ki.

Szlovéniában a Kínába irányuló export 2015 után enyhe, de tartós növekedést mutat, ami az ország autóipari exportjának fellendülésének köszönhető. Az alkatrészekon kívül Szlovénia korábban nem exportált Kínába ebben a kategóriában, 2015 után azonban a Kínába irányuló szlovén export több mint 20%-át az autóipar teszi ki. Ez a váltás valószínűleg annak köszönhető, hogy a Revoz, Szlovénia egyetlen autógyártója és egyik legnagyobb exportőre, elkezdett Renault és Daimler modelleket gyártani - és exportálni -, köztük az új Twingo és Smart Forfour modelleket. Hasonlóképpen, 2016-tól kezdődően jelentősen megugrott a

ÁBRA: A BALKÁNI RÉGIÓ ÉS KÍNA KÖZÖTTI KERESKEDELEM (MILLIÓ USD-BEN)

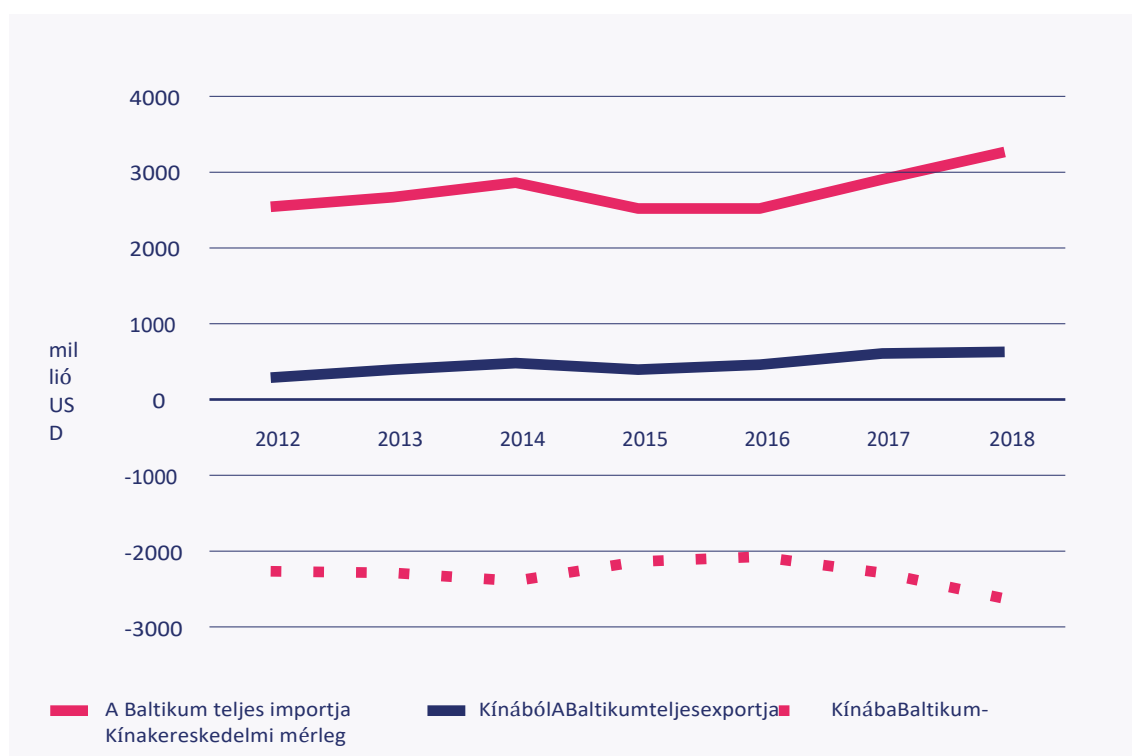
a Kínába irányuló horvát exportban, amely a szállítóeszközöknek, különösen a teherhajóknak és egyéb hajóknak tulajdonítható. A szállítójárműveket korábban csak néhány millió dollár értékben exportálták Kínába, de 2016-ban ez a kategória a teljes export egyharmadát tette ki (majd 2017-ben kissé csökkent). A többi hagyományos horvát exportágazat közé tartoznak a gépek, az elektronika és a fa. Végül, a kínai piacra exportált romániai termékek közül a legfontosabbak az ipari gépek, optikai és orvosi készülékek, elektromos gépek, járműalkatrészek és -alkatrészek, például autógumik, valamint néhány textilipari és mezőgazdasági termék, például ruházati cikkek és fa. A balti-kínai kereskedelem szintén nőtt a 17+1 kezdeményezés elindítása óta.

A minták hasonlóak a V4-ek és Kína kereskedelmi kapcsolataihoz: A balti országok Kínából származó importja sokkal nagyobb mértékben nőtt, mint a Kínába irányuló exportjuk, aminek következtében a kereskedelmi hiány gyorsan nőtt.

Ami a Kínával folytatott kereskedelmet illeti, a három balti ország még alacsonyabb szintről indult, mint a V4-ek és Kína közötti kapcsolatok. A kínai import növekedése 2012 óta Litvániában a legnagyobb (48%), amelyet Lettország és Észtország követ (29%, illetve 18%). Lettország és Litvánia Kínába irányuló exportteljesítménye 2012 és 2018 között hatalmasnak tűnik, mindkét esetben 150% feletti, de ezek a számok önmagukban ismét félrevezetőek, mivel mindkét ország alacsony szintről (100 millió USD alatt) indult. Észtország Kínába irányuló exportja 60%-os növekedést mutat, de a bázis 2012-ben csak valamivel volt magasabb: 135 millió USD.

A Kínából származó fő importtermékek mindhárom esetben az elektromos és ipari gépek, valamint a textíliák. Exportoldalán azonban a balti országok kivitele jelentősen eltér. Lettországban a mezőgazdasági termékek (főként fa) 45-50%-át fedezik,

ÁBRA: A BALTI-TENGERI RÉGIÓ ÉS KÍNA KÖZÖTTI KERESKEDELEM (MILLIÓ USD-BEN)

Forrás: saját összeállítás az UN Comtrade (<https://comtrade.un.org>) alapján.

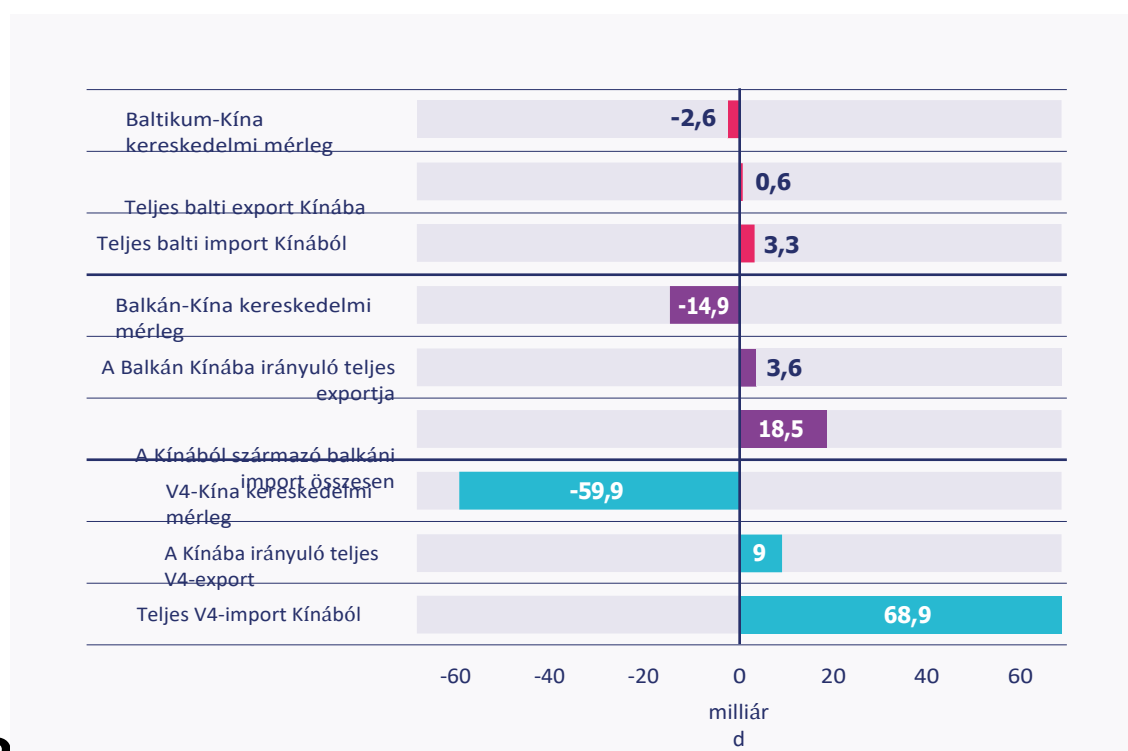
Forrás: saját összeállítás az UN Comtrade (<https://comtrade.un.org>) alapján.

az ásványok és fémek is fontos szerepet játszanak. Észtországban az elektromos, valamint az ipari gépek és berendezések teszik ki az ország Kínába irányuló exportjának felét, míg a mezőgazdaság (fa és hal) 30%-át. Litvániában a fémek, a gépek és a textíliák együttesen az ország kínai exportjának több mint 60%-át teszik ki, és a mezőgazdaság (fa) is kiemelkedő szerepet játszik.

Bár a közvetett export is szerepet játszhat, a reexportot is figyelembe kell venni. 2017-ben például a Litvániából Kínába irányuló áruk reexportja közel 62%-kal nőtt, és elérte a 48,7 millió EUR értéket. A növekedés fő hajtóerejét a gépek és mechanikus berendezések, az ásványi üzemanyagok és ásványi olajok, valamint az elektromos gépek és berendezések reexportja jelentette.⁹⁰ Észtországban az optikai, fényképészeti, műszaki és orvosi készülékek, elektromos és elektronikus berendezések, valamint gépek, atomreaktorok és kazánok reexportja a legmagasabb.⁹¹ Lettország nem szolgáltat adatokat a lett eredetű exportról vagy a reexportról. Figyelembe véve azonban a Kínába irányuló kivitel és a Litvánia közötti némi hasonlóságot, a reexport valószínűleg olyan iparágakban valósul meg, mint a réz, fa, ásványi tüzelőanyagok és olajok, gépek és mechanikus berendezések, elektromos gépek és berendezések, valamint gyümölcsök és diófélék.

Mindhárom balti állam keményen dolgozott a Kínával való kereskedelmi kapcsolatok javításán azáltal, hogy a tej-, hús- és haltermékek exportjáról szóló jegyzőkönyveket írtak alá, valamint országaiknak Kínában való támogatása érdekében. Általában véve a balti államok nem túl ismertek a kínai fogyasztók körében, ami megnehezíti a vállalatok számára, hogy eladjanak nekik. Gyakran olyan ismertebb címkéket használnak, mint az EU vagy az északi/észak-európai. Így a kereskedelmi hiány továbbra is olyan probléma marad, amelyet nem olyan könnyű megoldani a helyi export növelésével.

4. ÁBRA: A V4, A BALTI ÁLLAMOK ÉS A BALKÁNI ORSZÁGOK KERESKEDELMI ADATAINAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA (MILLIÁRD USD-BEN)

termel. Az olyan külföldi vállalatok, mint az Ericsson, nagyban hozzájárulnak az észtországi export számához, a Kínába irányuló összes export 31%-át elektronikai berendezések teszik ki. A fa és fából készült termékek szintén az egyik fő exportkategória a balti államokban (Észtországban a Kínába irányuló export 24%-a, Lettországbán 45%-a, Litvániában pedig 17%-a, míg a bútorok és előregyártott épületek a litván Kínába irányuló export 22%-át tették ki). Összefoglalva, a visegrádi országok a legfontosabb partnerek a csoportból 17 a Kínával folytatott kereskedelemben: a V4-országok volumenét tekintve többet importálnak Kínából és exportálnak Kínába, mint a balti országok és a Balkán együttvéve. Ennek eredményeként a négy visegrádi ország és Kína közötti kereskedelmi deficit többszöröse a másik két csoporténak.

A strukturális kép az egész KKE-régióban meglehetősen stagnál, különösen a Kínából származó behozatal esetében, amely valójában hasonló a Kínából a világ bármely más pontjára irányuló behozatalhoz (főként elektronika, gépek és textíliák). Ez 2012 óta nem sokat változott, ami arra enged következtetni, hogy a 17+1 platform nem befolyásolta a Kínával való kétoldalú kereskedelmi kapcsolatokat szerkezetét.

Ezzel szemben a KKE Kínába irányuló exportja jelentősen eltér a régióon belül: A V4-ek Kínába irányuló exportját a külföldi (főként nyugat-európai) multinacionális vállalatok és a magas hozzáadott értékű termékek dominálják, míg a Balkán Kínába irányuló exportját az alacsony hozzáadott értékű termékek és nyersanyagok jellemzik. A balti országok valahol a kettő között helyezkednek el, exportkosarukban elektronikai és gépipari, valamint fém-, mezőgazdasági és textiltermékek egyaránt megtalálhatók.

MI VAGYUNK A BAJNOKOK: A V4 ORSZÁGOK ÉS KÍNA KÖZVETLEN KÜLFÖLDI BEFEKTETÉSEI

A kínai közvetlen külföldi tőkebefektetések aránya Közép- és Kelet-Európában a befektetett tőkéhez képest még mindig nagyon alacsony, az utóbbi néhány évben azonban a tőkebeáramlás jelentősen felgyorsult. Amikor olyan lehetséges tényezőket keresünk, amelyek a régiót Kína számára kedvező befektetési célponttá teszik, elsőként a munkaerő költségét és minőségét kell figyelembe venni: képzett munkaerő áll rendelkezésre azokban az ágazatokban, amelyek iránt a kínai érdeklődés egyre nagyobb, a munkaerőköltségek pedig alacsonyabbak KKE-ben, mint az EU átlaga. Azonban a KKE-régióban is vannak különbségek; a Balkánon alacsonyabbak a munkaerőköltségek, mint a V4-ekben vagy a Baltikumban. Mindazonáltal úgy tűnik, hogy ezek a különbségek nem igazán befolyásolják a kínai befektetőket, mivel - még ha a munkaerőköltségek tekintetében drágábbak is, mint a Balkánon - a V4-ekben több a közvetlen kínai külföldi befektetés, mint a Baltikumban vagy a Balkánon. Más, feltehetően intézményi és politikai tényezők is szerepet játszhatnak ebben.

A kereskedelmi kapcsolatokhoz hasonlóan a KKE-országok is eltérő mértékben fogadják a kínai közvetlen külföldi befektetéseket: a négy visegrádi ország a 17 KKE-országba irányuló összes kínai közvetlen külföldi befektetések több mint

Forrás: <http://www.eurostat.com> alapján.

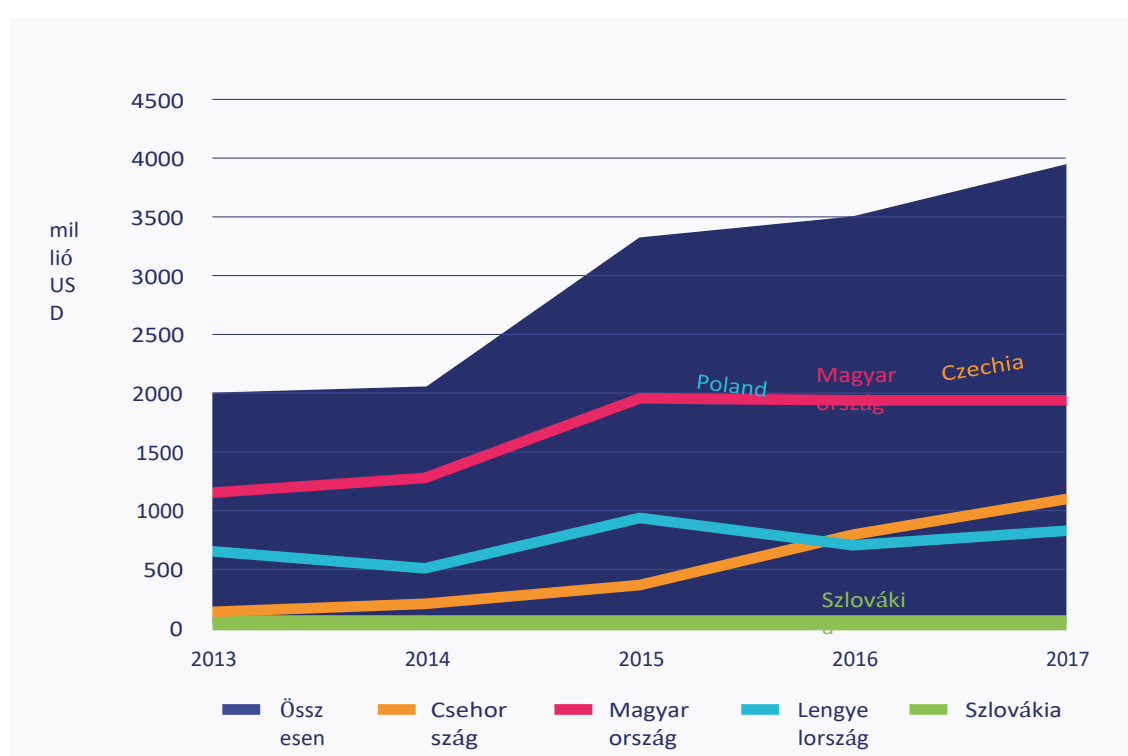
75%-át fogadja be, míg a többi tizenhárom ország - sok esetben enyhe növekedés ellenére - eddig nem kapott jelentős mennyiségű kínai közvetlen külföldi befektetést. Ennek a különbségnek két oka van: 1) A kínai vállalatok az EU-tagállamokat részesítik előnyben. Mivel a kínai vállalatok gyakran az uniós piacokat célozzák meg termékeikkel, a piacra jutás kereskedelmi akadályainak, például a vámoknak és a nem vámjellegű akadályoknak (pl. kvóták vagy embargók) az elkerülése érdekében inkább az uniós tagállamokban létesítenek vagy vásárolnak vállalati telephelyeket. 2) Kína biztosra megy.

Az FDI olyan közép- és kelet-európai országokat céloz meg, amelyek már vonzottak befektetéseket máshonnan, például az Egyesült Államokból, Japánból vagy Nyugat-Európából. Általánosságban elmondható, hogy a V4-országokba irányuló közvetlen külföldi tőkebefektetések a legmagasabbak a közép- és kelet-európai régióban.

A kínai befektetők jellemzően a V4-országok másodlagos és harmadlagos ágazatait célozzák meg. Kezdetben a kínai befektetések főként a feldolgozóiparba (összeszerelés) áramlottak, de idővel a szolgáltatások egyre több befektetést vonzottak.⁹² Az ezeket az országokat célzó kínai befektetők elsősorban a távközlés, az elektronika, a vegyipar és a szállítás iránt érdeklődnek. A V4 legnagyobb befektetője, a Wanhua vegyipari vállalat mellett a Huawei, a ZTE Corporation, a Lenovo, a BYD és a Comlink is jelentős befektetők. A befektető kínai vállalatok tulajdonosi szerkezete meglehetősen vegyes: vannak állami tulajdonú vállalatok (mint például a Wanhua vagy a ZTE), valamint névlegesen magáncégek (mint például a Huawei vagy a BYD). A magáncégek többsége azonban Kína úgynevezett nemzeti bajnok cége, ami akkor is feltételezi a hazai támogatást, ha a tulajdonos nem közvetlenül a kínai állam.

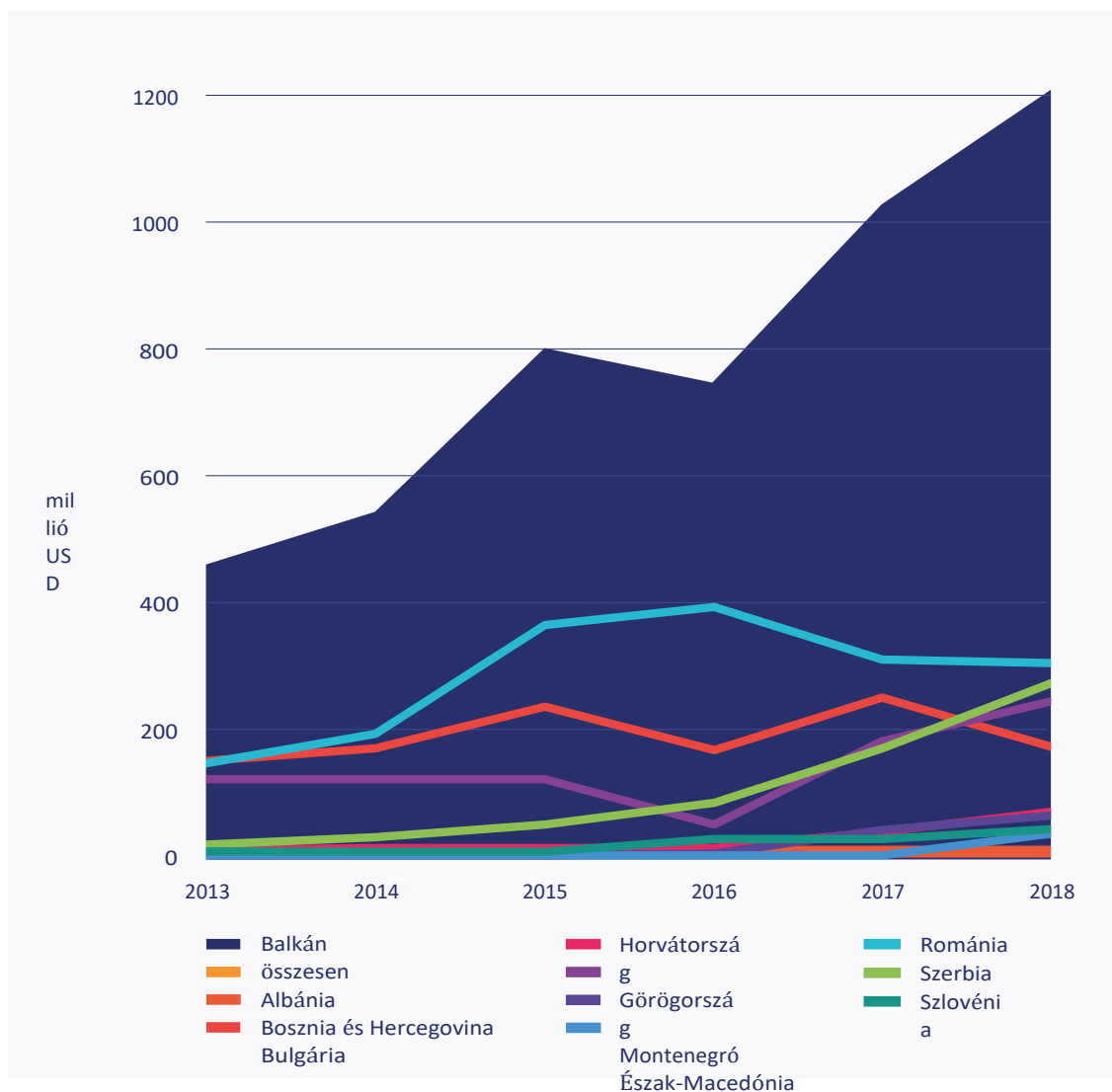
Ami a kínai vállalatok belépési módját illeti, a zöldmezős beruházások domináltak, és különösen gyakoriak voltak az első kínai befektetők (Hisense, Huawei, ZTE, Lenovo, TCL) esetében, akik a 2000-es évek elején összeszerelési tevékenységet hoztak a régióba. 2011 óta az egyesülések és felvásárlások (M&A) váltak fontossá (Wanhua/Borsodchem, Liu Gong Machinery), de volt példa vegyesvállalatok alapítására is (Orient Solar, BBKA, Shanghai Shenda). A régióban Magyarország kapta a legtöbb kínai befektetést, ezt követi Lengyelország és Csehország, míg Szlovákia kis mérete és a hatékony közlekedési infrastruktúra hiánya miatt kissé lemaradt. Mivel a kínai vállalatok értékelik, ha a fogadó ország kormánya támogatja az üzleti megállapodást,

ÁBRA: KÍNAI FDI-KÉSZLET A V4-ORSZÁGOKBAN (MILLIÓ USD-BAN)

Magyarország külföldi vállalatokkal kötött magas szintű stratégiai megállapodásai és a politikai képviselő "ellentmondásos" gesztusainak hiánya ösztönözte a kínai befektetéseket az országba. Ilyen megállapodások keretében a Wanhua például beleegyezett abba, hogy Magyarországon hozza létre európai információs központját a vállalat működésének és beszállítói hálózatának fejlesztése érdekében⁹³, míg a Bank of China szorosabb kapcsolatokat kíván kiépíteni a Magyar Befektetéstámogató Ügynökséggel és az Eximbankkal, és Magyarországot mint európai befektetési célországot népszerűsíti Kínában.⁹⁴ A balkáni országok eddig nem kaptak nagy mennyiségű közvetlen külföldi befektetést Kínából, annak ellenére, hogy egyesek közülük EU-tagok, mások pedig potenciális tagjelöltek. Románia, Szerbia, Görögország és Bulgária a legjelentősebb címzettek; ezek a balkáni kínai FDI-állomány 80%-át fogadják (a visegrádi régióban ez még mindig csak a negyedét teszi ki a kínai FDI-állománynak). A kínai statisztikák alapján úgy tűnik, hogy olyan országok, mint Albánia⁹⁵ és Bosznia-Hercegovina egyáltalán nem vonzanak jelentős kínai FDI-t (az adatok szerint mindkettő 10 millió USD alatt van), míg Észak-Macedónia, Montenegró, Szlovénia és Horvátország szintén kevesebb, mint 100 millió USD kínai FDI-állományt fogad.

6. ÁBRA: KÍNAI FDI ÁLLOMÁNY A BALKÁNON (MILLIÓ USD-BEN)

Forrás: saját összeállítás a kínai Nemzeti Statisztikai Hivatal adatai alapján⁹⁶.

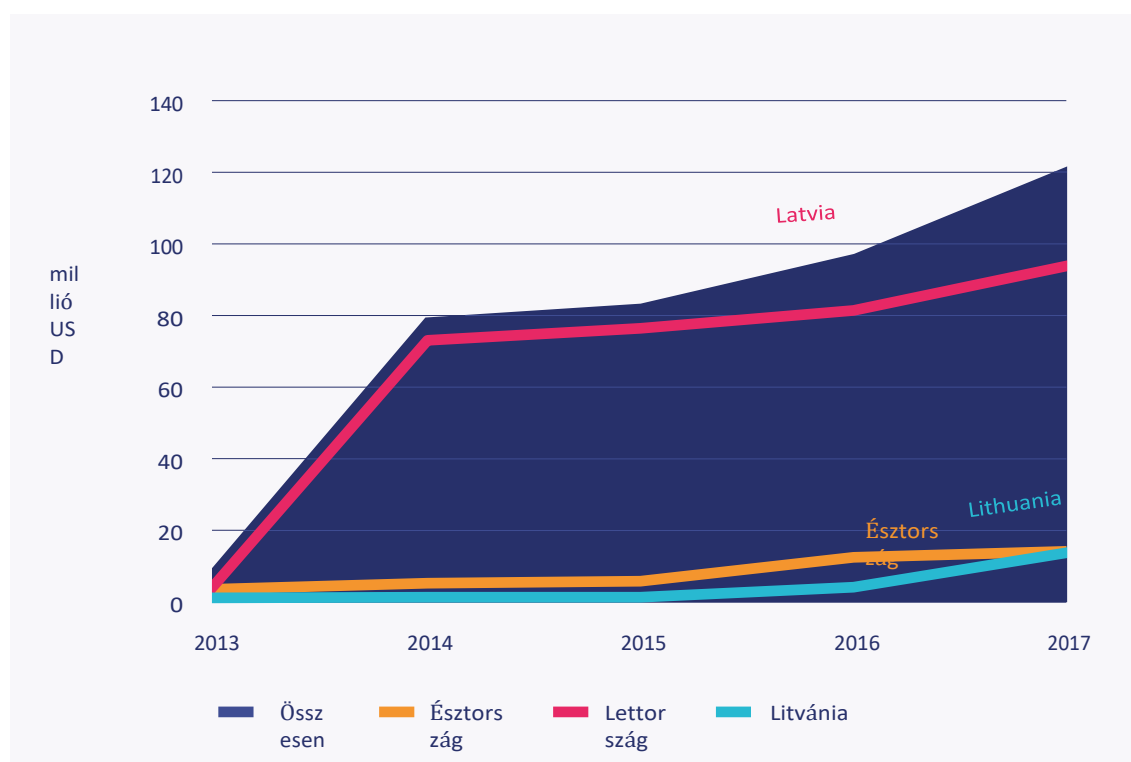
*Forrás: saját összeállítás az OECD adatai alapján
(<https://data.oecd.org>).*

A fent említett tendencia hamarosan megváltozhat, különösen a térségbeli EU-tagállamok esetében, mivel Kína az utóbbi időben nagyon aktívvá vált a Balkánon. Li Keqiang kínai miniszterelnök 2019-ben látogatott először Horvátországba. Ebből az alkalomból a két ország több beruházási szándéknyilatkozatot írt alá, amelyek célja a gazdasági kapcsolatok erősítése.⁹⁷ E célból közös munkacsoportot hoztak létre a beruházási együttműködés érdekében. Szóba került a Huawei azon érdeke is, hogy a jövőben hozzájáruljon az intelligens városi megoldások de-veliteléhez. Szlovéniában csupán egyetlen FDI-ügyet érdemes megemlíteni: Európa nyolc legnagyobb háztartási készülékgyártójának egyikét, a Gorenje-t 2018-ban 339 millió USD-ért felvásárolta a kínai Hisense vállalat.⁹⁸ Ez a vásárlás a Hisense egyik külföldi leányvállalatán keresztül történt, ezért nem jelenik meg a kínai statisztikákban.

EU-tagállamként Románia a legnépszerűbb befektetési célpont Kína számára a Balkánon. A kínai vállalatok hasonló ágazatokat céloznak meg, mint a visegrádi régióban. A legnagyobb befektetők a Huawei, a ZTE, a China Tobacco International Europe Company, az Eurosport DHS (kerékpárgyártó), de van néhány más fontos kínai vállalat is, amely közvetve, olyan külföldi vállalatokon keresztül fektetett be Romániában, amelyeket egy kínai vállalat vásárolt meg, mint például a Smithfield⁹⁹, a Pirelli¹⁰⁰ és a Nidera¹⁰¹.

A kínai közvetlen külföldi befektetések Bulgáriában kevésbé jelentősek, mint Romániában, azonban a távközlési, az elektronikai és az autóiipari ágazatban is jelentős vállalatok működnek itt. A legfontosabb kínai befektetők a Huawei, a ZTE, a Shanghai Video and Audio Electronics Group, a Great Wall Motors és a kéntelenítő létesítményeket üzemeltető Insigma Technology. Van példa a mezőgazdaságba irányuló közvetlen külföldi befektetésekre (Tianjin State

7. ÁBRA: KÍNAI FDI-KÉSZLET A BALTI ÁLLAMOKBAN (MILLIÓ USD-BEN)

Farms Agribusiness Group), és meglehetősen furcsa módon a médiaágazatba, mivel nemrégiben a China Today belépett a bolgár újságpiacra, ugyanazokkal a szerkesztőkkel és ugyanazzal a székhellyel, mint a Russia Today.

Szerbiában a kínai vállalatok 2016-ban kezdtek el befektetni: a kínai vas- és acélgyártó konglomerátum, a Hesteel Group megvásárolta a smederevói acélművet, megmentve a pénzügyi nehézségekkel küzdő vállalatot és 5000 munkahelyet. Később néhány más vállalat - például a Mei Ta autóalkatrész-gyártó - is érkezett, míg Vučić államfő és miniszterei 2018 szeptemberi pekingi látogatása során számos jelentős beruházási projektet jelentettek be Szerbiába. A megállapodások között olyan zöldmezős projektek szerepeltek, mint egy gumiabroncsgyár építése Zrenjaninban, a Bányászati és Olvasztási Kombinát Bor (RTB Bor) nevű cég kínai felvásárlása, valamint egy Belgrádhoz közeli ipari park építése.¹⁰² Ezek az FDI-ügyek szorosan kapcsolódnak az energiaágazathoz, amely összhangban van Kína Övezet és Út kezdeményezésével.

Ami Görögországot illeti, a 17+1 csoport új tagjaként nehéz felmérni, hogy az együttműködés milyen hatással van az országban lévő kínai közvetlen külföldi befektetések állományára, de Görögország már a csoporthoz való csatlakozása előtt is kiváltságos helyzetben volt, mivel a COSCO, a kínai hajóipari óriás a pireuszi kikötőt üzemelteti. Kína - Hongkonggal együtt - az elmúlt évtizedben a görögországi külföldi befektetések tíz legnagyobb forrásországa közé tartozott, és az elmúlt néhány évben jelentősen növelte befektetési jelenlétét.¹⁰³ Kínai vállalat mutatott érdeklődést az ágazatok széles köre iránt, beleértve az infrastruktúrát, az energiát, az ingatlanokat és a csúcstechnológiát. Az egyik legutóbbi magas szintű, minisztériumi szintű találkozón a két ország megvitatta a hulladékkezelési technológiákba történő jövőbeli befektetések lehetőségét.¹⁰⁴

Míg a Balkán mint régió a második lehetőség a kínai vállalatok számára Közép-Kelet-Európában a visegrádi régió után, a Baltikum a harmadik helyen áll. Annak ellenére, hogy a balti államok mentálisan meglehetősen nyitottak a kínai befektetések iránt, és aktívan használják a 17+1 formátumot a lehetőségeik népszerűsítésére, a balti régió a KKE-ben lévő kínai közvetlen külföldi befektetéseknek csak valamivel több mint 2%-át adja, ami 12-szer kevesebb, mint a Balkáné.

A kínai vállalatok alacsonyabb képviselőtének két lehetséges oka lehet ebben a régióban: 1) a kínai vállalatok zöldmezős projektjeikkel inkább a nagyobb, népesebb és a nyugat-európai piacokhoz közelebbi országokat célozták meg. 2) Kína a nagy infrastrukturális projekteken vagy a technológiai ágazatbeli M&A-ügyleteken volt érdekelt, ahol a kis országoknak nincs sok ajánlata. Lettország az egyetlen ország ebben a régióban, amelynek sikerült 23-szorosára növelnie a kínai FDI-állományt, azonban ez az állomány még mindig csak 100 millió USD körül van. Az ország az "aranyvízum" programjának¹⁰⁵ köszönhetően az ingatlanszektorban szerzett néhány kínai befektetést. Litvánia a kínai fintech vállalatok számára Európa kapujaként pozícionálta magát, és néhány befektetést kapott ebben a szegmensben. Észtországban az eddigi legismertebb üzlet a Magnetic MRO Guangzhou Hangxin Aviation Technology általi felvásárlása volt 43 millió euróért 2018-ban. Történelmileg azonban a régió legjobb ügylete a Nordic Cinema Group 865 millió euróért történő felvásárlása volt az AMC Theatres által, amely az ügylet

Forrás: adata.oecd.org (https://data.oecd.org).

idején nagyrészt a Wanda Group tulajdonában volt, de a vállalat később kénytelen volt eladni részvényei egy részét, hogy csökkentse kínai adósságát. ¹⁰⁶

A kínai befektetések által a nemzetbiztonságra jelentett potenciális kihívások növekvő tudatosságával néhány ország megerősítette politikai és jogi kereteit...

az ilyen helyzetek jobb ellenőrzése érdekében. Lengyelország és Magyarország már létrehozta saját beruházás-ellenőrzési mechanizmusát, Csehországban pedig várhatóan 2020-ban lép életbe a törvény, míg Szlovákia egyelőre úgy tűnik, nem gondolkodik törvénytervezet kidolgozásán. Lettország kötelező felülvizsgálati mechanizmust hozott létre a "nemzetbiztonsági szempontból jelentős" vállalatok és létesítmények, illetve a nemzeti és európai kritikus infrastruktúrák tulajdonjogának átruházására.¹⁰⁷ Litvánia elfogadta a "nemzetbiztonsági szempontból fontos objektumok védelméről" szóló törvény aktualizált változatát, amely bejelentési kötelezettséget ír elő és megkönnyíti az egyes gazdasági ágazatokban vagy egyes védett övezetekben történő beruházások átvilágítását.¹⁰⁸ Észtország nem frissítette a jelenlegi szabályozási keretet, és nem is hozott létre saját mechanizmust, hanem a koordinációról szóló uniós rendeletre támaszkodik.¹⁰⁹ A balkáni államok többsége azonban még csak nem is fontolgatta ilyen mechanizmus létrehozását.

Érdekes módon, ahol a mechanizmus már létezett vagy előkészítés alatt állt, ott nem feltétlenül volt összhangban az Európai Bizottság által meghatározott modellel: a lengyel törvény egy sokkal invazívabb rendszert vezetett be, lehetővé téve a lengyel állam számára, hogy közvetlenebbül felügyelje a hazai befektetési piacot, míg a magyar rendszer egy meglehetősen homályos és politizált felügyeleti mechanizmust alkalmaz, amelyet kevésbé köt az uniós rendeletben említett valamennyi elv.¹¹⁰ Ugyanakkor eddig még nem volt adat arról, hogy az átvilágítási mechanizmusok alapján vizsgáltak volna külföldi beruházási projektet. Elegendő számú nyilvántartás hiányában nehéz megjósolni, hogy ezek a meglehetősen újszerű átvilágítási mechanizmusok hatással lesznek-e a kínai közvetlen külföldi befektetésekre a régióban, de mivel a kormányok döntenek arról, hogy blokkolnak-e egy üzletet vagy sem, a hatás kevésbé lesz jelentős azokban az országokban, amelyek erősebb, barátságosabb kapcsolatokat ápolnak Kínával.

MINDEN ÚT KÍNÁBA VEZET:

EGYÜTTMŰKÖDÉS AZ INFRASTRUKTÚRA ÉS AZ ÖSSZEKÖTTETÉS TERÉN

Érdekes, de érthető módon a kínai infrastrukturális projektek mintái a közép- és kelet-európai régióban éppen ellentétesek a közvetlen külföldi befektetések mintáival. Az infrastrukturális projekteket inkább a Balkánon, a 17 KKE-17 nem uniós államaiban valósítják meg, mivel ott az infrastruktúra viszonylag szegényes, és a szigorú uniós szabályok és előírások nem akadályozzák a tárgyalásokat és folyamatokat, míg más források (például az uniós strukturális alapok) nem állnak rendelkezésre vagy kevésbé hozzáférhetőek.

Első közép-kelet-európai infrastruktúra-építési kísérletei során Kína megpróbálta átvenni a délkelet-ázsiai vagy afrikai fejlődő országok tapasztalatait, nem számolva az EU eltérő (és néha nagyon szigorú) szabályaival és előírásaival vagy szabványjaival.¹¹¹ Jelenleg Kína számos infrastruktúrával kapcsolatos projektet tervez és tárgyal a 17 közép- és kelet-európai országban. Kína autópályák építésében, vasútvonalak építésében vagy felújításában, valamint erőművek (többek között hő-, víz-, szén- és atomerőművek) építésében vagy bővítésében érdekelt. Ha jobban

megnézzük, egyértelmű kapcsolat fedezhető fel Kína Övezet és Út kezdeményezése és a 17+1 platform között. Egyrészt a közép-kelet-európai régió az Övezet és Út stratégiai területének számít, és az ilyen jellegű infrastrukturális együttműködések is erősíthetik Kína és a közép-kelet-európai országok közötti kapcsolatokat. Másrészt Kína is tanulhat a 17+1 kezdeményezés eddigi tapasztalataiból, és felhasználhatja azt a tágabb értelemben vett Övezet és Út kezdeményezésében.

stratégia.¹¹² Ilyen tapasztalatok például, hogy a hatékonyabb kommunikáció és a célok világosabb meghatározása a jövőben segíthet a túlzott elvárások és a későbbi visszahatások és kétségek elkerülésében.

Kína motivációi könnyen érthetőek, mivel a BRI lehetővé teszi számára politikai és gazdasági érdekszférájának kiterjesztését. Az alternatív közlekedési útvonalak elkészülte után Kína kedvezőbb stratégiai helyzetbe kerül, mivel több alternatív közlekedési útvonallal rendelkezik majd, könnyebben és gyorsabban el tudja érni célpiacait, és le tudja dolgozni az elmúlt években felhalmozott ipari túlkapacitásainak egy részét. Ezen túlmenően a 17 közép- és kelet-európai országban befejezett projektek referenciaként szolgálhatnak a tágabb régióban, különösen Nyugat-Európában történő további kínai beruházásokhoz.

A közép- és kelet-európai országok, beleértve a V4-országokat is, óvatosan üdvözölték a BRI-t. Magyarország volt az első európai ország, amely Wang Yi kínai külügyminiszter 2015. júniusi budapesti látogatása során egyetértési nyilatkozatot írt alá Kínával a Selyemút gazdasági övezet és a Tengeri Selyemút előmozdításáról.

A magyar kormány nagyon lelkes volt a vasúti projekt iránt, és amikor 2014-ben aláírta az építési megállapodást, Orbán Viktor miniszterelnök az Európai Unió és Kína közötti együttműködés legfontosabb pillanatának nevezte.¹¹³ Wen Jiabao akkori

miniszterelnök 2012-es varsói látogatása során Kína 10 milliárd USD értékű különleges hitelkeretet ajánlott fel a közép- és kelet-európai régióknak, amelyet az infrastruktúrába, a modern technológiákba és a zöld gazdaságba történő beruházásokra fordítanak. Ez a hitelkeret a 17+1 együttműködés része volt, amely a kezdeményezésben részt vevő valamennyi ország számára elérhető volt.

Később azonban kiderült, hogy az EU-tagállamok nem használhatják fel ezeket a forrásokat, mivel a finanszírozási lehetőség bizonyos feltételei (például a kínai vállalatok és anyagok bevonásának követelménye) ellentétesek lehetnek az uniós szabályokkal.

példa a közbeszerzési szabályozásokra.

Az utóbbi években a vasúti áru fuvarozás volt az egyik legkiemelkedőbb területe a Kína és a kelet-közép-európai országok közötti együttműködésnek az összeköttetések terén. A vasúti áruszállítás költségeinek csökkenése, az infrastruktúra fejlesztése és az érintett országok közötti vámügyi együttműködésben elért előrelépés, amely az utazási idők lerövidüléséhez vezetett, lenyűgöző növekedést eredményezett a Kína-Európa vasúti áruszállítási kapcsolatokban. Földrajzi helyzetüknél fogva a közép- és kelet-európai országok természetes kaput jelentenek az EU piacai felé. Az új összeköttetések megnyitását Kína arra használta fel, hogy a 17+1 és a BRI keretében megvalósuló együttműködés eredményeit hirdesse, és a kínai állami médiában jelentős figyelmet kapott.

Míg az első Kína és Európa közötti összeköttetéseket - amelyeket később hivatalosan Kína-Európa Expressznek neveztek el - 2008-ban magáncégek¹¹⁵ tesztelték, azóta exponenciálisan nőttek, és a BRI és a 17+1 kezdeményezés keretében politikai támogatást nyertek. Míg 2011-ben még csak 11 Kína-Európa vonat közlekedett, addig 2019-re ez a szám 8255-re^{nőtt116}.

A Kína-Európa expressz gazdasági előnyökkel járhat az érintett országok számára, többek között a vámrendezésből, a vasúti infrastruktúrájuk és

gördülőállományuk használatáért fizetett díjakból, valamint a logisztikai ágazat növekedésének ösztönzéséből. ¹¹⁷ Eddig a Kína-Európa expressz összeköttetések legnagyobb haszonélvezője Lengyelország volt, mivel az összes összeköttetés mintegy 95%-a a lengyel-fehérorosz határon keresztül, a małaszewicze-i terminálon keresztül vezetett. ¹¹⁸ Maga a lengyelországi Łódź városa az összes Kína-Európa vonat 25%-át kiszolgálja. ¹¹⁹

TÁBLÁZAT 1: A 17+1114 KEZDEMÉNYEZÉSE ÓTA 17 CEE-ORSZÁGBAN MEGVALÓSÍTÁS VAGY TÁRGYALÁS ALATT ÁLLÓ KÍNAI PROJEKTEK - ÉPÍTÉS/REKONSTRUKCIÓ/BŐVÍTÉS - LISTÁJA

ország	projektek
Albánia	"Kék folyosó"/Adria-Jón-tengeri összeköttetés (potenciális); autópálya az albániai Jón-tenger és a bolgár Fekete-tenger között (potenciális 2018-ig, amikor az albán kormány úgy döntött, hogy albán vállalatokkal építi meg).
Bosznia-Hercegovina	Stanari hőerőmű; Tuzlai széntüzelésű erőmű (a hitelmegállapodást aláírták, de az építési munkálatok még nem kezdődtek meg); Banovici hőerőmű (potenciális); Banja Luka-Nov Grad autópálya; Vukosavlje-Doboj autópálya és Vukosavlje-Brcko elágazás.
Bulgária	Négy autópálya (Veliko Tarnovo-Russzia, Vidin-Botevgrad, Várna-Burgas) és egy alagút a Balkán-hegység alatt (Gabrovo-Kazanlak); a várnai kikötő fejlesztése; a Várnai-sziget korszerűsítése. az Újvidék-Szabadka vasúti szakasz (potenciális); egy Burgasz melletti logisztikai bázis fejlesztése; Belene atomerőmű; a plovdivi repülőtér 35 évre szóló üzemeltetése (plusz potenciális bővítés).
Horvátország	Pelješac híd (építés alatt); a Zágráb-Rijeka vasútvonal korszerűsítése; Banja Luka-Split autópálya (potenciális).
Csehország	Új blokkok a dukovanyi atomerőműben (a China General Nuclear Power Corporation (CGN/CGNPC) vállalat érdeklődést mutat); Hodonin logisztikai központ (potenciális, 2015-re tervezett).
Észtország	Rail Baltica építése (a kínaiak érdeklődését felkeltette); a FinEst Bay Tallinn-Helsinki alagútja (potenciális).
Görögország	A pireuszi kikötő további bővítése; Athén korábbi repülőtérének fejlesztése a Hellenikonban; ligniterőművek Megalopoliban és Melitiben (mindkét pályázat elbukott).
Magyarország	Belgrád-Budapest nagysebességű vasútvonal (a tervek szerint 2023-ra épül meg)
Lettország	Rail Baltica építése (a kínaiak érdeklődését felkeltette)
Litvánia	Rail Baltica építése (a kínaiak érdeklődést mutattak); Klaipeda kikötője (potenciális); Kaunas hőerőműve (potenciális).
Észak-Macedónia	Kozjaki vízerőmű; a Kicsevo-Ohrid és Miladinovci-Shtip autópályák két szakasza.
Montenegró	Smokovac-Matesevo autópálya; Bar-Boljare autópálya; Mozura szélenergia-park; különböző energiaprojektekbe való beruházás (pl. vízerőmű, hőerőmű - mind potenciális); az ország hajóflottájának megújítása (potenciális).
Lengyelország	A Csegtu-Európa gyorsvasúthoz kapcsolódó logisztikai csomópontok (például Małaszewicze, Kutno és Łódź); Jaworzno széntüzelésű erőmű (egy kínai vállalat érdeklődést mutatott, szerződést kötöttek, de az együttműködés végül meghiúsult)
Románia	A számos kezdeményezés ellenére még nincsenek véglegesített projektek, mint például a különböző nukleáris, hő- és vízerőművek, a Constanța-Bukarest-Budapest nagysebességű vasútvonal és a Bukarest-Iași-Chișinău nagysebességű vasútvonal, vagy a Bukarest és Peking közötti közvetlen légi összeköttetés újraindítása.
Szerbia	Duna-híd ("Mihajlo Pupin") Belgrádban; Belgrád-Budapest nagysebességű vasútvonal (a tervek szerint 2023-ra épül meg); Belgrád-Niš-Preševo vasútvonal; a XI. folyosó Obrenovac-Ub és Lajkovac-Ljig szakaszainak megépítése; a XI. folyosó Surcin-Obrenovac szakasza; autópálya építése Belgrád-Zrenjanin és Zrenjanin-Novi Sad között (a projekt tervezése és műszaki dokumentációja már megkezdődött); 350 MW-os blokk a kostoláci hőerőműben (a hitelmegállapodást már aláírták, az építkezés még nem kezdődött meg).
Szlovákia	Nincs végrehajtás alatt álló projekt. Úgy tűnik, hogy nem tárgyalnak potenciális építési projektekről. Az Ipeľ folyón épülő vízenergia-gát projektjét a múltban megvitatták, de nem valósult meg, mivel a szlovák kormány nem volt hajlandó szuverén garanciákat nyújtani.
Szlovénia	Krško atomerőmű (potenciális); Divača-Koper vasútvonal (potenciális).

Forrás: a szerzők saját gyűjteménye

Bár Szlovákia megpróbálta magát alternatív útvonalként népszerűsíteni, és a Kína-Európa vasúti szállítmányok 50%-ának feldolgozására képes, részesedése elhanyagolható maradt. ¹²⁰ Ennek legfőbb oka az ukrajnai helyzet volt, amely többször vezetett a tranzit teljes leállításához. Lettország a vasúti áruszállítás másik bajnoka volt, remélve, hogy kikötőit a további tengeri szállításhoz is ki tudja használni. A lett közlekedési minisztériumnak még képviselője is van Kínában, hangsúlyozva az összekapcsolhatósági kérdések fontosságát Lettország számára, amely a 17+1 keretében a Kínával való együttműködés élére állt ezen a területen. A szállítás növekedésének lehetősége az úgynevezett szárazföldi és tengeri gyorsforgalmi útvonalon is fennáll, amely a pireai kikötőt és Közép-Európát a Balkánon és Magyarországon keresztül köti össze. ¹²¹

A Kínával folytatott vasúti áru fuvarozási együttműködés azonban nem mindig zökkenőmentes. A Kína és az EU közötti kereskedelem általános kereskedelmi egyensúlyhiányát tükrözve a vasúti szállítás túlságosan az Európába irányuló befelé irányuló szállítmányok felé hajlik, és a vonatok gyakran félig üresen térnek vissza Kínába. Emiatt, valamint azért is, mert az Európába irányuló vasúti áruszállítás költségei általában magasabbak, mint a tengeri szállításé, a kínai helyi önkormányzatok erősen támogatják a vasúti összeköttetéseket, ami jelentős piaci torzulásokhoz vezet. ¹²² Mivel a központi kormány a támogatások fokozatos visszavonását tervezi, nem tudni, hogy a jelenlegi kereskedelmi forgalom mekkora része fog fennmaradni. ¹²³ Végül, a csökkentett költségek ellenére a vasúti szállítás csak az áruk egy kiválasztott szegmensében marad versenyképes, ahol a tengeri szállításnál gyorsabb, de a légi szállításnál olcsóbb szállításra van szükség.

Mivel az uniós tagállamok vállalatai és közintézményei vonzóbb finanszírozási formákhoz, többek között az EU strukturális alapjaihoz férnek hozzá, a V4-országokban és a balti államokban nincs túl sok infrastrukturális projekt. A már említett, Csengtut a lengyelországi Lódz városával összekötő Csengtu-Európa gyorsvasút már a 17+1 együttműködés megkezdése előtt is működött, és folyamatosan bővül, ¹²⁴ míg a Budapest-Belgrád vasútvonal - bár a kivitelezőt már kiválasztották - 2023 előtt nem készül el. Kínai vállalatok több projekt iránt is érdeklődtek a V4-régióban, például a dukovanyi atomerómű iránt, de úgy tűnik, hogy a V4-országok óvatosabbak a kínai (és az orosz) építőkkal szemben.

Míg a V4-országok óvatosabbak, illetve az uniós szabályok és előírások kötik őket a kínai építési projektek esetében, addig a balkáni országok teljesen más helyzetben vannak. Amint a 2012 óta a 17 közép- és kelet-európai országban megvalósítás vagy tárgyalás alatt álló kulcsfontosságú kínai projekteket felsoroló táblázatból látható, míg az EU-tagállamokban csak néhány potenciális projekt van, addig a nem uniós országokban számos olyan potenciális projekt van, amely vagy már megkezdődött, vagy már befejeződött.

A balti államok is aktívan támogatják az infrastruktúra fejlesztését és a szárazföldi és tengeri összeköttetést. Egy ideje már folynak tárgyalások a Klaipeda kikötőjébe történő lehetséges kínai befektetésekről, konkrét eredmények nélkül. Észtország és Lettország is megpróbálta népszerűsíteni kikötőit a kínai partnerek számára, azonban eddig egyértelmű siker nélkül. ¹²⁵ Emellett Lettország a 17+1 formátumon belül aktívan részt vett a logisztikai ágazatban való együttműködés kialakításában a KKEK-Kína Logisztikai Együttműködési Titkárság létrehozásával,

és megpróbált vonatútvonalat nyitni a régióba Kínából. ¹²⁶ A Rail Baltica a régió legnagyobb infrastrukturális projektje, mivel azonban a projektet az EU és a három balti kormány finanszírozza, továbbra is a vonatkozó közbeszerzési eljárások hatálya alá tartozik. ¹²⁷ Egy másik, a potenciális érdeklődésre számot tartó projekt

A kínai cégek a FinEst Bay Tallinn-Helsinki alagútja lett, amely már 2024-re elkészülhet.¹²⁸ A projekt megvalósítása még mindig vita tárgyát képezi, mivel bizonyos szkepticizmus tapasztalható a befejezési idővel és a nyereségességgel kapcsolatban.¹²⁹

A balti államok nagyon érdekeltek az 5G infrastruktúra kiépítésében, és állítólag hajlandók voltak együttműködni a Huawei-jel ebben a kérdésben, és az USA részéről a közelmúltban gyakorolt nyomás befolyásolta a döntéshozókat ebben a tekintetben. Észtország 2019. október 31-én memorandumot írt alá az USA-val az 5G biztonságával és fejlesztésével kapcsolatos együttműködés megerősítéséről, korlátozva a kínai Huawei mobiltechnológiai vállalat termékeinek használatát.¹³⁰ Erre reagálva a Huawei bejelentette, hogy átgondolja, hogy továbbra is kínálja-e új modelljeit az észti piacon.¹³¹ Lettországból a Huawei partnere, a Bite Latvija úgy döntött, hogy továbbra is együttműködik a Huawei-jel, hivatkozva más európai vállalatokra, mint például a Deutsche Telekom, az Elisa, az Orange, a Telia Sonera és a Vodafone, amelyek ezt teszik.¹³² Továbbá a lett Tele2 is a Huawei-t választotta első 5G-s készülékeihez.¹³³ Litvánia óvatosabb megközelítést alkalmazott, és azt szorgalmazta, hogy a Huawei technológiáiról szóló döntéseket NATO- és uniós szinten hozzák meg.¹³⁴

Az 5G-vel és a Huawei-jel kapcsolatos attitűdök a V4-országokban is eltérőek. 2019 szeptemberében Lengyelország politikai nyilatkozatot tett, amelyben az 5G-ről szóló amerikai-lengyel közös nyilatkozat aláírásával demonstrálta, hogy támogatja az Egyesült Államok 5G-vel kapcsolatos álláspontját.¹³⁵ 2020 elejétől azonban úgy tűnik, hogy a kínai vállalatot nem zárják ki teljesen a polóniai piacról. A cseh Nemzeti Kiber- és Információbiztonsági Ügynökség 2019-ben példátlan figyelmeztetést adott ki a Huawei ellen, a német kormány bejelentését követően, amely nem zárta ki a Huawei-t. Ennek ellenére Prága valószínűleg követni fogja a német megközelítést, az amerikai preferencia ellenére.¹³⁶ Magyarország még tovább ment, hiszen a magyar külügyminisztérium már 2019 novemberében Pekingben bejelentette, hogy a Huawei építené ki az 5G vezeték nélküli hálózatát.¹³⁷ A szlovák miniszterelnök nyilatkozata alapján úgy tűnik, Szlovákia nem tekinti biztonsági fenyegetésnek a Huawei-t (az ellenkezőjére vonatkozó meggyőző bizonyítékok hiányában).¹³⁸ A Balkánon Románia is egyetértési megállapodást írt alá az Egyesült Államokkal 2019 augusztusában, hogy kizárják a Huawei-t az 5G hálózatfejlesztésből. A régió más országai azonban kevésbé elkötelezettek. Az egyes uniós országokban felmerült aggályok ellenére Szerbia hosszú ideje együttműködik a Huawei-jel: "Biztonságos város" és "Intelligens város" projekteket indítottak, az állami tulajdonú Telekom távközlési vállalat pedig már dolgozik az 5G technológiát lehetővé tevő távközlési infrastruktúra kiépítésén, a Huawei pedig kulcsfontosságú partner a projektben. Mivel az Egyesült Államok megtiltotta a Huawei-nek az 5G infrastruktúra kiépítését, Szerbia képviselői kijelentették, hogy a Huawei-jel kapcsolatban nincsenek aggályaik, elégedettek az együttműködéssel, és azt tovább fogják fejleszteni.¹³⁹

KÖVESSE A PÉNZZT: PÉNZÜGYI EGYÜTTMŰKÖDÉS A V4-BEN

A Kína és a kelet-közép-európai régió közötti pénzügyi együttműködést elemezve ismét a visegrádi régió tűnik a legaktívabbnak. A magyar pénzügyminiszter a közelmúltban a magyar-kínai kapcsolatok egyik leggyorsabban fejlődő területének nevezte a pénzügyi együttműködést.¹⁴⁰ És valóban, a Bank of China létrehozta a

regionális és közép-kelet-európai központja Budapesten, míg Magyarország az első külföldi kibocsátó volt, 2017-ben államkötvényeket (dim sum és panda kötvényeket) értékesített mind a szárazföldi piacon, mind Hongkongban.¹⁴¹ Továbbá a magyar OTP Bank, az ország legnagyobb kereskedelmi bankja 2017-ben megnyitotta első pekingi irodáját. A Bank of China Magyarországon és a China UnionPay 2017-ben bocsátotta ki az első kínai renminbi és magyar forint bankkártyát, amely egyben az első eset volt, hogy a Bank of China renminbi bankkártyát bocsátott ki Európában.¹⁴²

Ami a kínai bankokat illeti a V4-ekben, Magyarországon és Lengyelországban a Bank of China fiókjai vannak (2003-ban, illetve 2012-ben nyitottak), míg a BOC 2015-ben megnyitott csehországi fiókja a bank magyarországi fiókjához tartozik. Szlovákiában a BOC-nak nincs képvisellete, bár Fico szlovák miniszterelnök régóta lobbizik azért, hogy egy kínai bank Szlovákiában is letelepedjen. Varsóban és Prágában már működik a kínai Industrial and Commercial Bank of China (ICBC) fiókja, az ICBC pedig e sorok írásakor vizsgálja egy magyarországi fiók megnyitásának lehetőségét.¹⁴³ Hasonlóképpen Magyarország és Lengyelország úgy döntött, hogy csatlakozik az Ázsiai Infrastrukturális Beruházási Bankhoz (AIIB), míg Csehország egy ideig fontolgatta a csatlakozást, de nem kezdeményezte, és a jelenlegi légkörben nem valószínű, hogy Csehország csatlakozna. Szlovákiának nincs közvetlen részvételi szándéka.

A visegrádi régióhoz képest a balkáni országok viszonylag gyengén működnek együtt Kínával. Tíz balkáni országból például csak három döntött úgy, hogy az AIIB tagja lesz: Románia 2018 végén, Görögország pedig Szerbiával együtt 2019 nyarán csatlakozott. Ezen országok többségének területén nincsenek kínai bankok. Kivételt képez Szerbia - ahol a Bank of China megnyitotta első fiókját (2017), amely az első kínai bank az országban, valamint a balkáni régióban - és Románia (2019). A Kínai Mezőgazdasági Bank ugyanebben az évben nyitotta meg első irodáját Romániában. A China Construction Bank bejelentette, hogy 2019 júliusában szándékozik belépni Bulgáriába,¹⁴⁴ míg két bank (a BOC és a Commercial Bank of China) kifejezte érdeklődését a görög piacra való belépés iránt.¹⁴⁵

A pénzügyi ágazatban a kínai UnionPay International (UPI) 2018-ban Szerbiában, 2019-ben pedig Horvátországban és Bosznia-Hercegovinában terjeszkedett. A UnionPay már együttműködik a Privredna Banka Zagreb (PBZ) horvát bankkal, így a UnionPay kártyákat már helyben is lehet használni. Amikor a már említett balkáni infrastrukturális projektek megvalósításához szükséges kínai hitelekről van szó, általában a kínai Ex-Im Bank finanszírozza a projekteket.

A balti államok egyike sem lett az AIIB tagja.¹⁴⁶ A 17+1 formátumon belül azonban Litvánia volt a legaktívabb abban, hogy egy vilniusi FinTech koordinációs központ kialakításával Európa FinTech-kapujaként népszerűsítse magát. A Litván Bank 2015-ben együttműködési megállapodást írt alá a Kínai Bankfelügyeleti Bizottsággal.¹⁴⁷ Azóta négy kínai vállalatnak adott elektronikuspénz-intézeti és egy pénzforgalmi intézményi engedélyt, és további 10 vállalat kíván csatlakozni a bank központi fizetési rendszeréhez, a Centrolinkhez.¹⁴⁸ Együttműködés jött létre a UnionPay International és a Swedbank, Észak-Európa és a Balti-tenger egyik legnagyobb bankcsoportja között is. A UnionPay úgy látja, hogy a balti államok a kínai turisták számára feltörekvő európai utazási célpontok, valamint egyre

szorosabb gazdasági és kereskedelmi együttműködést folytatnak az ázsiai és csendes-óceáni térséggel,

különösen Hongkongban, Dél-Koreában és Oroszországban, ahol a UnionPay kártyákat széles körben használják.¹⁴⁹

AZ ELLENÁLLHATATLAN VONZERŐ: A KÍNAI-CEE-I TURIZMUS MINT SIKERTÖRTÉNET

A közép-kelet-európai régió egyre vonzóbbá válik a folyamatosan bővülő kínai középosztály számára. A 2018-as év folyamán a kínai érkezések volumene szempontjából az első három európai célpont az Egyesült Királyság (2,4%-os növekedés), Németország (2,6%-os növekedés) és Franciaország (7,7%-os növekedés) volt, a három leggyorsabban növekvő célpont azonban Horvátország (45,7%-os növekedés), Észtország (35,8%-os növekedés) és Magyarország (25,1%-os növekedés) volt.¹⁵⁰ A viseigrádi országok a kínai turisták legnépszerűbb célpontjai közé tartoznak a közép- és kelet-európai térségen belül. Mivel a Kínából érkező turistacsoportok jellemzően egy utazási csomag részeként keresik fel úti céljaikat, többségük legalább három - ha nem is az összes - V4 országot felkeresi. Egy budapesti körutat általában egy csehországi és ausztriai utazással kötnek össze, míg a további érdekes országok közé tartozik Lengyelország, Horvátország és Szlovénia. A tendenciához hozzájárulnak a Peking és a V4 nagyvárosai, például Budapest, Prága és Varsó közötti közvetlen járatok is. A kínai turisták átlagosan egy látogatás során 12 napot töltöttek Európában.

Prága a V4-régiót látogató kínai turisták legnépszerűbb úti célja: a 2018-ban Csehországba látogató több mint 21 millió ember közül 619 000 kínai volt.¹⁵¹ A magas szám leginkább az elmúlt években Kína és Csehország között megnyílt közvetlen légi járatoknak tulajdonítható: Prága és négy kínai város (Peking, Sanghaj, Xi'an és Chengdu) között közvetlen légi összeköttetés működik.

2013-ban a bukaresti csúcstalálkozón Kína felkérte Magyarországot, hogy hozzon létre egy turisztikai együttműködési platformot azzal a céllal, hogy növelje a Kína és a KKE országok közötti turisztikai együttműködést, ami a Közép- és Kelet-európai Országok Turisztikai Koordinációs Központjának létrehozásához vezetett. Ettől eltekintve azonban a legtöbb hivatalos turisztikai ügynökség rendelkezik kínai nyelvű honlappal és/vagy a kínai látogatók számára testreszabott utazási szolgáltatásokkal.

Ami Magyarországot illeti, a kínai turisták száma nemcsak a közvetlen repülőjáratok (Peking, Sanghaj, Csengtu, Hszian és újabban Csungking), hanem a személyre szabott szolgáltatások, például a 14 magyar vízumhivatal megnyitása Kínában vagy az elfogadott vízumkérelmek gyors - 48 órán belüli - kiadása alapján is nőtt. A Kínai Nemzeti Idegenforgalmi Hivatal budapesti adatai szerint 2018-ban 256 000 kínai turista látogatott Magyarországra (míg ugyanebben az időszakban 23 600 magyar turista járt Kínában), 2019 első 11 hónapjában pedig 262 000 turista érkezett.¹⁵³ Lengyelországban is hasonló mértékű növekedést tapasztaltak a kínai turisták számában. Az országot - egyetlen európai országgént - a China Travel Agency magazin "Az év új üdülési célpontja 2018-ban" címmel jelölte meg. A 2017-es évben rekordszámú, 138 000 kínai turista látogatott az országba, 2018-ban pedig ezek a számok még tovább nőttek.¹⁵⁴ A számok Szlovákia esetében is növekedtek. Bár a kínai turisták száma Szlovákiában alacsonyabb (2017-ben 61

Ni
nc
s
tö
bb
é
ür
es
bu
ro
k:
Kín
a
nö
ve
kv
ő
láb
ny
o
ma
Kö
zé
p-
és
Kel
et-
Eu
ró
pá
ba
n

000 fő), mégis kétszer annyi volt, mint 2016-ban.¹⁵⁵

A tíz balkáni ország közül csak Görögországnak van közvetlen légi összeköttetése Kínával (Athén és Peking között), amelyet 2017 óta az Air China üzemeltet. Ezen a már meglévő kapcsolaton kívül egy másik közvetlen járat is közlekedik Athén és

Sanghaj a bejelentések szerint 2020 júniusában nyitja meg kapuit, és a sanghaji székhelyű Juneyao Airlines üzemelteti. ¹⁵⁶ Szerbiának volt egy 2017-ben indított, Belgrádot Pekinggel összekötő közvetlen járata, amelyet a kínai Hainan Airlines üzemeltetett, azonban ezt az útvonalat 2018 novemberében, egy év működés után megszüntették, mivel nem volt nyereséges, és csak kevés utast szállított. ¹⁵⁷ Ezt megelőzően a JAT Yugoslav Airlines 1979-ben indított járatot Pekingbe, amely 2000 végéig üzemelt. A román Ponta-kormány is újra akarta indítani a Bukarest és Peking közötti közvetlen légi összeköttetést a Tarom román nemzeti légitársasággal, azonban a járatokat 2003-ban leállították az alacsony jövedelmezőség miatt. Az újraindítás így nem valósult meg - a hivatalos indoklás 2014-ben az volt, hogy Oroszország megtagadta a Taromtól a jogot, hogy a légtérben repüljön. A kínai légitársaságok is fontolgatják, hogy közvetlen járatot indítsanak Zágráb és Peking között, miközben a régió további országai, köztük Macedónia, Bosznia-Hercegovina, Szlovénia és Montenegró is igyekeznek közvetlen légi összeköttetéssel növelni a nemzetükbe látogató kínai turisták számát. ¹⁵⁸

Még ha a közvetlen légi összeköttetés a legtöbb balkáni ország számára nem is jelent lehetőséget a Kínából érkező turisták számának növelésére, más lépéseket is tettek a kínai turisták vonzása érdekében, például eltörölték a vízumkötelezettséget vagy ingyenesen adtak vízumot. Kína és Bosznia-Hercegovina között kölcsönös vízummentesség van érvényben, amely 2018-ban lépett életbe, és ennek köszönhetően egyre több turista érkezik. ¹⁵⁹ Szerbia 2017 óta rendelkezik kölcsönös vízummentességet biztosító kétoldalú politikával Kínával. Ez a turistabarát rendszer 2019-ben több mint 92 000 kínai turistát hozott Szerbiába, ötször annyit, mint 2016-ban. ¹⁶⁰ 2018-ban Albánia is vízummentességet hirdetett Bahrein, Fehéroroszország, Kína, Omán, Katar, Oroszország, Szaúd-Arábia, Thaiföld és Kína állampolgárai számára. ¹⁶¹ Ez a vízummentességi politika hozzájárult a turizmus fejlődéséhez, mivel 2018 júniusára a kínai turisták számát mintegy 8600-ra becsülték, ami kétszerese az előző év azonos időszakában regisztrált számnak. ¹⁶²

Bulgáriának, Macedóniának és Montenegrónak nincs kedvezményes vízumpolitikája Kínával szemben, és a kínai turisták száma sem olyan jelentős. A turizmus fellendítése érdekében a bolgár idegenforgalmi miniszter megállapodást írt alá Kína vezető utazásszervezőjével, a HiSeas Internationallal, és bejelentette, hogy a bolgár hivatalos idegenforgalmi portál kínai nyelven is elérhető lesz. ¹⁶³

Romániában sincs kedvezményes vízumrendszer a kínai állampolgárok számára. A kínai állampolgárok vízumrendszerét azonban 2017-ben egyszerűsítették. ¹⁶⁴ Ennek ellenére a kínai turisták száma nagyon alacsony, és a pekingi román nagykövetség által 2017 és 2019 között kiadott vízumok száma átlagosan 3300 körül volt. Jelenleg Horvátországban és Szlovéniában sincs kedvezményes vízumkezelés a kínai állampolgárok számára. Ennek ellenére a turisták száma mindkét országban növekszik. 2018-ban a kínai turisták számát Horvátországban mintegy 250 000-re becsülték, míg Szlovéniában ez a szám 300%-kal nőtt 2015 óta, amikor csak 50 000 volt (az összes turista 0,8%-a). ¹⁶⁵ A kínai turisták országon belüli fogyasztásának megkönnyítése érdekében Szlovénia fizetési pontokat hozott létre az Alipay, a kínai mobilalkalmazás számára. ¹⁶⁶

Amint fentebb említettük, a Peking-Athén közvetlen járat jótékony hatással

volt a görögországi turizmusra, valamint néhány nagy kínai vállalat részvételére, amelyek különleges turisztikai csomagokat kínálnak a kínai állampolgároknak (pl. COSCO Shipping, Fosun)¹⁶⁷. Jelenleg évente mintegy 200 000 kínai állampolgár látogat Görögországba.¹⁶⁸ Görögországban arany vízum van

program, amely ötéves tartózkodási jogot biztosít minden olyan befektető számára, aki stratégiai befektetést hajt végre Görögországban (250 000 EUR felett) vagy ingatlant vásárol, és a tartózkodási engedélyt meg lehet újítani, ha a befektetés Görögországban marad. Hét év megszakítás nélküli tartózkodás után a lakos állampolgárságért is folyamodhat. ¹⁶⁹ E kiadvány kapcsán érdemes megemlíteni, hogy az arany vízummal rendelkezők több mint 65%-a kínai. ¹⁷⁰

Más régiókhöz hasonlóan a turizmus a balti régió egyik legfontosabb iparága. 2019-ben az Észti Idegenforgalmi Hivatal az Enterprise Estonia keretében pályázatot írt ki, hogy Kínában partnert találjon Észtország mint turisztikai célpont aktívabb népszerűsítésére. ¹⁷¹ 2017-ben 20 000 turista érkezett Kínából Észtországba, ötször annyi, mint 2016-ban. ¹⁷² Lettországon ez a szám 22 774 volt, de egy évvel később némileg csökkent (-0,2%). ¹⁷³ Litvániában 2018-ban a távoli piacokról érkező turizmus gyorsan nőtt, Kínából 20,6%-kal többen érkeztek, mint egy évvel korábban. ¹⁷⁴ Különösen Finnország sikere a kínai turisták vonzásában készítette a regionális szereplőket arra, hogy megvizsgálják, hogyan lehetne rávenni őket arra, hogy más balti országokba is tovább költözzenek, tovább maradjanak és többet költsenek. Az észti székhelyű Tallink Grupp sétahajó-üzemeltető és néhány más turisztikai ágazatbeli szereplő is bevezette a Wechat Pay, az AliPay, valamint a UnionPay szolgáltatást, hogy jobban kiszolgálják kínai ügyfeleiket. ¹⁷⁵ A lett vállalkozások kínai piacon való népszerűsítése érdekében a Lett Befektetési és Fejlesztési Ügynökség 2017-ben hosszú távú turisztikai együttműködésről szóló megállapodást írt alá az Alibaba csoporttal Kína legnagyobb utazási weboldalán, az Alitrip-en. ¹⁷⁶ Továbbá 2018-ban a kínai CMB Financial Leasing Co., Ltd. és az airBaltic szándéknyilatkozatot írt alá négy Airbus A220-300-as repülőgép "sale and leaseback"-jéről, ami egybeesett a Lettországból Kínába induló közvetlen járatok lehetőségéről szóló spekulációkkal. ¹⁷⁷

Úgy tűnik, hogy a 17+1 együttműködés a 17 közép- és kelet-európai ország jobb népszerűsítéséhez vezetett, ami a kínai turisták számának növekedését eredményezte a régió számos országában. Nem teljesen világos azonban, hogy ezek a fejlemények a közép- és kelet-európai országok jobb kínai népszerűsítésének vagy a kínai középosztálybeli utazók egyre növekvő seregének köszönhetőek-e: a tehetősebb kínaiak évente átlagosan 5,9 nemzetközi utazást tesznek ¹⁷⁸, és az európai úti célok szerepelnek a listájukon. Mindazonáltal a közép-kelet-európai régiót messze nem "szállták meg" a kínai turisták: az Eurostat által kiszámított, a kínai turisták által a közép-kelet-európai országokban a turistaszállásokon eltöltött éjszakák száma alapján a kínai turisták a régió összes turistájának kevesebb mint 1%-át teszik ki. ¹⁷⁹ Az Eurostat adatállománya alapján ez az arány Csehországban és Magyarországon a legmagasabb (az összes turista 1,4%-a és 1,16%-a), és Bulgáriában a legalacsonyabb (0,18%). ¹⁸⁰

AZ ELŐNYÖK ÉS HÁTRÁNYOK GAZDASÁGOSSÁGA: KÖVETKEZTETÉS ÉS AJÁNLÁSOK

Kína globális vagy fejlett világbeli gazdasági jelenlétéhez képest Kína gazdasági hatása a közép- és kelet-európai országokra viszonylag csekély. A KKE-országok

nagymértékben függnnek a fejlett, főként az EU-tagállamokkal fenntartott kereskedelmi és befektetési kapcsolatokról, míg Kína csak kisebb (bár növekvő) részt képvisel. Ami a kereskedelmi vagy befektetési statisztikákat illeti, a KKE-régió szintén messze nem tartozik Kína legfontosabb partnerei közé.

A kereskedelmi kapcsolatok továbbra is viszonylag alacsonyak és kiegyensúlyozatlanok, ami mind a 17 ország Kínával szembeni kereskedelmi deficitjének növekedéséhez vezet. A közép-kelet-európai export szerkezetét a visegrádi régió, Litvánia és Észtország esetében a magasabb hozzáadott értékű termékek jellemzik, míg a legtöbb balkáni ország kínai exportkosara - Szlovénia, Horvátország és Románia kivételével - alacsony hozzáadott értékű termékekből és/vagy néhány nyersanyagból áll.

A kínai közvetlen külföldi befektetések szerények és néhány országra koncentrálnak, élükön Magyarországgal, Csehországgal és Lengyelországgal, a többi országnak pedig szinte semmi lehetősége sincs arra, hogy nagy mennyiségű befektetést fogadjon, különösen nem a magasabb hozzáadott értékű ágazatokban. A kínai hitelekkel finanszírozott infrastrukturális projektekről az egész régióban tárgyalnak, de az EU-n kívüli országok nyitottabbnak tűnnek e lehetőség kihasználására, míg a közép- és kelet-európai EU-tagországok egyre nagyobb fenntartásokat fejeznek ki e tekintetben. Bár a pénzügyi együttműködés egyre nagyobb lendületet vesz, jelenleg az EU-tagországokra korlátozódik.

A turizmus talán a 17+1 keretén belüli gazdasági együttműködés igazi sikertörténete, mivel a közép- és kelet-európai országok nagyobb ismertséget értek el Kínában, de ebben szerepet játszhat a kínai középosztálybeli utazók növekvő száma is.

Bár Kína létrehozta a 17+1 platformot a közép-kelet-európai régióval való kapcsolattartás érdekében, hangsúlyozni kell, hogy gazdasági ügyeit továbbra is kétoldalú alapon intézi a közép-kelet-európai országokkal. Különösen a visegrádi országokkal és Szerbiával való kétoldalú kapcsolatok tűnnek különösen fontosnak. A többi közép-kelet-európai országgal való kapcsolatok elmaradnak, és csak kevésbé előnyös vagy stagnáló eredményekkel járnak.

A legtöbb kelet-közép-európai országnak nincs világos Kína-stratégiája, és még ha vannak is saját gazdasági szándékaik, nem hangolják össze őket egymás között. Ennek eredményeképpen a 17+1 gazdasági együttműködést elsősorban Kína irányítja: Kína határozza meg a napirendet, amelyet a 17 ország ritkán kérdőjelez meg. Ahhoz, hogy a Kínával való gazdasági együttműködésből nagyobb hasznot húzzanak, a közép- és kelet-európai országoknak együtt kell dolgozniuk és cselekedniük. A 17+1 csúcstalálkozókat rendszeres 17+0 konzultációs találkozóknak kellene megelőznie, ahol a gazdasági érdekeket és szándékokat kellene összegyűjteni. Az éves csúcstalálkozókat továbbá monitoring és értékelő találkozók követhetnék, ahol a 17 KKE-ország képviselői megoszthatnák egymással tapasztalataikat, fenntartásaikat és terveiket a további lépésekkel kapcsolatban.

A kereskedelmi kapcsolatok fő kihívásait, mint például a kereskedelmi deficitet, nem lehet egyetlen ország megoldásával megoldani; a közép- és kelet-európai országoknak követniük kell az EU stratégiai céljait a kereskedelempolitikában. Mivel a KKE Kínába irányuló exportjának jelentős része a KKE-ben székhellyel rendelkező - főként nyugat-európai - multinacionális vállalatokhoz kötődik, a helyi döntéseknek kisebb, vagy akár semmilyen hatása sem lehet.

Összehangolt szabályokat kell létrehozni a befektetések átvilágítására vonatkozóan a nem uniós tagállamokban is.

Ami az EU-n kívüli országok Kínához való közelmúltbeli közeledését illeti, az

EU felelőssége tagadhatatlan: aktívabb szerepet kell vállalnia ezen országok gazdasági fejlődésében, fokoznia kell az EU-val való kapcsolatukat, és hiteles bővítési perspektívát kell nyújtania.

3. Mi, a nép? A Kínával fenntartott társadalmi kapcsolatok kihívásai

Alicja Bachulska, Una Aleksandra Bērziņa-Čerenkova és Nina Pejić

Bár a Kína és Közép- és Kelet-Európa közötti együttműködés társadalmi szintjét viszonylag vitathatatlanak tekintik, a kínai rendszer jellegét és a pártállami apparátus társadalomba való behatolását figyelembe véve a "népek közötti" együttműködés e sajátos típusát nagyrészt inkább "kormányok közötti" együttműködésnek kellene tekinteni. Ezt az elemet figyelembe kell venni a Kínával való kapcsolatok szorosabbra fűzésének lehetséges jövőbeli következményeinek értékelésénél ezen a szinten.

Az első kérdés, amely valószínűleg eszünkbe jut, amikor a Kína és a közép- és kelet-európai országok közötti együttműködés ezen területéről gondolkodunk, a Konfuciusz Intézetek (CI-k).¹⁸² CI hivatalos célja a kínai nyelv és kultúra népszerűsítése külföldön. A Konfuciusz Intézetek intézményi működésükben különböznek más ilyen jellegű nemzeti intézményektől (mint például az Alliance Française, a Goethe Intézet vagy a British Council) - a helyi egyetemekkel való kétoldalú együttműködés révén jönnek létre, így azok belső struktúrájának részévé válnak. A CI-eket a Hanban (Konfuciusz Intézet központja) irányítja, egy névlegesen nonprofit szervezet, amely a kínai oktatási minisztériumnak tartozik - ez a fajta felépítés lehetővé teszi a CI-k számára, hogy együttműködjenek a külföldi egyetemekkel, miközben fenntartják a kínai kormánytól való viszonylagos függetlenség képét.¹⁸³

Úgy tűnik, hogy a közép- és kelet-európai KI-k fejlődése párhuzamosan zajlik a 17+1 kezdeményezéssel, mivel néhány intézetet már a platform megalakulása előtt megnyitottak. A V4-régióban ez a 2000-es évekre nyúlik vissza, az első két CI 2006-ban nyílt meg a lengyelországi Krakkóban és a magyarországi Budapesten. 2019 végén Lengyelországban hat, Csehországban kettő, Szlovákiában három, Magyarországon pedig öt KI működött. Így a V4 összesen 16 CI-nek ad otthont. Emellett a V4-ek több egyetemén több Konfuciusz-oktatóterem (CC) is működik, amelyek potenciálisan teljes körű CI-kké bővíülhetnek. Ezek közül néhány az együttműködés olyan speciális területeire összpontosít, amelyek nem tisztán oktatási vagy kulturális jellegűek, mint például a hagyományos kínai orvoslás (TCM) népszerűsítése a Szlovák Orvostudományi Egyetemen vagy a Pécsi Tudományegyetemen Magyarországon.¹⁸⁴ Ehhez képest a balti államokban viszonylag későn nyíltak meg a CI-k - 2010-ben a litvániai Vilniusban és az észtországi Tallinnban, majd 2011-ben a lettországi Rigában. Azóta nem jöttek létre további CI-k, állítólag az országok kis mérete miatt, de a KK-k hálózata

Ni
nc
s
tö
bb
é
ür
es
bu
ro
k:
Kín
a
nö
ve
kv
ő
láb
ny
o
ma
Kö
zé
p-
és
Kel
et-
Eu
ró
pá
ba
n

kibővült más egyetemekkel és középiskolákkal a fővárosokban és azokon kívül is. Ami a Balkánt illeti, kezdetben csak néhány KK-t hoztak létre a régióban (pl. 2005-ben a bulgáriai Szófiában, 2006-ban a szerbiai Belgrádban vagy 2006-ban a romániai Nagyszebenben). Kína régió iránti érdeklődésével párhuzamosan tizenöt további intézmény nyílt a Balkánon: Szlovéniában (Ljubljana, 2009), Bulgáriában (Veliko Turnovo, 2012), Albániában (Tirana, 2013), Romániában (Kolozsvár, 2009; Brassó, 2011 és Bukarest, 2013), Szerbiában (Kolozsvár, 2009; Brassó, 2011 és Bukarest, 2013).

(Újvidék, 2013), Bosznia-Hercegovina (Szarajevó, 2014 és Banja Luka - a Szerb Köztársaság fővárosa - 2017-ben), Észak-Macedónia (Szkopje, 2013), Horvátország (Zágráb, 2013), Montenegró (Podgorica, 2014) és Görögország (Athén, 2008, Szaloniki, 2018, Thesszália, 2019). A Balkánon összesen 18 CI működik.

2019 végén összesen 37 Konfuciusz Intézet működött Közép- és Kelet-Európában. A Hanban honlapja szerint, amely az összes működő CI-t felsorolja, Európában összesen 184 ilyen jellegű intézmény működik.¹⁸⁵ Úgy tűnik, hogy az Egyesült Királyság 30 CI-vel és 3 CC-vel az élen jár, de más nagy európai szereplők is több CI-nek adnak otthont, mint bármelyik közép-kelet-európai állam. Németország például 19 KI-t tart fenn (ugyanannyit, mint Oroszország), Franciaország 18-at, Olaszország pedig 12-t. Pusztán a számokat tekintve a KKE országok inkább olyan országokhoz hasonlíthatók, mint Svédország (2 KI), Dánia (2 KI) vagy Portugália (5 KI). Fejlődésük ellenére a közép- és kelet-európai közösségi intézmények száma továbbra is meglehetősen szerény. Nehéz ok-okozati összefüggést is megállapítani létrehozásuk és a 17+1 keretrendszer pontos fejlődése között. Inkább úgy tűnik, hogy a KK-k az adott egyetemek közötti kétoldalú tárgyalások alapján jöttek létre.

A közösségi intézmények szerepe a 17+1 formátumon belül meglepően korlátozott maradt. Az egyetlen olyan dokumentum, amely a 17+1 keret részeként említi a KKI-kat, Kína "Tizenkét intézkedés a közép- és kelet-európai országokkal való baráti együttműködés előmozdítására" című dokumentuma volt.¹⁸⁶ A dokumentum kilencedik intézkedése az oktatási területén folytatott együttműködésre vonatkozik, ahol Kína ígéretet tett arra, hogy "támogatja a Konfuciusz Intézetek és Konfuciusz Tantermek programját a 16 országban, és a következő öt évben 1000 diákot hív meg az érintett országokból kínai nyelvtanulásra Kínába". Kína azt is vállalta, hogy "fokozza az egyetemek közötti csereprogramokat és a közös tudományos kutatást, és a következő öt évben 1000 diákot és tudóst küld a 16 országba".¹⁸⁷ Az iránymutatások teljesen kihagyták a létfontosságú infrastruktúrák témáját. Csak találgatni lehet, hogy mi volt ennek a kihagyásnak az oka: az intézetek ellentmondásos jellegének és az ezzel kapcsolatos problémáknak az előrevetítése, vagy egy sokkal hétköznapibb döntés, hogy más irányítási vagy adminisztrációs okokból mellőzzék őket. Akárhogy is, úgy tűnik, hogy a KI-k nagyrészt kimaradtak a 17+1 keretből. Más, kevésbé látható tevékenységek közé tartozik az egyetemek közötti tudományos együttműködés a 17+1-hez kapcsolódó többoldalú kereteken keresztül, mint például a Kína-KKE országok felsőoktatási intézményeinek konzorciuma, amely 134 kínai és közép-kelet-európai intézményt tömörít.¹⁸⁸ Ezek között négy felsőoktatási intézmény van a V4-országokból: kettő Lengyelországból (Białystoki Műszaki Egyetem és SWPS University of Social Sciences and Humanities) és kettő Csehországból (Libereci Műszaki Egyetem és a zlíni Tomáš Baťa Egyetem). Szlovákiának és Magyarországnak nincs tagja a konzorciumban. Létezik a Selyemút Üzleti Iskolák Szövetsége is, amelyben csehországi és szlovákiai V4 akadémiai intézmények vesznek részt.¹⁸⁹ Úgy tűnik, hogy a V4-országok legtekintélyesebb egyetemei közötti oktatási együttműködések és Kína között kétoldalúan, az ilyen jellegű hálózatokon kívül zajlik.

A V4-es egyetemekhez hasonlóan a balti államok egyetemei is csatlakoztak a Kína-KKE Felsőoktatási Intézmények Konzorciumához. Litvánia volt a legaktívabb,

négy egyetem a tagja, köztük a vilniusi Gediminas Műszaki Egyetem¹⁹⁰ , amely már a konzorcium 2013-as alakuló ülésén csatlakozott a konzorciumhoz. A litván egyetemek érdeklődése nem csökkent, 2016-ban két egyetem csatlakozott, 2018-ban pedig egy egyetem kérte felvételét. Észtország egyetlen tagja - a Művészeti Akadémia - az első ülésen csatlakozott a konzorciumhoz, mint

TÉRKÉP: KONFUCIUSZ INTÉZETEK A 17 KÖZÉP- ÉS KELET-EURÓPAI ORSZÁGBAN

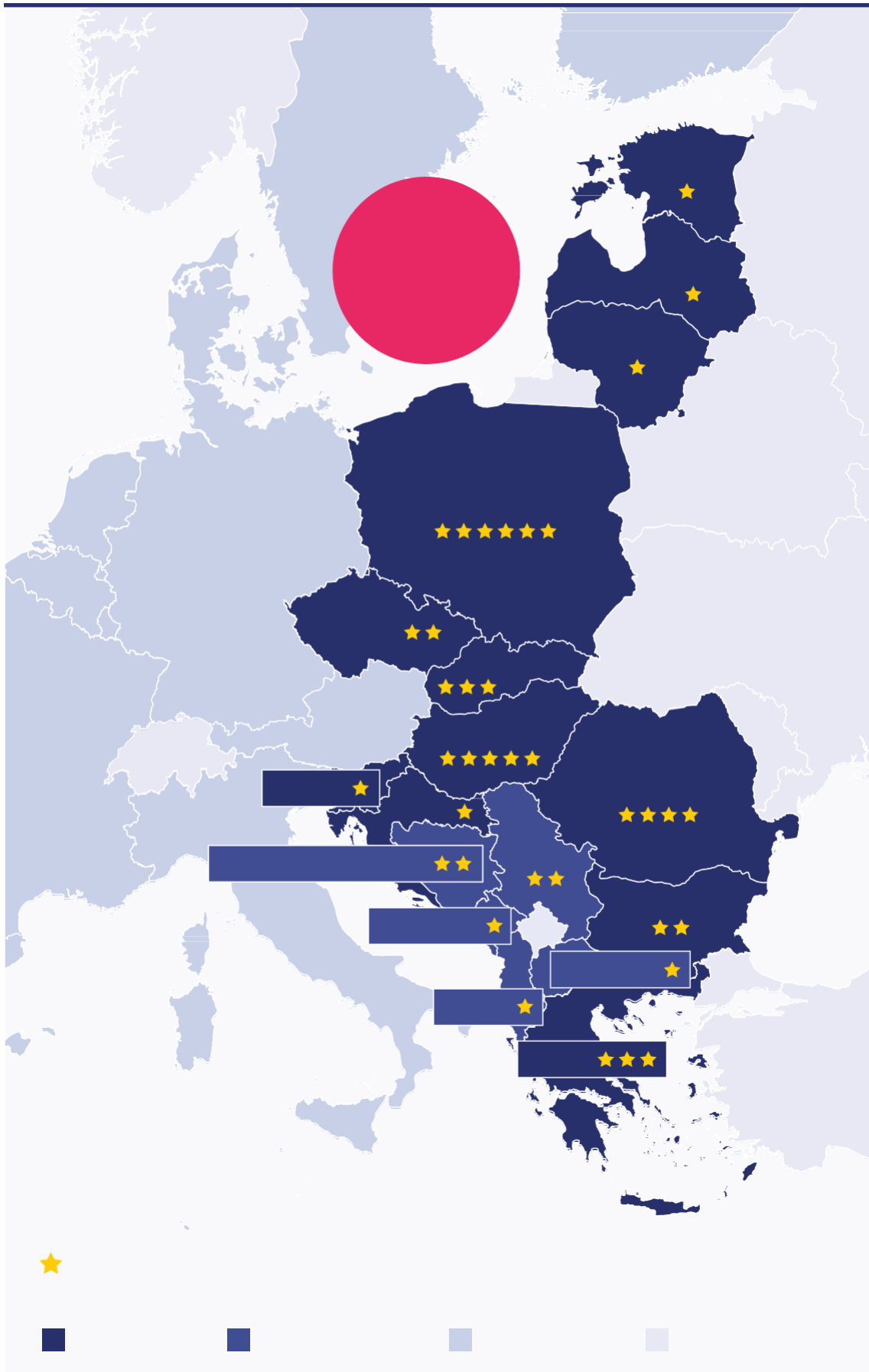
a Konfuciusz Intézetek száma az egyes országokban

A 17+1 formátum tagjai EU

17+1 tagú EU 17+1 tag

Nem EU 17+1

tagEU-tagállamok Nem EU-tagállamok

Ni
nc
s
tö
bb
é
ür
es
bu
ro
k:
Kín
a
nö
ve
kv
ő
láb
ny
o
ma
Kö
zé
p-
és
Kel
et-
Eu
ró
pá
n

jól, de azóta egyetlen intézmény sem jelentkezett, ami az érdeklődés csökkenését jelzi. Lettországnak is csak egy tagja van a konzorciumban - a Riga Technical University -, amely viszonylag későn, a 2017-es negyedik találkozón csatlakozott.¹⁹¹ Figyelemre méltó, hogy a legnagyobb nemzeti egyetemek - az észt Tartui Egyetem, a litván Vilnius Egyetem és a Lett Egyetem - nem csatlakoztak a konzorciumhoz, annak ellenére, hogy közülük kettő (Vilnius Egyetem, Lett Egyetem) Konfuciusz Intézeteknek ad otthont. Ami a Balkánt illeti, a helyi egyetemek is csatlakoztak a konzorciumhoz, bár sokan közülük csak nemrég (pl. az albán Shkodrai Egyetem és a Tiranai Egyetem; a bosznia-hercegovinai Banja Luka Egyetem és a Kelet-szarajevói Egyetem vagy a romániai Bukaresti Egyetem és a Pitesti Egyetem - mindannyian 2019-ben csatlakoztak a konzorciumhoz). A kezdeményezéshez már 2013-ban csatlakoztak más balkáni államok néhány akadémiai intézményének képviselői is, például Bulgária (Szófia Szent Kliment Ohridski Egyetem, Rusei Egyetem), Horvátország (Zadari Egyetem) vagy Montenegró (Donja Gorica Egyetem). A balkáni országok közül eddig Románia és Szerbia volt a legaktívabb ebben a formátumban, előbbinek nyolc, utóbbinak négy képviselője van.

Érdekes módon, míg egyes egyetemek csatlakoztak a konzorciumhoz, mások vagy a kétoldalú együttműködést, vagy a kínai egyetemekkel való együttműködés más formáit választották. A legújabb kínai-balti dokumentumok, amelyek az oktatási és tudományos együttműködést szabályozzák¹⁹², egyáltalán nem említik a 17+1 vagy a BRI együttműködést - ezek tisztán kétoldalúak, az ASEM, az UNESCO és az EU oktatási programjai az egyetlen utalások a nemzetközi keretekre.¹⁹³ Lehetséges, hogy a legtekintélyesebb közép-kelet-európai egyetemek rendelkeznek mind a képességekkel, mind az erőforrásokkal ahhoz, hogy kétoldalú együttműködési formákat hozzanak létre, míg a kisebb és kevésbé ismert egyetemek a Kína által vezetett kezdeményezésekben való részvételüket esélyként fogják fel a nemzetközivé válásra és a globális hálózatok kiépítésére, más, magasan jegyzett külföldi partnerek hiányában, különösen a nyugati akadémiai életből. Meg kell jegyezni azt is, hogy a Kína iránti közép- és kelet-európai érdeklődés általános fokozódása a kínai felsőoktatási intézményekre is átragadt.¹⁹⁴

Korlátozott együttműködésre került sor a BRI égisze alatt is¹⁹⁵, ami még inkább elmosja a határokat, hogy mi a KKE országok és Kína közötti együttműködés fő meghatározó kerete. Tekintettel az együttműködés töredezett jellegére ezen a területen, a konkrét esetek mélyrehatóbb elemzésére van szükség.

Az ausztráliai, amerikai és kanadai fejleményekhez hasonlóan Európa is gyanakodva szemléli a kínai tudományos körökkel való együttműködést és a kínai nagykövetségek részvételét egyes projektekben. Az első precedens arra, hogy Kína miként engedett az európai akadémiai életben befolyásának, a csehországi Károly Egyetem Cseh-Kínai Központjának ellenőrzésén keresztül mutatható be. 2019 októberében a cseh média feltárta, hogy a kínai nagykövetség titokban rendezvényeket, valamint egy egész egyetemi kurzust finanszírozott a BRI előnyeiről egy magánvállalkozáson keresztül, amelyet a Cseh-Kínai Központ több alkalmazottja alapított.¹⁹⁶ A botrány következtében a központot bezárták. Egy másik, a tudáscseréhez kapcsolódó intézmény, amelynek programjával kapcsolatban felmerült a gyanú, a Kínai Társadalomtudományi Akadémia (CASS, egy pekingi székhelyű, magas szintű nemzeti kutatási szervezet) által Budapesten

létrehozott Kína-KKE Intézet. A Magyar Tudományos Akadémia vonakodott attól, hogy az intézetet a két akadémia közös vállalkozásaként hozzák létre. A kínai fél által eredetileg javasolt vegyesvállalati forma gyanút keltett a kutatás hatókörét illetően.

az intézet munkája és tervezett tevékenységei. Végül csak a CASS hozta létre nonprofit szervezetként. Annak ellenére, hogy a Magyar Tudományos Akadémia habozott a kínai féllel való szoros együttműködést illetően, az ország egésze megőrizte lelkesedését, amikor a kínai szervezetekkel való együttműködés ápolásáról van szó a tudomány, a kutatás és az oktatás területén.¹⁹⁷

A magyar eset azonban nem az egyetlen. Több balkáni ország is létrehozott helyi nem kormányzati szervezeteket, amelyek a Kínával való puha hatalmi kapcsolatok kiépítésén dolgoznak, pl. a Bosznia-Kína Baráti Társaság, a Kínai-Montenegrói Baráti Társaság, a Szlovén-Kínai Baráti Társaság. Tevékenységük többnyire csereprogramokkal, vendéglőadásokkal, kínai ünnepek megünneplésével és kölcsönös látogatásokkal kapcsolatos.¹⁹⁸ Úgy tűnik, hogy nincs nagy hatásuk a helyi környezetre, mivel úgy tűnik, hogy a kínai kultúra vagy Kína mint úti cél iránt érdeklődők találkozóhelyeként működnek. Eddig úgy tűnik, hogy a helyi önkormányzatok kevés intézményi támogatással működnek, és korlátozott a láthatóságuk.

Egy másik konkrét eset a Kína-KKE országok közötti magas szintű agytrösztök szimpóziuma, amely 2013 óta évente megrendezésre kerül Kínában vagy a kelet-közép-európai országokban. A kínai fél szerint a szimpóziumok "az eddigi legnagyobb magas szintű tudományos csereprogramot jelentik Kína és a KKE országok között", és a kínai és a kelet-közép-európai szakértők, volt diplomaták és akadémikusok közötti tudáscsere platformjaként hivatottak működni.¹⁹⁹ A konferenciák többségét nyílt pályázati felhívással hirdették meg, jelezve, hogy azok a résztvevők, akiknek a dolgozatát elfogadják, teljes finanszírozásban részesülnek a rendezvényen való részvételhez (beleértve a nemzetközi utazási költségeket és a szállást).²⁰⁰ A balkáni régióból származó bizonyítékok szerint²⁰¹ azonban a szervezési és logisztikai terhek (például a helyszín, az étkeztetés vagy a vendégek szállítása) aránytalanul nagy mértékben a helyi külügyminisztériumokra hárultak, míg az általános napirendet, a résztvevők megerősítését, valamint a találkozók tényleges tartalmát nagymértékben a kínai fél befolyásolta.

A V4-országoktól és a balti államoktól eltérően a Kína és a Balkán közötti együttműködés egy sajátos aspektusa érdemel nemzetközi figyelmet, mivel Peking új érdekeltségi területére utal, nevezetesen az innováció és az alkalmazott tudományok terén folytatott együttműködésre való összpontosításra.²⁰² A harmadik 17+1 innovációs együttműködési konferenciát 2018 októberében tartották Bosznia-Hercegovinában.²⁰³ Érdekes módon a konferencián a Huawei együttműködési dokumentumokat írt alá Bosznia-Hercegovina Kommunikációs és Transzport Minisztériumával és a szarajevói önkormányzattal, amiből arra lehet következtetni, hogy a tudományos együttműködés területén tartott konferenciákon kínai részről valóban lehetnek üzleti delegációk. Továbbá a dubrovniki iránymutatásokban Horvátország kezdeményezte a Kína-KKE országok információs és kommunikációs technológiai koordinációs mechanizmusának létrehozását, amely támogatja a csúcstechnológiai ipari parkok inkubátoraiban, az innovatív start-up vállalkozásokban stb. megvalósuló tudáscserét. 2020-ban Szlovénia ad otthont az ötödik Kína-KKE-Európa Kulturális és Kreatívipari Fórumnak. Ez példaként szolgálhat arra, hogy egyes KKE-országok hogyan adnak otthont ilyen eseményeknek: A szlovén külügyminisztérium 2018-ban és 2019-ben

Ni
nc
s
tö
bb
é
ür
es
bu
ro
k:
Kín
a
nö
ve
kv
ő
láb
ny
o
ma
Kö
zé
p-
és
Kel
et-
Eu
ró
pá
ba
n

megrendezte a Szlovén Kreatív Fórumot, hogy összegyűjtse a szlovén és a régió kreatív iparágak képviselőit. Idén ismét megrendezik a fórumot, de - valószínűleg pénzügyi korlátok miatt - a 17+1 kezdeményezés részeként átnevezik.

Montenegró kifejezte azon szándékát, hogy otthont adjon a Kína-KKE országok kreatív központjának, amely művészeti rezidenciaplatformként szolgálna a művészeti kreatív potenciál, a kreatív termékek és tárgyak cseréjének támogatására, azonban a dubrovniki csúcstalálkozó óta ez még nem valósult meg. Tekintettel a kreatív iparágakba való beruházáshoz és azok fejlesztéséhez szükséges források hiányára, amely különösen a balkáni régióban szembetűnő, Pekingnek az együttműködés ezen területe felé tett lépése egyértelműen soft power stratégiát képvisel. Mivel Kína az elmúlt években jelentősen felgyorsította az államilag támogatott kreatív iparágak saját hazai fejlesztését, igyekszik nemzetközi úttörőként is pozicionálni magát ezen a területen (pl. az építészet, a marketing és reklám, a média és a könyvkiadás területén).

A Konfuciusz Intézeteken és az akadémiai cseréken túl a Kína és KKE közötti kulturális együttműködés meglehetősen széles körű, a művészeti, filmes, színházi, operai és táncművészeti együttműködéstől kezdve a kiadói iparágak közötti kapcsolatokon át egészen az olyan marginális kérdésekig, mint a könyvtári együttműködés (pl. a Kína-KKE országok könyvtári uniójára vonatkozó kezdeményezés²⁰⁴). Általánosságban a Kínával folytatott kulturális együttműködést tekintik valamennyi KKE-országban a legkevésbé ellentmondásosnak, annak ellenére, hogy feszültségeket okozhat. A V4-országokban a régióból érkező résztvevők a kezdetektől fogva részt vettek a 17+1 platformon keresztül két évente megrendezett kulturális fórumokon (Peking, 2013, Szófia, 2015 és Hangcsou, 2017). Bár számos eseményre sor került, a visegrádi országok médiája azonban kevés érdeklődést mutatott az eseményekről való tudósítás iránt.²⁰⁵ Az örökség megőrzésével kapcsolatos együttműködés is egyre nagyobb teret hódít, olyan eseményekkel, mint a szellemi kulturális örökséggel foglalkozó Kína-KKE szakértői fórum (2016-ban Krakkóban tartották²⁰⁶). Más események között szerepeltek különböző kínai delegációk látogatásai. Például egy kínai előadóművészeti delegáció 2014-ben Lengyelországba és Csehországba, 2015-ben Magyarországra, 2016-ban pedig Szlovákiába látogatott, hogy előadásokat rendeljen meg Kínában. Emellett 2016-ban Budapesten tartották az 1. Kína-KKE irodalmi fórumot, és Magyarországon és Lengyelországban is szerveztek harcművészeti tréningeket. A balti államok szempontjából a kultúra volt a kínai-balti kapcsolatok legaktívabb és legkevésbé problémás aspektusa. A belgrádi iránymutatások (2014) inkább regionális, mint kulturális megközelítést mutattak be az egyes érintett országokkal folytatott cserekapcsolatokkal kapcsolatban, kijelentve, hogy a kínai fél kész "kihasználni a Balti Kulturális Fesztivál adta lehetőséget a KKE-országokkal folytatott kulturális csereprogramok modelljének fokozatos fejlesztésére", és "2015-ben kínai művészeti fesztivált szervezni a három balti országban".²⁰⁷ A 2015-ös kínai művészeti fesztivált a hivatalos formátum egyik eredményeként említi²⁰⁸, valószínűleg több különálló, Kína által szervezett eseményre utalva, amelyekre 2015 folyamán került sor a balti fővárosokban. A kulturális csereprogramok főként meglévő intézményeken keresztül valósultak meg, néhány esetben azonban új intézmények is létrejöttek. 2019 novemberében a balti államok egyetlen Kínai Kulturális Központját (CCC) hivatalosan a lettországi Rigában nyitották meg Luo Shugang kulturális és idegenforgalmi miniszter látogatása során, a turisztikai együttműködésről szóló 17+1 fórum alkalmával. A

központ megalapítása a kínai fél 2015-2016-os kezdeményezése volt. Miután a miniszteri látogatás előtti nagyszabású megnyitót megelőzően 2018-ban már többször is volt egy soft launch, a CCC nem tűnik egy erős, előre megtervezett stratégia részének, hanem a más ágazatokban már megfigyelhető kínai intézményépítési leleményes megközelítés illusztrációjának. Úgy tűnik, hogy a kínai fél a következő logikát alkalmazza: először létrehozni a keretet, aztán megnézni, hogy az mennyire vonzza az anyagot, és végül a korábbi eredmények függvényében növelni vagy csökkenteni a keretet. Mivel a

A CCC-t a Kulturális és Idegenforgalmi Minisztérium felügyeli (ellentétben a CI-kkel, amelyeket a Hanban és végső soron az Oktatási Minisztérium felügyel), okkal feltételezhető, hogy a CCC átveszi a CI-k kultúráközvetítési funkcióinak egy részét, és a kínai kultúra népszerűsítésének új, intézményesített formája teszt pályájaként szolgál majd, amelyet a CI-k körüli viták csillapítása érdekében hoztak létre.

Ami a 17+1 keretrendszer szintjén aláírt kétoldalú megállapodásokat illeti, a 2017-ben Hangcsouban tartott harmadik Kína-KKE országok kulturális együttműködési fórumán Lettország - a balti államok közül utolsóként - kormányközi együttműködési megállapodást írt alá Kínával a kulturális együttműködésről. A dokumentum a tárgyi és szellemi kulturális örökség, a múzeumok, a vizuális és alkalmazott művészetek, a zene és az előadóművészet, a könyvtárak, az irodalom és a fordítás, a filmművészet és más területeken folytatott együttműködésre terjed ki.

²⁰⁹ Ugyanezen az eseményen Észtország aláírta a már meglévő megállapodás legújabb kiegészítését, nevezetesen az észt és a kínai kulturális minisztériumok együttműködési programját a 2018-2022 közötti időszakra. A program elsősorban a kétoldalú cserekapcsolatokról szól, a 17+1 és a BRI csak a dokumentum vége felé kerül szóba. ²¹⁰ Litvánia esetében a Kínával való kulturális együttműködést szabályozó legfrissebb dokumentum a 2017-2021 közötti időszakra szóló kétoldalú kulturális együttműködési program. ²¹¹ A program bevezető záradéka utal a Kína-KKE Szófia Nyilatkozatra a kulturális együttműködésről, a kínai-litván együttműködést a 17+1 csereprogram mentén alakítja, ami arra enged következtetni, hogy a Baltikumban a hivatalos BRI és 17+1 narratíva a kulturális együttműködésben jobban megjelenik, mint az oktatás és a tudomány területén. Litvániában, Lettországban és Észtországban például számos Selyemút-témájú kiállítás ²¹² és koncert zajlott, amelyek mind a Kína-KKE, mind a BRI együttműködésre utalnak. A Kína és a balti államok közötti kétirányú kulturális csere valóban jelentősen megnőtt, és a kínai partnerek kiváló helyszíneket biztosítanak a balti kultúra bemutatásához, beleértve a kortárs művészeti kiállításokat, ²¹³ színházi előadásokat, irodalmi fesztiválokat (beleértve a későbbi fordításokat és kiadványokat), klasszikus, kórus és népzene. Ami a Kína és a Balkán közötti kulturális együttműködést illeti, az többféle formában valósult meg. Észak-Macedóniát választották a kultúra ágazati koordinátorának (a 2018-as szófia csúcstalálkozón), és Szkopjét választották ki a 17+1 kulturális együttműködési koordinációs központjának befogadására. A központ azonban hónapokkal a létrehozása után még mindig nagyrészt inaktív és ismeretlen a szakértői nyilvánosság előtt. Montenegróban Kína 2018 vége óta építi új nagykövetségét, amely kulturális kiállításokhoz szükséges létesítményekkel bővült. ²¹⁴ Szerbiában a Kínai Kulturális Központot (CCC) Xi 2016. júniusi belgrádi látogatása során avatták fel. Ez volt az első ilyen jellegű helyszín a Balkánon. Helye egybeesik a NATO által 1999-ben lebombázott korábbi kínai nagykövetség helyszínével. A projekt - amelyet egy kínai vállalat ²¹⁵ valósít meg - állítólag 45 millió dollárba kerül, és a tervek szerint mozi, színház, kínai könyvtár és különböző oktatási létesítmények kapnak helyet benne. ²¹⁶ 2017-ben a bulgáriai Szófiában is megnyílt egy kínai kulturális központ. A létesítmény a kelet-közép-európai régió legnagyobb kínai kulturális központja lett, mivel nyolc emeletet foglal el, összesen 4000 m² alapterülettel. A balti államokhoz hasonlóan a kulturális promóció valószínűleg a CCC-ken keresztül történik, azonban ezek megnyitásáról sokkal

Ni
nc
s
tö
bb
é
ür
es
bu
ro
k:
Kín
a
nö
ve
kv
ő
láb
ny
o
ma
Kö
zé
p-
és
Kel
et-
Eu
ró
pá
ba
n

többet írt a sajtó, mint a CI-k megnyitására a régióban, különösen Szerbiában. Szerbia 2017-ben társrendezője volt az első kínai-kEurópai kulturális örökségi fórumnak²¹⁷, amelynek eredményeképpen Kína segítette egy szerb városnak pályázni.

az UNESCO örökségi listájára. A beszámolók szerint az eseményt követően számos, a kulturális örökséggel kapcsolatos tudományos eszmecsere is sor került. ²¹⁸ Néhány balkáni állam (Szlovénia, Horvátország, Montenegró, Bulgária, Albánia, Szerbia, Románia) anyagilag is támogatja a 2017-ben a helyi kulturális minisztériumok támogatásával a zenei, színházi és táncművészeti együttműködés előmozdítására alapított Kína-KKE Zeneakadémiák Unióját. ²¹⁹

Nehéznek tűnik annak értékelése, hogy a meglévő együttműködési keretek létrehoztak-e olyan hosszú távú és kézzelfogható kapcsolatokat, amelyek idővel és régiók között is fennmaradnak. A 17+1 kezdeményezéshez, a BRI-hez és a kétoldalú együttműködéshez kapcsolódó, látszólag magas szintű együttműködési keretek sokasága nem jelenti azt, hogy létezésük közvetlenül a hosszú távú célok elérését eredményezi mindkét oldalon. Az e keretek által létrehozott eredmények minőségét is elemezni kellene ahhoz, hogy értéküket értékelni lehessen. Mivel azonban a kulturális együttműködés politikailag a legkevésbé súrlódó, nem igényel kizárólagosságot, és viszonylag könnyen megvalósítható, várhatóan ez lesz a kínai-kelet-európai együttműködés egyik vezető sikertörténete, különösen a gazdasági területen leginkább várt eredmények hiányában.

NE BÍZZ SENKIBEN HARMINC ÉV ALATT: IFJÚSÁGI EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS ANNAK VESZÉLYEI

A kulturális együttműködéshez hasonlóan a KKE és Kína közötti ifjúsági együttműködés is növekszik, és úgy tűnik, hogy a 17+1 kezdeményezés létrehozásához kapcsolódik. Két konkrét program érdemel közelebbi figyelmet: Híd a jövőért és a Kína-KKE országok fiatal politikai vezetők fóruma. Az előbbi egy olyan program, amely a világ különböző régióiból érkező ifjúsági vezetőket célozza meg, akik Kínába utaznak, hogy különböző vállalatokat és szervezeteket látogassanak meg, illetve rendezvényeken vegyenek részt (2019-ben a KKE-országokból érkező résztvevők a BRI Nemzetközi Fórum fiatal innovátorok számára című rendezvényen vettek részt). Az elszórt médiajelentések szerint, ²²⁰ a Bridge for the Future-t az All-China Youth Federation (ACYF) koordinálta és szponzorálta, amely 16 országos szervezetet tömörít, amelynek középpontjában a Kínai Kommunista Ifjúsági Liga áll, valamint 36 tartományi szintű szervezetet, amelyek közvetlenül a központi kormány és a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottsága (KKP) alatt működnek. ²²¹ Az ACYF egyik hivatalos célja, hogy "magasra emelje a hazafiság és a szocializmus zászlaját, egyesítse és nevelje a fiatalokat az élet minden területéről, és ösztönözze a fiatalokat a marxizmus-leninizmus tanulására". ²²² Ennek a szervezetnek a jellege, amely az Egyesült Front Munka Osztálya alá tartozik, erősen politikai jellegű, és a KKP hatókörének bővítését szolgálja. Így jogosnak tűnik a feltételezés, hogy a Híd a jövőért szervezetnek is hasonló céljai lennének. Ráadásul ugyanez a program volt az egyik eleme a prágai Károly Egyetem Cseh-Kínai Központjában korábban említett botránynak. A kínai nagykövetség által szponzorált, a BRI-ről szóló kurzuson részt vevő hallgatók közül néhányat később kiválasztottak a Bridge for the Future programban való részvételre. ²²³ Úgy tűnik, hogy a programba való felvételük meglehetősen önkényes alapon történt. Ami a

Kína-KKE fiatal politikai vezetők fórumát illeti, azt a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottságának Nemzetközi Osztálya, valamint az Összkínai Ifjúsági Szövetség szervezte. ²²⁴Az előbbi egy olyan ügynökség, amely közvetlenül a KKP Központi Bizottságának tartozik, és a külfölddel való informális kommunikáció informális csatornájaként szolgál.

partnerek, amelyeken keresztül Peking népszerűsíti saját nézőpontját, és igyekszik kapcsolatokat ápolni a különböző régiók befolyásos személyiségeivel.²²⁵ A Kínai Kommunista Párt Központi Bizottsága Nemzetközi Osztályának egyik legkiemelkedőbb célja az is, hogy Peking hosszú távú érdekeit azáltal is előmozdítsa, hogy baráti kapcsolatokat tart fenn a felemelkedő külföldi politikusokkal és befolyásos személyiségekkel, akikről úgy gondolja, hogy a jövőben hatalmi pozíciókat fognak betölteni.²²⁶

Tekintettel mindkét program meglehetősen gyanús jellegére, meglepő, hogy mindkét keretrendszer szinte egyáltalán nem szerepelt a helyi médiában a közép-kelet-európai térségben. A balti államokból származó információk azt mutatják, hogy a toborzás a politikai pártok csatornáin keresztül történt: a meghívásokat az egyes országok vezető politikai pártjainak és a hozzájuk kapcsolódó szervezeteknek küldték ki, nem pedig az adott nagykövetségeknek. Lettországból a Saskana szociáldemokrata párt (hagyományosan az orosz választókhoz kötődő) Restart.lv ifjúsági szervezete tűnik a legaktívabbnak ebben a tekintetben.²²⁷ Litvániában az eseményekről szóló információkat a Vilnusi Egyetem Konfuciusz Intézete terjesztette, amely meghívókat tett közzé a fiatalok számára, hogy vegyenek részt a kezdeményezésekben.²²⁸ A részvétel iránti érdeklődés általában csekélynek tűnik. Az átláthatóság hiánya és a korlátozott tájékoztatás, különösen a Fiatal Politikai Vezetők Fórumával kapcsolatban, aggodalomra ad okot, tekintettel az eseményeken részt venni hivatott célcsoport politikai jellegére, valamint az események szervezéséért kínai oldalon felelős szervek politikai napirendjére.

Az együttműködés egyik legkiemelkedőbb aspektusa, amely hozzájárult a Kínáról alkotott pozitívabb kép kialakításához Közép- és Kelet-Közép-Európában, a fiatalok számára a kínai utazási lehetőségek bővülése. A kínai kormány különböző típusú ösztöndíjakat adott ki a régió diákjai számára, a Konfuciusz-ösztöndíjaktól kezdve (amelyeket a közösségi intézmények adnak ki, és amelyek nyelvi képzésre összpontosítanak) a különböző finanszírozású, angol és mandarin nyelven oktatott egyetemi és posztgraduális programokig. A V4-ek, a balkáni és a balti államok képviselői a legrangosabb kínai nemzetközi posztgraduális programokban (mint például a Pekingi Egyetem Yenching Akadémiája) vesznek részt, ami erősíti Kína "puha hatalmát" és az országról alkotott képet, mint olyan helyről, amely tudományos kiválóságot kínál a kiválasztott kevesek számára. Bár kezdetben viszonylag ellentmondásmentes volt, az utóbbi időben még az ilyen típusú együttműködés is kritikát váltott ki. Mivel a legtöbb kínai egyetemen egyre inkább korlátozzák az akadémiai szabadságot, féltik, hogy a kínai kormány ösztöndíjai olyan Kína-központú egyének új generációját fogják kialakítani, akik nem lesznek képesek kritikusan értékelni Peking viselkedését. Bár ez a kritika túlzónak tűnik, úgy tűnik, hogy az ilyen típusú ösztöndíjprogramok egyik célja a világ különböző régióiból származó Kína-barát kohorsz kinevelése. A Kínában folytatott tanulmányok hatásának értékelése azonban az egyes hallgatók egyéni körülményeitől függ, és továbbra is problematikus általánosítani a Kínában folytatott külföldi tanulmányok hatását a közép- és kelet-európai hallgatókra.

Annak ellenére, hogy a 2019-es évet a Kína-KKE országok közötti oktatási és ifjúsági csereévnek nyilvánították, a regionális szereplők nem voltak különösen aktívak e tekintetben. Konkrétan a balti államok közül Lettország arról számolt be,

hogy "több év alatt mintegy 250 lett diák tanult Kínában", és hasonló számokat találtak Litvánia esetében is (Észtország esetében alacsonyabbak). ²²⁹ balti képviselő vett részt a Híd a jövőért táborokban, de proaktív részvételre vagy aktív intézményi együttműködésre nem került sor. Sőt, néhány vállalatspecifikus projektet úgy fogalmaztak meg, mintha a

17+1 keret. Például a dubrovniki csúcstalálkozó (2019) alkalmával tartott Kína-KKE gazdasági és kereskedelmi fórumon a Huawei bejelentette az Ezer álom társadalmi hozzájárulási program elindítását, amelynek célja "a fiatalok digitális készségeinek fejlesztése a közép- és kelet-európai országokban"²³⁰ - túl korai lenne előrejelzést készíteni e kezdeményezés eredményéről, de okkal feltételezhető, hogy a balti és a V4-országokban nem nyer teret, mind a fiatalok viszonylag magas digitális írástudása, mind pedig a Huawei és a kínai államhoz fűződő kapcsolatai körül EU-szerte növekvő viták miatt. Érdeemes megjegyezni azt is, hogy a Huawei aktívan népszerűsítette globális Seeds for the Future programját Közép- és Kelet-Közép-Európában - egy olyan kezdeményezést, amelynek célja, hogy a világ legjobb műszaki egyetemi hallgatóinak technikai képzést, valamint a kínai nyelv és kultúra megismertetését biztosítsa azáltal, hogy a Huawei sencseni központjába küldi őket egy minden költséggel fizetett útra.

Ami a balkáni államokat illeti, az ifjúsági együttműködés nem volt jelentős része a korábbi 17+1 csúcstalálkozóknak. A dubrovniki csúcstalálkozón azonban úgy döntöttek, hogy Albánia létrehozza a Kína-KKE országok ifjúságfejlesztési központját, amely "a kínai és a KKE országok fiataljai közötti kölcsönös megértés fokozására" szolgál.²³¹ Szlovénia és Horvátország uniós tagként 2019 szeptemberében az osztrák kormánnyal együttműködve részt vett az első Belt and Road EU Young Leaders' Visit Programban Kínában, amely az akadémiai, üzleti, politikai, média és civil társadalom fiatal vezetőit azonosította.²³² A látogatást a grazi egyetem CI szervezte, és a meghívókat tudományos és üzleti körökön keresztül terjesztették a megfelelő szlovéniai és horvátországi címzetek között. A találkozó szokatlan szervezeti felépítése kérdéseket vet fel az ilyen lépés mögött meghúzódó motivációkkal kapcsolatban, különösen a program hivatalos motivációinak összefüggésében, mint például az a feltételezés, hogy "az EU fiatal vezetői kincset érnek, hogy megismerjék és megértsék Kína nagyszerű kultúráját és a reform- és nyitási politika csodáját", ahogy a hivatalos brosúrában olvasható.²³³ Úgy tűnik, a kezdeményezés ugyanazt a logikát követi, mint más, Kína által kezdeményezett hasonló jellegű programok: egy olyan esemény, amelynek célja egy Kína-barát kohorsz ápolása az adott külföldi országok ifjúsági elitje körében.

KÖZÖS SPORTOK? KÍNA TÁMOGATÁSA A 2022-ES OLIMPIA ELŐTT

A tudományos, kulturális és ifjúsági együttműködésen kívül a sport a KKE és Kína közötti kapcsolatok másik részét képezi a 17+1 keretben. Ez a kérdés meglehetősen marginálisnak tűnhet, de jelentősége a 2022-es téli olimpiai játékokra való kínai felkészülés fényében megnőtt. A sporttal kapcsolatos együttműködésről először a 2015-ös szucsoui csúcstalálkozón kiadott közléstől kezdve együttműködési menetrendben esett szó. Az említés azonban rendkívül homályos volt, és azt állította, hogy "a résztvevők üdvözlik a sport területén folytatott csereprogramokat és együttműködést".²³⁴ Két évvel később a budapesti iránymutatások felsoroltak néhány konkrét együttműködési területet, amelyeket létre kell hozni, például "közös edzőtáborok, szemináriumok, rövid és hosszú távú edzőcserék, a legjobb gyakorlatok megosztása a menedzsment területén, valamint

a sportlétesítmények építésében való együttműködés lehetőségeinek feltárása".²³⁵
^A harcművészetek is említésre kerültek, mint a KKE országokban támogatandó lehetőségek. Ugyanezek az iránymutatások első ízben állapították meg azt is, hogy a sportegytműködésnek a téli sportokra kell összpontosítania. A téma a következő volt

ezt követően a 2018-as szófiai és a 2019-es dubrovniki iránymutatásokban is felvetették. Különösen az utóbbi esetében volt nyilvánvaló a téli olimpiával kapcsolatos együttműködésre való összpontosítás. Ezzel párhuzamosan azonban a hangsúly az érintett szervezetek közötti kétoldalú együttműködés fokozásán volt nemzeti és helyi szinten, ahelyett, hogy új többoldalú formátumokat hoztak volna létre. ²³⁶ Bár a dubrovniki iránymutatások megemlítik a KKE-országok sportjával foglalkozó Kína-KKE koordinációs mechanizmus létrehozását, úgy tűnik, hogy mindeddig nem került sor nagyszabású események vagy projektek szervezésére mind a 17 állam szintjén. Ismét úgy tűnik, hogy a 17+1 keret inkább a kétoldalú igények és elvárások közlésének eszközeként szolgál, mintsem az érintett szereplők közös erőfeszítéseinek koordinálására.

Mint sok más, Kínával kapcsolatos kérdés a V4-régióban, a sporttal kapcsolatos befektetések is vitatémává váltak, például amikor 2015-ben a cseh Slavia Prága labdarúgóklubot a CEFC Europe, egy kínai magáncég mentette meg a csődtől, amely akkoriban nagy összegeket fektetett be Csehországban. A CEFC elnökét, Ye Jianmingot, aki a cseh elnök tanácsadójaként is szolgált, tisztázatlan vádak alapján őrizetbe vették Kínában. Ez bizonytalansági időszakot indított el a CEFC-vel kapcsolatos valamennyi csehországi beruházás tekintetében, amit egy nyilvános vita követett, amely újraértékelte Prága Peking-barát politikáját Zeman elnök alatt, és tovább polarizálta a cseh közvéleményt a Pekinggel való politikai interakció és gazdasági csere preferált szintjét illetően. ²³⁷ A Slavia Prága által példázott beruházástípus azonban kívül esik a 17+1 keret hivatalos hatályán. Ehelyett egy nagyobb tendenciára utal, amelyben Kína (vagy inkább kínai magánszemélyek vagy vállalatok, akár állami tulajdonban is) konkrét okokból (pl. saját termék marketingje, terjeszkedés az európai piacon) külföldi sportklubokba fektetnek be. A Slavia Prága esetében inkább a befektetésben részt vevő személyek közötti személyes kapcsolatokról és tágabb értelemben vett indítékokról volt szó (pl. további hozzáférés a cseh piac stratégiaileg fontosabb ágazataihoz, a CEFC mint befektető megbízhatóságának bizonyítása és a CEFC PR-jának javítása), mint a Slavia Prága iránti különleges érdekeltségről. ²³⁸ Amikor maga a CEFC csődbe ment, az állami tulajdonú CITIC vette át az eszközt, majd később eladta egy új tulajdonosnak, a Sinobónak. Cseh sportolók is dolgoztak sportnagykövetként Kínában: a labdarúgó Pavel Nedvěd David Beckhamet váltotta a Kínai Szuperliga ²³⁹ arcaként, míg a sportoló veterán és egykori szupersztár Jaromír Jágr (aki Csehországban a Huawei termékeit is reklámozta) a Kínai Jégkorongszövetséggel kezdett együttműködni. ²⁴⁰ Utóbbi beleegyezett abba is, hogy a 2022-es pekingi téli olimpiai játékok jégkorongtornájának arca legyen. ²⁴¹

A hivatalos 17+1 dokumentumokban a balti államok egyike sem szerepel a sporttal kapcsolatos együttműködéssel kapcsolatban, a téma azonban a Kis- és Közép-Európa-Európa találkozók napirendjén szerepelt, többek között a rigai csúcstalálkozón (2016). A közelgő pekingi téli olimpia miatt a kínai fél érdeklődését fejezte ki Lettország szánkó, bob és skeleton terén szerzett tapasztalatai iránt, ²⁴² mind a sportolók felkészítése, mind a pályaépítés tekintetében. ²⁴³ A lett Oktatási és Tudományos Minisztérium és a Kínai Népköztársaság Általános Sportigazgatása ²⁴⁴ közötti sportegytműködési szándéknyilatkozatot részben szintén a 17+1-es események során tárgyalták meg, és 2018-ban írták alá, de a

memorandum szövege nem tesz említést a keretről mint olyanról, ami ismét megnehezíti a kétoldalú együttműködés, a 17+1-es formátum és a BRI közötti különbséget. Ezenkívül számos balti edző és játékos Kínában folytatja karrierjét olyan sportágakban, mint például

mint a kosárlabda, a labdarúgás és a jégkorong.²⁴⁵ Úgy tűnik azonban, hogy ez a fajta együttműködés nincs összefüggésben a politikai kezdeményezésekkel. 2019-ig nem került sor sportklubok felvásárlására Kína részéről a Baltikumban. A litvániai Marijampole Sūduva labdarúgóklub és a részben állami tulajdonban lévő Hangzhou Hikvision kínai felügyeleti berendezéseket gyártó óriáscég közötti szponzori szerződés azonban vitákat váltott ki az országban²⁴⁶, mivel a vállalat 2019 vége óta az USA feketelistáján szerepel a Kínában élő ujgur etnikai kisebbség megfigyelésében és tömeges fogva tartásában játszott szerepe miatt.²⁴⁷

Ami a balkáni államokat illeti, úgy tűnik, hogy a tánc és a téli sportok az egyetlen elemei a Kína és a régió közötti sporttal kapcsolatos együttműködésnek a 17+1 keretén belül. Az eddig lezajlott események közé tartozik a 2018 augusztusában Horvátországban megrendezett 4. táncos nyári tábor, valamint a Táncművelés Szövetség éves találkozója, amelyet 2019 áprilisában Belgrádban (Szerbia) tartanak. Szlovénia a hírek szerint tervezte, hogy síugró hagyományait is bevonja a keretbe, ez azonban még nem került be az iránymutatásokba.

TERMÉSZETES GYÓGYMÓD? A HAGYOMÁNYOS KÍNAI GYÓGYÁSZAT MINT EXPORTÁRU KÜLÖNÖS ESETE

A hagyományos kínai orvoslás (TCM) támogatása a 17+1 keret hivatalos napirendjén igen magasan szerepel. Mint már említettük, két, a CI-vel kapcsolatos intézmény foglalkozik a TCM népszerűsítésével: az egyik Szlovákiában (Szlovák Orvosi Egyetem), a másik pedig Magyarországon (Pécsi Tudományegyetem). A jogi korlátozások miatt azonban a TCM továbbra is az európai egészségügyi gyakorlatok peremén marad. Ennek ellenére a kínai fél folyamatosan népszerűsíti a TCM-et, mint Kína hagyományos kultúrájának és örökségének részét. Ami a V4-országokat illeti, 2017 márciusában Budapesten megalakult a Kínai-KKE Hagyományos Kínai Orvostudományi Szövetség, amely Magyarország, Lengyelország, Románia, Csehország, Lettország és Szlovénia helyi TCM-szervezeteit foglalja magában.²⁴⁸ Az intézményt Magyarországon valószínűleg azért hozták létre, mert 2015 óta a TCM-et ott jogilag is elismerték orvosi gyakorlatként. A többi V4-es országban a TCM-et vagy paramedikális vagy terápiás tevékenységként kezelték. Csehországban a parlamentben vitát folytattak a TCM támogatásáról²⁴⁹. A TCM népszerűsítése a Cseh Köztársaságban a korábban említett CEFC-hez kapcsolódik, amely támogatta az első TCM-központot egy Hradec Králové-i kórházban. A CEFC pénzügyi problémái és Ye Jianming kínai fogva tartása miatt azonban a központot bezárták, míg a kórház úgy döntött, hogy létrehoz egy speciális alapot, hogy továbbra is biztosítani tudja a TCM-szolgáltatásokat. Az ilyen típusú helyzetet az tette lehetővé, hogy a V4-országokban a TCM gyakorlata nagyrészt szabályozatlan maradt, a helyi szervezetek általában azt állítják, hogy hazai szabályozás hiányában az Egészségügyi Világszervezet (WHO) szabályait kell alkalmazni.²⁵⁰

Érdekes módon a hivatalos 17+1 dokumentumok szerint a helyi egészségügyi minisztériumok és kínai társaik közötti együttműködést az emberek közötti együttműködés kategóriájába sorolták, nem pedig a kormányok közötti

együtműködésbe, mivel minden oldalon részt vesznek benne a közigazgatás tagjai. Az első Kína-KKE országok egészségügyi miniszteri fórumára 2015 júniusában került sor Prágában, és az eredmények között szerepelt a Prágai Nyilatkozat.

az egészségügyi együttműködésről és fejlesztésről.²⁵¹ A nyilatkozat széleskörű volt, és olyan kérdéseket érintett, mint a kommunikáció fejlesztésének fokozott szükségessége, például a fertőző betegségek megfigyelésével kapcsolatban. A 2016-ban Szucsouban tartott második Kína-KKE országok egészségügyi miniszteri fórumán Kína kiadta a Szucsoui Közös Közleményt, és bejelentette a Kína-KKE országok egészségügyi együttműködés előmozdítására irányuló szövetség, a Kína-KKE országok kórházi együttműködési szövetség és a Kína-KKE országok közegészségügyi együttműködési mechanizmusának létrehozását. A harmadik Kína-KKE országok egészségügyi miniszteri fórumára 2017 júniusában Budapesten került sor.

Bár a szófiai iránymutatás (2018) említést tett Litvánia "hagyományos kínai orvoslás területén végzett kutatásairól", a balti államok egyike sem volt a kínai-kelet-európai együttműködés motorja a hagyományos kínai orvoslás terén. Továbbra is fennállnak jogi korlátozások a TCM-gyógyszerek és kezelési módszerek nyilvántartásba vételét illetően. A Kína-KKE egészségügyi együttműködés fő érdeke a balti országok számára ismét a gazdasági érdek - az élettudományokba történő befektetések vonzása, a kínai diákok vonzása a régió orvosi iskoláiba, valamint az orvosi turizmus népszerűsítése.

Hasonlóképpen, a Balkánon is nagyon kevés fejlesztés történt az egészségügyi társműködés terén. A kevés esemény egyike volt az első Kína-KKE országok közötti Qigong Egészségügyi Fórum, amelyet 2018 októberében Szerbiában tartottak, míg az Egészségügyi Qigong csapat 2016-ban Szlovéniában és Szerbiában járt képzések és promóciós céllal. Ami a gyógyászati együttműködést illeti, 2019 végére tervezték egy TCM-központ megnyitását a szerbiai VMA-ban (katonai kórházi központ), a kínai fél adományozza a berendezéseket, a katonai kórház pedig berendezi a helyiségeket. A Népi Felszabadító Hadsereg orvosi küldöttségének látogatását követően megerősítették, hogy az új központot szerb szakemberek irányítják majd, akiket az elmúlt években képeztek ki a TCM gyakorlására, a kínai egészségügyi szakemberek pedig figyelemmel kísérik munkájukat.²⁵² Bulgária szintén több TCM-központnak ad otthont, Románia pedig 2019-ben adott otthont az első nemzetközi konferenciának a hagyományos kínai orvoslásról.²⁵³

A NEGYEDIK HATALOM ÉS EGY ÚJ GLOBÁLIS HATALOM: A PORCELÁN TÖRTÉNET ELMESÉLÉSE

Noha nehéz eldönteni, hogy a média-együttműködés a 17+1-es keretnek vagy egy konkrét kétoldalú, esetleg egyoldalú (a helyi kínai nagykövetségtől származó) akciónak köszönhető-e, Kína kétségtelenül egyre aktívabb szerepet játszik a közép-és kelet-európai imázsának javításában. A kínai fél által alkalmazott módszerek közé tartozik a nagykövetek véleménycikkeinek elhelyezése a helyi médiumokban, újságírók meghívása Kínába, szponzorált cikkek közzététele vagy akár teljes mellékletek elhelyezése a helyi médiában, együttműködés helyi PR-cégekkel vagy befektetések a médiumokba.²⁵⁴ Ez utóbbi stratégia nagyon hatékonynak tűnik, mivel a Kínával kapcsolatos tudósításokat a V4-régióban feltérképező ChinfluencE projekt megállapította, hogy a cseh médiumokba történő kínai befektetések

kizárólag pozitív tudósításokat eredményeztek Kínáról a megszerzett médiában.²⁵⁵

2017-et hivatalosan a Kína-KKE országok közötti média-együttműködés évének nevezték el. A régióból újságírók küldöttségei látogattak Kínába és fordítva. Két- és többoldalú rendezvényeket szerveztek, amelyek eredményeként megállapodásokat írtak alá a következő felek között

helyi műsorszolgáltatók és kínai társaik. A lengyel állami tulajdonú TVP például számos megállapodást kötött helyi kínai médiakonglomerátumokkal, televízió- és rádióállomásokkal, többek között a Hubei Media Group²⁵⁶ és a Chengdu Radio and Television²⁵⁷ társaságokkal. Az utóbbi megállapodás egy dokumentumfilm koprodukcióját is magában foglalta, amely a BRI jelentőségéről szól a kínai-lengyel kapcsolatok és a Łódź és Chengdu városok közötti kapcsolatok szempontjából. Ezenkívül a Lengyel Sajtóügynökség (PAP) és a Lengyel-Ázsiai Tanulmányok Központja (CSPA) megállapodást írt alá a Kínai Gazdasági Információs Szolgálattal, a Hszinhua hírügynökséghez tartozó szervvel.²⁵⁸ A KNK képviselőinek Op-edjei, valamint Kína népszerűsítésével kapcsolatos szponzorált tartalmak is megjelentek a lengyel médiában, leginkább a Rzeczpospolita című népszerű centrista napilapban.

A régióban eseményspecifikus média-együttműködésre is sor került. Csehországban a kínai nagykövetség szponzorált egy nyolcoldalas mellékletet a Peking és Prága közötti diplomáciai kapcsolatok felvételének 70. évfordulója alkalmából, amely a Právo című országos napilapban jelent meg. A rovatot homályosan "tematikus és kereskedelmi mellékletként" jelölték meg.²⁵⁹ A tudósítás kizárólag pozitív volt, miközben a teljes tartalom a napilap riportereinek tulajdonítható, ami valószínűleg azt a követést vonta le az olvasókban, hogy a melléklet a lap szokásos tudósítása.²⁶⁰ A Právo című országos napilapon kívül a Literární Novinyben (a hírlap korábban különösen az 1968-as prágai tavasz idején volt híres, mostanra azonban inkább marginálisnak számít) is előfordultak egyéb mellékletek.²⁶¹ Szlovákiában a marginális baloldali internetes portál, a Nové Slovo és a Hlavné Správy nevű dezinformációs portálon keresztül a kínai nagykövet nyilatkozatai és interjúi jelentek meg. A közelmúltban azonban a kínai nagykövetség együttműködött egy mainstream gazdasági hetilappal, a Trenddel egy Kínáról szóló különszámban²⁶², és a hetilap a kínai nagykövetség a hongkongi tüntetésekkel kapcsolatos véleményét is közölte egy hirdetés formájában.²⁶³

A balti államokban nem került sor magas szintű, a médiával kapcsolatos eseményre. Az újságírók Kínába, azon belül is Tibetbe szervezett utazásait 2017-ben és 2019-ben szervezték meg. Bár a Kínával kötött pontos két- vagy többoldali, médiával kapcsolatos megállapodások nyomon követése a balti államokban problematikusnak tűnik, számos együttműködési esetet jegyeztek fel. Például kínai tisztviselők által fizetett betétek és op-edek jelentek meg olyan médiumokban, mint a Neatkarīgā Rīta Avīze (az ellentmondásos lett oligarcha, Aivars Lembergs lapja, akinek vagyonát nemrég zárolták az Egyesült Államokban a Magnitsky-törvény alapján korrupciós vádak miatt), valamint a Delfi.lv online hírplatformon, amely Shen Xiaokai, a lettországi kínai nagykövetség gazdasági és kereskedelmi tanácsosának írását tette közzé.²⁶⁴ Ez utóbbi platform a balti térség erős médiaszereplője, minden államban külön kiadással, köztük egy orosz nyelvű változattal. Ami a Balkánt illeti, Peking több idegen nyelvű hírportált is létrehozott a régióban. Ez két tevékenységet tesz lehetővé: Peking számára, hogy szélesebb közönséget érjen el, "nem csak a kínai vezetők és külföldi kollégáik közötti nagy horderejű csúcstalálkozókat", hanem "Kína alulreprezentált tevékenységeiről is tudósít a világban".²⁶⁵ A Xinhua hírügynökség a balkáni államokban is jelen van, több kínai tudósító is tudósít a regionális ügyekről. Bosznia és Hercegovina

kiemelkedik az újságírás terén, mivel a szarajevói kínai nagykövetség szponzorálja a "Kina-danas" ("China Daily")²⁶⁶ honlapot, amelyen a Kínával kapcsolatos bosznia-hercegovinai kérdésekkel foglalkoznak (beleértve a gazdaságot, a politikát, a kultúrát és a kultúrát).

és sport). Beszámolnak a Kínából érkező hírekről, de a 17+1 kerethez kapcsolódó hírekről is, amelyek szintén Kínához kapcsolódnak (pl. "Xi Görögországba látogat", "A miniszter szeretné, ha Szerbia és a Huawei közötti együttműködés erősödne"), valamint a BRI hírekről. Ezek a csatornák nem tartalmazznak eredeti tartalmakat (például op-edeket vagy helyi szerzők által írt cikkeket), hanem a kínai hivatalos csatornák (például a Hszinhua) tartalmát másolják helyi nyelven.

A China Radio International (CRI) kilenc helyi nyelven (albán, bolgár, horvát, cseh, görög, lengyel, román, szerb és magyar) is sugároz, de a hallgatottsága és a hatósugara ismeretlen. Úgy tűnik, hogy a CRI egyelőre csak korlátozottan van jelen. Jóval a közösségi média korszaka előtt hozták létre, és úgy tűnik, hogy a puha hatalom meglehetősen elavult eszközeként működik, amely nagyrészt azért létezik, mert a kínai államtól folyamatos finanszírozást kap.

AZ EMBEREK KÖZÖTTI KÖZTÁRSASÁGI KAPCSOLATOK: KÖVETKEZTETÉS ÉS AJÁNLÁSOK

Függetlenül attól, hogy melyik szereplő végzi az emberek közötti cserét, a tudósok a nemzetközi együttműködés nem semleges formájának tekintik - annak a formának, amelynek a lényege a puha/normatív hatalmi kivetítés. Kína esetében, tekintve a rendszer jellegét és a kínai társadalomba a pártállami apparátus által való behatolás szintjét, az emberek közötti kapcsolat valójában a kínai kormány és az emberek közötti kapcsolatot jelenti Közép- és Kelet-Közép-Európában. Ezt a szempontot szem előtt kell tartani, amikor a társadalmi együttműködés bármely konkrét keretét és annak helyi következményeit elemezzük.

Úgy tűnik, hogy az oktatás és a kultúra a kínai-kelet-európai együttműködés sikertörténete. Mindkettő viszonylag könnyen hozhat kézzelfogható eredményeket, és úgy tűnik, hogy láthatóan megváltoztatta a regionális tájképet, különösen a kínai nyelv és kultúra népszerűsítése terén. Az akadémiai szabadságra gyakorolt potenciális romló hatásukkal kapcsolatos növekvő nemzetközi aggodalmak ellenére a Konfuciusz Intézetek száma nőtt a közép- és kelet-európai országokban. Az ifjúsági együttműködés szintén növekedett, a közép- és kelet-európai diákok számára kiadott kínai kormányzati ösztöndíjak és más, látszólag politikai indíttatású csereprogramok számának növekedésével a régióban. Konkrét adatok hiányában ezeknek a kezdeményezéseknek a helyi lakosság Kína-képére gyakorolt tényleges hatását még tovább kell kutatni.

A Kína és a közép- és kelet-európai országok közötti társadalmi szintű együttműködéssel kapcsolatos események többségéről a helyi média nem számolt be, és szinte egyáltalán nem jelent meg. Néhány ritka forrás arra utal, hogy az együttműködés egyes formái meglehetősen átláthatatlan módon zajlanak, és olyan személyeket céloznak meg (például a nem kormányzati szektorban, a médiában és a tudományos életben), akik a jelek szerint kritikátlanul viszonyulnak a Pekinggel való együttműködés minden formájához, ami önmagában is probléma. Függetlenebb, tényeken alapuló médiamegjelenésekre van szükség ahhoz, hogy nagyobb átláthatóságot és megértést érjünk el a Kína és a közép- és kelet-közép-európai szereplők közötti társadalmi együttműködés folytatásának módját illetően.

A méret, az erőforrások és az információkhoz való szabad hozzáférés aszimmetriája miatt Kína jelentős előnnyel rendelkezik a közép- és kelet-európai államokkal szemben, amikor a régió társadalmi dinamikájának megértéséről van szó. Ezen aszimmetriák leküzdése a közép- és kelet-európai országok oldalán

a jelenlegi kínai politikai légkör miatt továbbra is megoldatlan kérdés, amelynek javulására korlátozottak a kilátások.

Tekintettel arra, hogy a Kínával kapcsolatos tanulmányok finanszírozásának viszonylagos hiányára Közép- és Kelet-Közép-Európában, több állami (uniós, állami vagy regionális szintű) és magánfinanszírozásra van szükség a területet kutató helyi tudományos intézmények számára, hogy elkerülhető legyen az a helyzet, hogy a kínai társadalomról és kultúráról szóló ismeretek előállításának és terjesztésének legbefolyásosabb szereplőivé a Confucius Intézetek és más, Kínával kapcsolatos intézmények váljanak.

A közép- és kelet-európai Kína-megfigyelőknek ismereteket és tapasztalatokat kell cserélniük a többi európai és a világ más részein élő kollégáikkal, hogy felismerjék a Kínán kívüli kínai szereplőkkel való együttműködés társadalmi szintjét szabályozó demokratikus normákat fenyegető potenciális veszélyeket. A közép- és kelet-európai Kína-megfigyelők (CHOICE) a legjobb gyakorlat példájaként működhet, és inspirálhat más - regionális vagy ágazati - Kína-központú platformokat. A bizalom és a kommunikáció hiánya az egyik olyan probléma, amely megakadályozza, hogy a szélesebb szakértői közösség koherens stratégiát alakítson ki ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban.

Bár bizonyos fokú éberség ajánlott, továbbra is alapvető fontosságú, hogy a Kínával való társadalmi együttműködés minden formáját ne tegyük egyenlővé a potenciális fenyegetésekkel. A hangsúlyt az átláthatóság elérésére, valamint az integritás fenntartására kell helyezni, hogy az összes érintett szereplő közötti együttműködésben egyenlő feltételeket teremtsünk.

A közép- és kelet-európai országoknak tisztában kell lenniük azzal a kockázattal, hogy a Kínával szembeni növekvő szkepticizmus a kínai diaszpórával, diákokkal és turistákkal szembeni rasszista attitűdökbe csap át. Annak érdekében, hogy elkerülhető legyen a Kína-fóbia erősödése KKE-ben, világos határokat kell húzni a kormány vagy a pártok által irányított tevékenységek és a kínai állampolgárok, valamint a régióban való jelenlétük nyilvános bírálata között.

Szerzők

Konstantinas Andrijauskas, Ph.D., a litvániai Vilnius Egyetem ázsiai tanulmányok és nemzetközi politika docense.

Alicja Bachulska a varsói Háborús Tanulmányok Egyetem Ázsia Kutatóközpontjának Kína-elemzője. Emellett a Lengyel Tudományos Akadémia Társadalomkutatási Doktori Iskolájának (GSSR) doktorjelöltje.

Una Aleksandra Bērziņa-Čerenkova, Ph.D., a Riga Stradins Egyetem Kína Tanulmányok Központjának vezetője és a Lett Nemzetközi Ügyek Intézetének Új Selyemút programjának vezetője.

Ivana Karásková, Ph.D., a csehországi Association for International Affairs (AMO) kutatója, alapítója és koordinátora a China Observers in Central and Eastern Europe (CHOICE) szervezetnek.

Liisi Karindi Észtországban működő üzletfejlesztő és kormányzati tanácsadó, aki közel 20 éve dolgozik Kínával és más ázsiai országokkal.

Andreea Leonte a Romániai Ázsia-csendes-óceáni Tanulmányok Intézetének (RISAP) Kína-tanulmányok ösztöndíjasa.

Nina Pejić fiatal kutató a Ljubljana-i Egyetem Társadalomtudományi Karának Nemzetközi Kapcsolatok Központjában.

Dr. **Szunomár Ágnes** a Világgazdasági Intézet, Gazdaság- és Regionális Tanulmányok Központjának Fejlesztési Gazdaságtani Kutatócsoportjának vezetője.

Filip Šebok a csehországi Association for International Affairs (AMO) kutatója és a China Observers in Central and Eastern Europe (CHOICE) projektvezetője.

Stefan Vladislavljev a szerbiai Belgrádi Politikai Kiválóság Alap

programkoordinátora.

A CHOICE-ról

A kiadvány a Kína megfigyelői Közép- és Kelet-Európában (CHOICE) együttműködési platform keretében készült. A CHOICE figyeli és értékeli a Kínai Népköztársaság növekvő befolyását a Kína által javasolt 17+1 kezdeményezésben részt vevő közép- és kelet-európai országokban. A CHOICE arra törekszik, hogy multinacionális platformot hozzon létre a nyílt viták, a tapasztalatcsere és a kritikai értékelés számára. A CHOICE-t a Nemzetközi Ügyekért Egyesület (AMO), egy prágai székhelyű külpolitikai agytröszt és civil szervezet működteti.

KÖVESS MINKET!

 www.chinaobservers.eu

 www.facebook.com/ChinaObservers

 www.twitter.com/chinaobservers

@ ChinaObservers és #ChinaObservers

Az AMO-ról

A Nemzetközi Ügyekért Egyesület egy 1997-ben alapított nem kormányzati nonprofit szervezet. Az AMO küldetése, hogy oktatási és kutatási tevékenységek széles skálájával hozzájáruljon a nemzetközi ügyek mélyebb megértéséhez. A Cseh Köztársaságban és külföldön folytatott tevékenységének és 20 éves hagyományának köszönhetően az AMO a nemzetközi kapcsolatok és a külpolitika területén vezető cseh független intézményként van jelen.

CÉLJAI ELÉRÉSE ÉRDEKÉBEN AMO A KÖVETKEZŐKRE TÖREKSZIK:

- tájékoztató, kutatási és szakpolitikai dokumentumok kidolgozása és közzététele;
- nemzetközi konferenciák, szakértői szemináriumok, kerekasztal-beszélgetések, nyilvános viták szervezése;
- oktatási projektek szervezése;
- kritikus értékelések és kommentárok készítése az aktuális eseményekről a helyi és nemzetközi sajtó számára;
- létfontosságú feltételeket teremtenek egy új szakértői generáció növekedéséhez;
- a nemzetközi kapcsolatok iránti érdeklődés támogatása a szélesebb nyilvánosság körében;
- együttműködés a hasonlóan gondolkodó helyi és nemzetközi intézményekkel.

AMO KUTATÓKÖZPONT

A Nemzetközi Ügyek Szövetségének Kutatóközpontja egy vezető cseh agytröszt, amely nem kötődik semmilyen politikai párthoz vagy ideológiához. Tevékenységével támogatja a külpolitika aktív megközelítését, független elemzést nyújt az aktuális politikai kérdésekről, és ösztönzi a szakértői és nyilvános vitát a kapcsolódó témákról. A Kutatóközpont fő célja a nemzetközi ügyek szisztematikus megfigyelése, elemzése és kommentálása, különös tekintettel a cseh külpolitikára.

KÖVESS MINKET!

www.facebook.com/AMO.czww

w.twitter.com/AMO_cz

www.youtube.com/AMOCz

www.youtube.com/AMOCz

www.instagram.com/AMO.cz

Lábjegyzetek

- 1 A kiadvány a 17+1 platform nevét használja (Albánia, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Csehország, Észtország, Görögország, Horvátország, Lettország, Litvánia, Macedónia, Magyarország, Montenegró, Lengyelország, Horvátország, Lengyelország, Románia, Szerbia, Szlovákia és Szlovénia). Ahol időkeretet tartanak be, ott a 16+1 (Görögország 2019. áprilisi formátumhoz való csatlakozása előtt) kifejezés szerepelhet.
- 2 pl. "Egy övezet, egy út (OBOR): China's regional integration initiative," European Parliament Briefing, 2016. július, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/586608/EPRS_BRI\(2016\)586608_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/586608/EPRS_BRI(2016)586608_EN.pdf); Jan Gaspers, "China's '16+1' Equals Much Ado About Nothing?," Reconnecting Asia, 2017. december 5., <https://reconnectingasia.csis.org/analysis/entries/chinas-161-equals-much-ado-about-nothing/>; Jan Gaspers, "Divide and rule", Berlin Policy Journal, 2018. március 2., <https://berlinpolicyjournal.com/divide-and-rule/>; említve: Emilian Kavalski, "China's '16+1' Is Dead? Long Live the '17+1'", The Diplomat, 2019. március 29., <https://thediplomat.com/2019/03/chinas-161-is-dead-long-live-the-171/>.
- 3 Josh Hickman és Ivana Karásková, Lehet-e közös Kína-stratégia a közép- és kelet-európai régió számára? (Prága: Association for International Affairs (AMO), 2019. június, https://chinaobservers.eu/wp-content/uploads/2019/06/BP07_Could-There-be-a-Common-China-Strategy-for-the-Region-of-Central-and-Eastern-Europe-2.pdf.
- 4 Martin Šebeňa, "Xi-for-Li swap without a second thought?", China Observers in Central and Eastern Europe, 2020. január 7., <https://chinaobservers.eu/xi-for-li-swap-without-a-second-thought/>.
- 5 Justyna Szczudlik, A 16+1 hét éve: An Assessment of China's 'Multilateral Bilateralism' in Central Europe, (Párizs: Francia Nemzetközi Kapcsolatok Intézete, 2017), *Asie Visions* n. 107.
- 6 "Projekt áttekintés", Övezet és út kezdeményezés, <https://www.beltroad-initiative.com/projects/>.
- 7 Justyna Szczudlik, Seven years of the 16+1: An Assessment of China's 'Multilateral Bilateralism' in Central Europe, (Párizs: Francia Nemzetközi Kapcsolatok Intézete, 2017), *Asie Visions* n. 107, 9.
- 8 A 12 intézkedést csak utólag, Wen Jiabao miniszterelnök beszéde alapján csomagolták át, és a régióknak tett kínai ajánlatként mutatták be.
- 9 "Pekingi nyilatkozat - Egy még erősebb, közös jövőjú Kína-Afrika közösség felé", Kínai Népköztársaság Külügyminisztériuma, 2018. szeptember 12.
- 10 A cseh-kínai kapcsolatok rendkívül ellentmondásosak a cseh belpolitikában, és a közelmúltbeli fejlemények tovább rontják a helyzetet (lásd alább).
- 11 Noah Barkin, Robin Emmott és Tsvetelia Tsoleva, "Exkluzív: Kína visszaszoríthatja a 'megosztó' kelet-európai csúcstalálkozókat", Reuters, 2018. március, https://www.reuters.com/article/us-china-easteurope-exclusive/exclusive-china-may-pare-back-divisive-eastern-europe-summits-idUSKCN1G01PI?fbclid=IwAR08-JNiy-MGJk5b8jS1f_UGxVAg7hnEn0gRbcIGlNndeJ9PyVPIzaU_384.
- 12 "Rezoliucija dėl Lietuvos ir Kinijos santykių", LRS portál, 2019. december 27., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/62656bf0289a11ea8f0dfdc2b5879561?positionInSearchResults=0&searchModelUUId=d9686725-4476-4ad6-be34-0263fd2bd2e0&fbclid=IwAR315P8mUQpU5Zmw1-Rc8pYaJdljBOglRxBgHa_Kif6GrC3D6r_LdX8eLJy4; a szerző interjúja egy szlovák szakértővel.
- 13 "Zelení vyzývají vládu k odstoupení z čínské sítě 17+1," zeleni.cz, 2020. január 14., <https://www.zeleni.cz/zeleni-vyzyvaji-vladu-k-odstoupeni-z-cinske-site-171/>.

- 14 Konstantinas Andrijauskas, "Egy diplomáciai incidens Litvániában megnehezíti a Kínával való kapcsolatát", Kína megfigyelői Közép- és Kelet-Európában (CHOICE), 2019. szeptember 17., <https://chinaobservers.eu/a-diplomatic-incident-in-lithuania-troubles-its-relationship-with-china/>.
- 15 "Čína zrušila stretnutie, Fico pozval premiéra na Slovensko," Sme, 2016. november 5., <https://domov.sme.sk/c/20376187/cinska-strana-zrusila-bilateralne-rokovanie-s-ficom.html>.
- 16 "Nyilatkozat a dél-kínai-tengeri helyzetről", Magyarország Külügyminisztériuma, 2016. július 16., <https://www.kormany.hu/en/ministry-of-foreign-affairs-and-trade/news/statement-on-the-situatio-in-the-south-china-sea>.
- 17 Catherine Putz, "Which Countries Are Pro or Against China's Xinjiang Policies?", The Diplomat, 2019. július 15., <https://thediplomat.com/2019/07/which-countries-are-for-or-against-chinas-xinjiang-policies/>.
- 18 Rafal Tuszynski, "A KKE-Kína 16+1 együttműködés lengyel perspektívái: The Unexpected Ukrainian Factor," Europolity - Continuity and Change in European Governance - New Series, Vol. 9(2015):1-32.
- 19 Richard Turcsányi, Postavenie a možnosti spolupráce Slovenska s Čínou v rámci platformy 16+1, (Bratislava: CEIAS, 2016).
- 20 Stuart Lau, "Czech president to skip Beijing summit over China 'investment letdown'," South China Morning Post, 2020. január 13., <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3045917/czech-president-skip-beijing-summit-over-china-investment>.
- 21 Łukasz Sarek, "The "16+1" Initiative and Poland's Disengagement from China", Jamestown China Brief, 2019. február 15., <https://jamestown.org/program/the-161-initiative-and-polands-disengagement-from-china/>.
- 22 Kína-KKE Intézet, Kína-KKE turisztikai koordinációs központ, Kína-KKE Hagyományos Kínai Orvosi Szövetség, Kína-KKE Kínai Orvosi Társaságok Szövetsége és Kína-KKE Bankközi Szövetség.
- 23 Keller-Alánt Ákos, "Kinek a sora ez egyébként", Echowall, 2019. augusztus 8., <https://www.echo-wall.eu/whose-line-it-anyway>.
- 24 "A litván elnök magánbeszélgetést folytat a Dalai Lámával", 15 perc, 2013. szeptember 11., <https://www.15min.lt/en/article/in-lithuania/lithuanian-president-holds-private-meeting-with-dalai-lama-525-368302>.
- 25 Scott, David, "China and the Baltic States: Strategic challenges and security dilemmas for Lithuania, Latvia and Estonia," Journal on Baltic Security, Vol. 4 (2018): 25-37, 30.
- 26 Litván Köztársaság Pénzügyminisztériuma, "A közép- és kelet-európai országok és Kína közötti 17 + 1 együttműködési formátum keretében Litvániában létrehozzák a fintech koordinátorok hálózatát", 2019. november 27., <https://finmin.lrv.lt/en/news/a-network-of-fintech-koordinatorok-az-17-1-es-közép-és-kelet-európai-országok-és-kína-közötti-kooperációs-formátum-között-lesz-litvániában>.
- 27 KKEK-Kína Titkárság a logisztikai együttműködési információs platformról, <http://www.ceec-china-logistics.org/en/>.
- 28 Popescu Liliana és Brinza Andreea, "Románia-Kína kapcsolatok. Politikai és gazdasági kihívások a BRI-korszakban", Romanian Journal of International Affairs, Vol 18 (2018).
- 29 "Chinese, Croatian PMs visit Peljesac Bridge project amid rain," Xinhuanet, April 12, 2019, http://www.xinhuanet.com/english/2019-04/12/c_137969689.htm.
- 30 "A Szerbia és Kína közötti átfogó stratégiai partnerség létrehozásáról szóló közös nyilatkozat 2016-os aláírása Nikolić és Hszi Csin-ping elnök által megteremtette az alapot a mai erős fejlődéshez". of Sino-Serbian Relations," National Council for Coordination of Cooperation with the Russian Federation and the People's Republic of China, 2016. augusztus 23., <http://www.knsrk.gov.rs/eng/a0090.php>.

- 31 Montenegró különleges eset, mivel problémái vannak a kínai hitel visszafizetésével, és fennáll a lehetősége, hogy adósságcspadába kerül. Lásd pl. James Kynge és Valerie Hopkins, "Montenegro fears China-backed highway will put it on road to ruin", Financial Times, 2019. április 10, <https://www.ft.com/content/d3d56d20-5a8d-11e9-9dde-7aedca0a081a>.
- 32 "Brnabic: Si potvrdio da ponovo dolazi u Srbiju," RTS, 2019. november 4., <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/3724983/brnabic-si-potvrdio-da-ponovo-dolazi-u-srbiju.html>.
- 33 Ezt fogalmazta meg például Huo Yuzhen, a 17+1 együttműködésért felelős kínai nagykövet a szlovéniai Bledben megrendezett 2019-es 17+1 agytrösztök szimpóziumán.
- 34 David Shambaugh, *China and the world* (New York: Oxford University Press, 2020), 99.
- 35 "第二届中国与中东欧青年政治家论坛即将召开 聚焦共建"一带一路"", Xinhua, 2015. október 26., http://www.xinhuanet.com/world/2015-10/26/c_128360067.htm.
- 36 "中国与中东欧执政党圆桌会在京举行", Xinhua, 2019. november 18., http://www.xinhuanet.com/world/2019-11/18/c_1125246661.htm.
- 37 "中联部"搭台"·八省市向中东欧多国执政党代表发出合作邀请函", Southern Metropolis Daily, 2019. november 19., <https://kuaibao.qq.com/s/20191119A0PQTL00?refer=spider>.
- 38 Ivana Karásková, Matura Tamás, Richard Q. Turcsányi és Matej Šimalčík, *Central Europe for Sale: The Politics of China's Influence*, Policy Paper 03/2018 (Prága: Association for International Affairs (AMO), 2018), https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2018/04/AMO_central-europe-for-sale-the-politics-of-chinese-influence.pdf.
- 39 "捷克友好人士代表团访华", Kínai Népi Külügyi Intézet, 2019. szeptember 4., <http://www.cpifa.org/article/content/view?id=599>.
- 40 "中东欧政党及智库代表盛赞"一带一路"推动互利共赢发展", Xinhua, 2016. október 7., http://www.gov.cn/xinwen/2016-10/07/content_5115689.htm.
- 41 A Kínával való kapcsolatok előmozdításában részt vevő cseh politikai és üzleti lobbis főbb szereplőiről lásd a ChinfluencE korábbi kutatási eredményeit: Ivana Karásková, Tamás Matura, Richard Q. Turcsányi és Matej Šimalčík, *Central Europe for Sale: The Politics of China's Influence*, Policy Paper 03/2018 (Prága: Association for International Affairs (AMO), 2018), https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2018/04/AMO_central-europe-for-sale-the-politics-of-chinese-influence.pdf.
- 42 Ondřej Kundra, "Pan Sung láká Babiše", Respekt, 2020. január 5., <https://www.respekt.cz/tydenik/2020/2/pan-sung-laka-babise>.
- 43 "中国同捷克的关系," Kína csehországi nagykövetsége, <http://cz.china-embassy.org/chn/zjgx/t1622386.htm>.
- 44 "A Biztonsági Információs Szolgálat 2015. évi éves jelentése", Biztonsági Információs Szolgálat (BIS), <https://www.bis.cz/annual-reports/annual-report-of-the-security-information-service-for-2015-442e6079.html>.
- 45 Orbán Viktor beszéde a "Kína-KKE politikai pártok párbeszéde" című konferencián, 2016. október 6., <http://www.miniszterelnok.hu/viktor-orbans-speech-at-the-conference-china-cee-political-parties-dialogue/>.
- 46 ""Saskaņa" nelauzīs līgumu ar Ķīnas Komunistisko partiju," LSM, 2017. október 11., <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/saskana-nelauzis-ligumu-ar-kinas-komunistisko-partiju.a253381/>.
- 47 Az Egyesült Front munkáját eredetileg a KKP más politikai pártokkal való kapcsolattartásra tervezték az országon belül és kívül. Lásd pl. David Shambaugh, *China Goes Global: The Partial Power* (New York: Oxford University Press, 2013), 177.
- 48 "Vyriausybės kancleris: Lietuvos verslas ieško galimybių Kinijos rinkoje," BNS, 2019. május 31., <https://sc.bns.lt/view/item/307679>.

- 49 Alvin Lum, "Chinese ambassador summoned in Lithuania over 'deplorable behaviour' by officials during Vilnius' show of support for Hong Kong protesters," South China Morning Post, September 2, 2019, <https://www.scmp.com/news/hong-kong/politics/article/3025417/chinese-ambassador-summoned-lithuania-over-deplorable>.
- 50 "Szerbia és Kína keretmegállapodást írt alá a gazdasági és technológiai infrastruktúra-fejlesztési együttműködésről", Szerbia kormánya, 2009. augusztus 21., <https://www.srbija.gov.rs/vest/en/58295/serbia-china-sign-framework-agreement-on-economic-technological-infrastructure-cooperation.php>.
- 51 Jan Mustian, "Former UN president backs indicted Hong Kong businessman," AP News, november 28, 2018, <https://apnews.com/95ec4896aa284a189a5234f14883b884>.
- 52 Li Wei életrajza, CIRSD hivatalos honlapja, <https://www.cirsd.org/en/leadership/board/he-mr-li-wei>.
- 53 "Szerbia európai vezető lehet az infrastrukturális projektek terén", B92, 2018. október 16., https://www.b92.net/eng/news/politics.php?yyyy=2018&mm=10&dd=16&nav_id=105305.
- 54 "First "Belt and Road" International Forum on China-Serbia Cooperation Held in Belgrade," Hanban News, 2017. június 21., http://english.hanban.org/article/2017-06/21/content_690904.htm.
- 55 "Đokovi: Kína i Srbija postaju lokomotiva razvoja Inicijative "Pojas i put", RTV, 2019. szeptember 11., http://rtv.rs/sr_lat/ekonomija/aktuelno/djokovic-kina-i-srbija-postaju-lokomotiva-razvoja-inicijative-pojas-i-put_1047325.html.
- 56 "Interjú: Xinhua, 2019. december 17., http://www.xinhuanet.com/english/2019-12/17/c_138638352.htm.
- 57 Xu Gang, "中国与中东欧国家地方合作: 历程、现状与政策建议," Russian Central Asian & East European Market, Volume 3(2019).
- 58 Dominik Mierzejewski, "A helyi önkormányzatok szerepe az új selyemúton", in China's New Silk Road. An Emerging World Order, szerk. Carmen Mendes (New York: Routledge, 2018), 135-152.
- 59 Adriana Skorupska, Justyna Szczudlik és Tomasz Kaminski, The Sub-national Dimension of EU-China Relations (Varsó: Polish Institute of International Affairs, 2019).
- 60 Shi Xiaofeng, "Ningbo igyekszik elmélyíteni a kapcsolatokat Közép- és Kelet-Európával", China Daily, 2015. május 15., http://www.chinadaily.com.cn/business/2015-05/15/content_20729317.htm.
- 61 Michaela Hořínková, "Paradiplomacie českých krajů vůči Číně" (Bachelor's thesis, Masaryk Egyetem, 2016), https://is.muni.cz/th/c79an/Bakalarska_prace.pdf.
- 62 "Zeman: Čína na postup Prahy reaguje odvetnými opatřeními. Má být zastaveno financování Slavie," Český rozhlas, 2019. október 10., https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/milos-zeman-praha-slavie-cina_1910102246_pj.
- 63 Alex Fang, "Shanghai breaks with Prague over partnership with Taiwan," Nikkei, January 15, 2020, <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Shanghai-breaks-with-Prague-over-partnership-with-Taiwan>.
- 64 A visszahatás előtt tizenkét közvetlen járat közlekedett Csehország és Kína között.
- 65 "Další čínské aerolinky ruší lety do Prahy. China Eastern seškrtně linku do Šanghaje", E15, 2020. január 23., <https://www.e15.cz/byznys/doprava-a-logistika/dalsi-cinske-aerolinky-rusi-lety-do-prahy-china-eastern-seskrtni-linku-do-sanghaje-1366212>.
- 66 Tomasz Kamiński, "Milyen tényezők állnak a sikeres EU-Kína együttműködés mögött szubnacionális szinten? A lengyelországi Lodzkie régió esettanulmánya", Asia Europe Journal, 17. kötet (2019): 227-242.
- 67 Ibid.

- 68 Adriana Skorupska, Justyna Szczudlik és Tomasz Kamiński, *The Sub-national Dimension of EU-China Relations* (Varsó: Polish Institute of International Affairs, 2019).
- 69 "Daugavpils un Harbina stiprina saites medicīnas jomā," *Daugavpils*, 2019. október 16., <https://www.daugavpils.lv/pilseta/par-daugavpili/pilsetas-zinas/daugavpils-un-harbina-stiprina-saites-medicinas-joma>.
- 70 "Rokiškyje - daug žadantis kinų vizitas," *Rokiskis*, 2019. október 16., <http://195.182.83.198/lt/naujienos/archive/p140/rokiskyje-daug-zadantis-suhg.html>.
- 71 "Letter of Intent for Cooperation between Vojvodina and Chinese Province of Hainan", *Vajdaság Autonóm Tartomány Kormány*, 2016. október 24., <http://en.region.vojvodina.gov.rs/News/Letter-of-Intent-for-Cooperation-between-Vojvodina-and-Chinese-Province-of-Hainan>.
- 72 "A Szerb Köztársaság elnöke találkozik a kínai Tianjin város küldöttségével", *Szerbia Elnöki Hivatala*, 2019. december 19., <http://www.predsjednikrs.net/en/republic-of-srpska-president-meets-with-delegation-of-chinese-city-of-tianjin/>.
- 73 *Ibid.*
- 74 "A kínaiak három vízerőművet és csőgyárat építenek", *The Srpska Times*, 2019. december 4., <http://thesrpskatimes.com/chinese-will-build-three-hydro-power-plants-and-pipe-factory/>.
- 75 Lengyelország különösen kiemelkedik ebből a szempontból, mivel az egyetlen közép-kelet-európai ország, amelyet eddig (2017 közepén) Donald Trump meglátogatott.
- 76 "Mathew Lee, Pompeo figyelmezteti Kelet-Európát a kínai és orosz beavatkozásra," *AP News*, 2019. február 12., <https://apnews.com/d6639cadbde74b6d8bf2acc0e86c4550>.
- 77 "Reinsalu és Pompeo közös nyilatkozatban: az Egyesült Államok és Észtország kétoldalú együttműködése növekszik", *Észtország Nagykövetsége az Egyesült Államokban*, 2019. október 9., <https://washington.mfa.ee/reinsalu-and-pompeo-in-a-joint-statement-the-bilateral-cooperation-of-the-united-states-and-estonia-is-increasing/>.
- 78 Horia Ciurtin, "Nem igazán a Keletet vizsgálva: Romania's Position on Chinese Investments," *Jamestown China Brief*, 2019. szeptember 19., <https://jamestown.org/program/not-really-probing-the-east-romanas-position-on-chinese-investments/>.
- 79 Daniel McLaughlin, "US pledges to face down Russia and China in central Europe," *Irish Times*, 2019. február 11. <https://www.irishtimes.com/news/world/europe/us-pledges-to-face-down-russia-and-china-in-central-europe-1.3790250>.
- 80 Matura Tamás, "The misguided discourse on Chinese influence in Central Europe", *China Observers in Central and Eastern Europe (CHOICE)*, 2018. október 4., <https://chinaobservers.eu/the-misguided-discourse-on-chinese-influence-in-central-europe/>.
- 81 Andreas Rinke, "Merkel planning EU-China summit for Germany's 2020 presidency: sources," *Reuters*, 2019. január 14., <https://www.reuters.com/article/us-eu-china-germany/merkel-planning-eu-china-summit-for-germanys-2020-presidency-sources-idUSKCN1P81P1>.
- 82 Anastas Vangeli, "Global China and Symbolic Power: The Case of 16+1 Cooperation", *Journal of Contemporary China*, 27. kötet, 113. szám (2018): 674-687.
- 83 A kereskedelmi kapcsolatokra vonatkozó adatok az ENSZ Comtrade adatbázisából származnak, míg a közvetlen külföldi befektetésekre összpontosító fejezet az OECD adataira támaszkodik (ahol alkalmazható, azaz a V4 és a balti országok esetében). A Balkánra vonatkozó adatokat a Kínai Nemzeti Statisztikai Hivatal adatállományából nyertük, ezért fenntartásokkal kell kezelni őket.
- 84 Andrea Elteto, "A perifériás régiók áruk és szolgáltatások külkereskedelme: jellemzők és tendenciák a válság után", in *Exportbefolyásoló tényezők az ibériai, balti és visegrádi régiókban*, szerk. Andrea Elteto (Budapest: Világgazdasági Intézet, CERS, 2018), 112-145.

- 85 Például a cseh exportteljesítmény esetében 2012-ben a Kínába irányuló cseh export a következő volt 1,67 milliárd USD. 2018-ra elérte a 2,58 milliárd USD-t. A növekedés viszonylag magas volt (50% feletti), azonban a máshová irányuló egyéb cseh exporthoz képest (65 milliárd USD feletti Németországba, kb. 8 milliárd USD az Egyesült Államokba stb.) jelentéktelen maradt, míg a százalékos részesedések ezekben az esetekben jóval alacsonyabbak voltak.
- 86 Andrea Elteto, Szunomár Ágnes, "Kínai befektetések és kereskedelem - a kapcsolatok erősítése Közép- és Kelet-Európával", *International Journal Of Business And Management*, Vol. IV(1), (2016): 24-48.
- 87 pl. ipari gépek, textíliák, elektronika és műanyagok.
- 88 2014-ben és 2015-ben ezek a műszaki anyagok 80-90%-át tették ki.
- 89 2017-ben ez a három ágazat képviselte Szerbia Kínába irányuló teljes exportjának közel 35%-át.
- 90 "Litvánia-Kína kétoldalú kereskedelmi áttekintés," *Enterprise Lithuania*, elérés: 2019. december 10., https://www.versliietuva.lt/wp-content/uploads/2018/10/2018.09.11_China_EN.pdf.
- 91 Ibid.
- 92 A régióban például a Bank of China és az Industrial and Commercial Bank of China fiókjai, valamint a legnagyobb kínai ügyvédi irodák, mint például a Yingke Law Firm és a Dacheng Law irodái létesültek.
- 93 Braun Gábor, "Stratégiai együttműködés a Huawei és a Wanhua között Magyarországon", *Financial Observer*, 2016. augusztus 16., <https://www.obserwatorfinansowy.pl/in-english/business/strategic-cooperation-between-huawei-and-wanhua-in-hungary-2/>.
- 94 Rozsas Tamás, "Kína Európában - Magyarország kulcsszerepe a stratégiai partnerségben", *Polgári Szemle*, Vol. 13, (2017): 216-238, <https://eng.polgariszemle.hu/archive/139-vol-13-special-issue-2017/economic-and-public-financess/890-china-in-europe-hungary-s-key-role-in-a-strategic-partnership>.
- 95 Az adatokat azonban óvatosan kell kezelni. A kínai médiajelentések alapján Albániában több közvetlen külföldi tőkebefektetés folyik, mint amennyit a kínai statisztikák sugallnak, mivel 2016-ban a kínai Geo-Jade Petroleum vállalat 400 millió dollárért megvásárolta a Patos-Marinze olajmezőt. Lásd pl. "Olajágazat: AMI China invest in Albania oil industry," *CGTN*, utolsó frissítés: 2018. augusztus 12., hozzáférés: 2019. december 20., https://news.cgtn.com/news/794d444d35454464776c6d636a4e6e6e62684a4856/share_p.html.
- 96 A nemzetközi adatbázisokból származó megbízható statisztikákhoz való korlátozott hozzáférés megnehezíti a Balkánon a kínai közvetlen külföldi befektetések valós képének bemutatását. Fontos megjegyezni, hogy a kínai statisztikák alkalmasak a kifelé irányuló kínai FDI-állomány főbb tendenciáinak bemutatására, azonban ettől eltekintve kevésbé megbízható adatforrásnak bizonyulnak, mivel - ellentétben például az általunk használt OECD-adatkészlettel a V4-ek és a Baltikum esetében - nem mutatják azokat a kínai befektetéseket, amelyek külföldi országon, vállalaton vagy leányvállalaton keresztül áramlottak egy országba. Megpróbáltuk a kínai adatkészleteket a nemzeti banki statisztikákkal összehasonlítani, de ez nem mindig volt lehetséges, ezért döntöttünk a kínai statisztikák használata mellett. Ahol sikerült az országok nemzeti bankjaitól adatokat kapnunk az adott országban lévő kínai közvetlen külföldi tőkebefektetési állományokról, voltak olyan esetek, amikor a két adatkészlet hasonló volt egymáshoz, de több esetben találtunk eltéréseket is. Azonban egyik esetben sem mutatkoztak olyan jelentős különbségek mint a V4-ek kínai FDI-állománya esetében, ezért feltételezzük, hogy a kínai vállalatok inkább közvetlenül a Balkánon fektetnek be, ezért a kínai statisztikák megbízhatóbbak, mint a visegrádi régió esetében.
- 97 "Croatia and China open ambitious chapter in economic and trade relations," *Government of the Republic of Croatia*, 2019. április 10., <https://vlada.gov.hr/news/croatia-and-china-open->

ambitious- chapter-in-economic-and-trade-relations/25727.

- 98 "Brüsszel jóváhagyta a Hisense Gorenje felvásárlását", The Slovenia Times, 2018. augusztus 8., <http://www.sloveniatimes.com/brussels-clears-hisense-s-takeover-of-gorenje>.
- 99 A kínai Shuanghui vállalat (ma WH Group) 2013-ban megvásárolta az amerikai Smithfield Food vállalatot.
- 100 A ChemChina 2015-ben felvásárolta az olasz Pirelli vállalatot.

- 101 A Niderát (Hollandia) 2017-ben vásárolta meg a COFCO.
- 102 "A Kínával szembeni megközelítés összehasonlító elemzése: V4+ és az Egy övezet, egy út", (Prága: Prague Security Studies Institute, 2019), 17-24, http://www.pssi.cz/download/docs/685_final-report.pdf.
- 103 "Közvetlen külföldi befektetések", Enterprise Greece, 2019. december 20., <https://www.enterprisegreece.gov.gr/en/greece-today/why-greece/foreign-direct-investment>.
- 104 "Energia-, hulladékgazdálkodási beruházási kilátások dominálnak az Athén és Peking között aláírt egyetértési megállapodásban", Naftemporiki.gr, 2019. november 12., https://www.naftemporiki.gr/story/1532328/energy-waste-management-investment-provestment-prospects-dominate-mou-signed-between-athens-beijing?fbclid=IwAR2pT_vJIZGzMrzTyEZfiEoCslBweN70kjMN8BqDjOlxPay8p-69MgmhZvQ.
- 105 Lásd még Sanita Jemberga és Xenia Kolesnikova, "Lettország egykor aranyszínű vízuma elveszíti fényét - de miért?", Organized Crime and Corruption Reporting project, 2018. március 5., https://www.occrp.org/en/goldforvisas/latvias-once-golden-visas-lose-their-shine-but-why?fbclid=IwAR2cF9DMxkq9hRhiMgh_zylU5iPO6RigicjJHLIuEbX6AwrH1YxvR_dvMRY.
- 106 Laura He, "Having dumped US\$25 billion in assets, Wanda still about halfway through cutting its debt burden," South China Morning Post, 2019. április 10., <https://www.scmp.com/business/china-business/article/3005385/having-dumped-us25-billion-assets-wanda-still-about-halfway>.
- 107 A nemzetbiztonsági törvény 2017. március 28-tól hatályos módosításai, online elérhető <https://likumi.lv/ta/id/289677-grozijumi-nacionalas-drosibas-likuma> oldalon.
- 108 Törvény a nemzetbiztonsági szempontból fontos objektumok védelméről, 2018. január 12., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a7ba7f40211411e88a05839ea3846d8e?jfwid=fhhu5mp5n>.
- 109 Lásd még Thilo Hanemann, Mikko Huotari és Agatha Kratz, "Chinese FDI in Europe: 2018 trends and impact of new screening policies" A Rhodium Group (RHG) és a Mercator Institute for China Studies (MERICS) jelentése, MERICS, 2019. március, https://www.merics.org/sites/default/files/2019-03/190311_MERICS-Rhodium%20Group_COFDI-Update_2019.pdf.
- 110 Peragovics Tamás, "Védelem protekcionizmus nélkül? Külföldi befektetések átvilágítása Európában és a V4-országokban ma - Összehasonlító elemzés". Budapest: Világgazdasági Intézet (CERS), 2019, Nr 252. http://vki.hu/files/download_1177.html.
- 111 Szunomár Ágnes, "Kínai beruházások az európai perifériákon: Who pays the piper calls the tune? A kínai befektetések tapasztalatai a Nyugat-Balkánon és a posztszovjet térségben". Budapest: Budapest: EU Frontier Policy Paper (16), 2018, 22-25. <https://publications.ceu.edu/node/46570>.
- 112 Szunomár Ágnes, "Kína beruházásai és infrastrukturális terjeszkedése Közép- és Kelet-Európában", in: Lehetőségek és kihívások: a Kína-EU kapcsolatok fenntarthatósága a változó világban, szerk. Shi Jian, Heiduk Guenter Beijing: China Social Sciences Press (2019): 84-103.
- 113 Christian Keszthelyi, "Belgrád-Budapest vasútépitési megállapodás aláírva", Budapest Business Journal, 2014. december 17., https://bbj.hu/budapest/belgrade-budapest-rail-construction-agreement-signed_89894.
- 114 A lista néhány olyan kulcsfontosságú projektet tartalmaz, amelyek kínai pénzügyi támogatással és/vagy kínai vállalatok közreműködésével valósulnak meg. Ezeket a projekteket a helyi médiában vitatták meg, ezért nem feltétlenül véglegesek. A táblázat tartalmazza a már megvalósított, a jelenleg megvalósítás alatt álló vagy a tárgyalás alatt álló (potenciálisnak jelölt) projekteket. A kínai vállalatok érdeklődési körének kiszélesedése érdekében a táblázat felsorolja a sikertelen pályázatokat és a pályázatokban való részvételt is.
- 115 Jonathan E. Hillman, "The Rise of China-Europe Railways", CSIS, 2018. március 6.
- 116 Belt and Road Portal, " 中欧班列 ", 2019. július 20.,

<https://www.yidaiyilu.gov.cn/zchj/rcjd/60645.htm>; Xinhua Silk Road, "中欧班列2019年开行数据总结分析", 2020. január 10., <https://www.imsilkroad.com/news/p/397878.html>.

- 117 "A selyemvasút: Varsó: Az EU-Kína vasúti kapcsolatok: háttér, szereplők, érdekek": Ósrodek Studiów Wschodnich, 2019, No.72, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-studies/2018-02-28/selyemvasut>.
- 118 Majorie van Leijen, "New Silk Road could surge to million TEU in 2025, but with subsidies," Railfreight, 2019. június 4., <https://www.railfreight.com/specials/2019/06/04/new-silk-road-could-surge-to-million-teu-in-2025-but-with-subsidies/>.
- 119 Jakub Jakóbowski, Konrad Popławski, Marcin Kaczmarek, "The Silk Railroad: Varsó: Az EU és Kína közötti vasúti kapcsolatok: háttér, szereplők, érdekek": Ósrodek Studiów Wschodnich, 2019, OSW Studies No.72, 10, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-studies/2018-02-28/silk-railroad>.
- 120 Filip Šebok, "No Belt No Road - Szlovákia a kínai BRI kezdeményezés margóján", Pozsony: (2019) <https://ceias.eu/no-belt-no-road-slovakia-on-the-margins-of-chinas-bri-initiative/>.
- 121 Jakub Jakóbowski, Konrad Popławski, Marcin Kaczmarek, "The Silk Railroad: Varsó: Az EU és Kína közötti vasúti kapcsolatok: háttér, szereplők, érdekek": Ósrodek Studiów Wschodnich, 2019, No. 72, 62. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-studies/2018-02-28/silk-railroad>.
- 122 Greg Knowler, "Huge subsidies keep China-Europe rail network on track", The Journal of Commerce, 2018. május 23., https://www.joc.com/rail-intermodal/huge-subsidies-keep-china-europe-rail-network-track_20180523.html.
- 123 Jacob Mardell, "EU-Kína vasúti árufuvarozás: Kereskedelmi infrastrukturális beruházás vagy propagandaeszköz?", MERICS, 2019. április 15., <https://www.merics.org/en/blog/eu-china-rail-freight-trade-infrastructure-investment-or-propaganda-tool>.
- 124 "Silk Road to expand reach via Chengdu-Europe Express Rail," China Daily, 2016. november 17., https://www.chinadaily.com.cn/regional/2016-11/17/content_27407904.htm.
- 125 Lásd még Naglis Navakas, Holger Roonemaa, Mari Eesmaa, Inese Liepiņa, "The Golden Handcuffs of Chinese Investment", Re:Baltica, 2019. szeptember 5., https://en.rebaltica.lv/2019/09/the-golden-handcuffs-of-chinese-investment/?fbclid=IwAR0-W5RdGhECnU9n3406bSkXiS_HFcja5JjrB_v8dMYYZmkGvyUmfzjCf2w.
- 126 Honlap: <http://www.ceec-china-logistics.org/en/>.
- 127 A Rail Baltica egy zöldmezős vasúti közlekedési infrastruktúra-projekt, amelynek célja a balti államok integrálása az európai vasúti hálózatba. A projekt az Európai Unió öt országát - Lengyelországot, Litvániát, Lettországot, Észtországot és közvetve Finnországot is magában foglalja. Összeköti majd Helsinkit, Tallinnt, Pärnut, Rigát, Panevėžyst, Kaunast, Vilniust és Varsót. Honlap: <http://www.railbaltica.org/about-rail-baltica/>.
- 128 Honlap: <https://finestbayarea.online/>.
- 129 Lásd például ERR, "Vesterbacka wants Chinese company in on Tallinn-Helsinki tunnel build," News err, 2019. július 9., <https://news.err.ee/959815/vesterbacka-wants-chinese-company-in-on-tallinn-helsinki-tunnel-build>.
- 130 Sten Hankewicz, "Észtország és az USA emlékeztetőt ír alá az 5G biztonságáról, kizárják a kínai Huawei", Estonianworld, 2019. november 8., <https://estonianworld.com/security/estonia-and-the-us-sign-a-memo-on-5g-security-exclude-chinese-huawei/>.
- 131 Aivar Pau, "Huawei mobilide tulevik Eestis on udune," Postimees Technika, November 20, 2019, https://tehnika.postimees.ee/6830408/huawei-mobilide-tulevik-eestis-on-udune?_ga=2.214784023.1072525030.1574062225-1528243199.1546958798.
- 132 "A Bite Latvija nem függeszti fel partnerségét a Huawei-jel", The Baltic Times, 2019. február 15., https://www.baltictimes.com/bite_latvija_will_not_suspend_its_partnership_with_huawei/.
- 133 "A lett Tele2 a Huawei-t választja az első 5G-s készülékhez", Mobile Europe, 2019. július 25., <https://www.mobileeurope.co.uk/press-wire/latvia-s-tele2-announces-first-5g-handset>.

- 134 "A litván védelmi miniszter szerint a Huawei technológiákkal kapcsolatos döntéseket a NATO és az EU szintjén kell meghozni."
The Baltic Times, 2019. június 4., https://www.baltictimes.com/lithuanian_defmin_says_decisions_on_huawei_technologies_must_be_made_at_nato_eu_level/.
- 135 Jill Colvin, "USA és Lengyelország megállapodást ír alá az 5G technológiával kapcsolatos együttműködésről", ABC News,
2019. szeptember 2., <https://abcnews.go.com/Technology/wireStory/us-poland-sign-joint-document-5g-technologiai-egyuttmuikodes-65338394>.
- 136 "Czechs unlikely to differ to Germany on Huawei approach: minister," Reuters, 2019. október 24., <https://www.reuters.com/article/us-czech-telecoms/czechs-unlikely-to-differ-from-germany-on-huawei-approach-minister-idUSKBN1X30TV>.
- 137 "Hungarian minister opens door to Huawei for 5G network rollout," Reuters, November 5, 2019, <https://www.reuters.com/article/us-hungary-telecoms-huawei/hungarian-minister-opens-door-to-huawei-for-5g-network-rollout-idUSKBN1XF12U>.
- 138 "Szlovákiának nincs bizonyítéka a Huawei biztonsági fenyegetésére - miniszterelnök," Reuters, 2019. január 30., <https://www.reuters.com/article/us-usa-china-huawei-slovakia/slovakia-has-no-evidence-of-huawei-security-threat-prime-minister-idUSKCN1P01TO>.
- 139 Stefan Vladislavjev, "Hogyan működött együtt Szerbia és a Huawei: kronológia", BFPE, 2019. július 29., <https://en.bfpe.org/how-did-serbia-and-huawei-cooperate-a-chronology/>.
- 140 "A pénzügyi együttműködés a magyar-kínai kapcsolatok egyik leggyorsabban növekvő területe", Magyar Pénzügyminisztérium, 2019. február 15., <https://www.kormany.hu/en/ministry-for-national-economy/news/penzugyi-egyuttmuikodes-az-egy-az-leggyorsabban-novekvő-magyar-kínai-kapcsolatok-területének-egyike>.
- 141 "Magyarország 1 milliárd RMB-ért bocsát ki pandakötvényeket", Budapest Business Journal, 2017. július 26., https://bbj.hu/economy/hungary-issues-panda-bonds-for-rmb-1-bln_136406.
- 142 "A Bank of China kétdevizás UnionPay bankkártyát bocsát ki Magyarországon", China Daily, 2017. január 24., http://www.chinadaily.com.cn/business/2017-01/24/content_28041573.htm.
- 143 "Varga Mihály stratégiai megállapodást köt a világ legnagyobb bankjával", Magyar Pénzügyminisztérium, 2019. november 27., <https://www.kormany.hu/en/ministry-for-national-economy/news/mihaly-varga-signs-strategic-agreement-with-world-s-largest-bank>.
- 144 "China's Second-Largest Bank, China Construction Bank, Is Considering Entering Bulgaria," Novinite.com, July 8, 2019, <https://www.novinite.com/articles/198378/China%27s+Second-Largest+Bank%2C+China+Construction+Bank%2C+Is+Considering+Entering+Bulgaria>.
- 145 Plamen Tonchev, "Xi görögországi látogatása: China Observers in Central and Eastern Europe (CHOICE), 2019. november 20., <https://chinaobservers.eu/xis-visit-to-greece-four-questions-waiting-to-be-answered/>.
- 146 Az AIIB tagjainak és leendő tagjainak teljes listája az AIIB honlapján található: www.aiib.org/en/about-aiib/governance/members-of-bank/index.html.
- 147 Joe Wallen, "How Has Lithuania Become One of Europe's Most Exciting Fintech Hotspot?", Forbes, 2018. október 28., <https://www.forbes.com/sites/joewalleneurope/2018/10/28/how-has-lithuania-become-one-of-europes-most-exciting-fintech-hotspot/#20a80b67dc21>.
- 148 Shakhil Shah, "Lithuania positions itself as China's FinTech gateway to Europe," Emerging Europe, 2018. október 22., <https://emerging-europe.com/news/lithuania-positions-itself-as-chinas-fintech-gateway-to-europe/>.
- 149 "A UnionPay International és a Swedbank közösen bővíti a UnionPay elfogadottságát a balti államokban", Union Pay International, 2019. szeptember 23., <https://www.unionpayintl.com/en/mediaCenter/newsCenter/companyNews/5663.shtml>.

150 "Chinese tourists flock to Europe," European Travel Commission, 2019. febrúar 20.,
https://etc-corporate.org/uploads/2019/03/Chinese_Tourists_Flock_to_Europe.pdf.

- 151 "Csehországban rekordszámú turista érkezett 2018-ban", Kafkadesk, 2019. február 10., <https://kafkadesk.org/2019/02/10/czech-republic-saw-record-number-of-tourists-in-2018/>.
- 152 A járatokat 2020 elején selejtezik.
- 153 Bozzay Balázs, "220 ezer kínai turista érkezett tavaly ferihegyre, a legtöbb új repülőjáratot indítottak", Index, 2020. január 24., https://index.hu/gazdasag/2020/01/24/liszt_ferenc_nemzetkozi_repuloter_budapest_csungking_repolojarat_koronavirus/.
- 154 "Lengyelország lett az év új üdülőhelye 2018-ban", Wygoda Travel, 2018. december 14., <https://www.polandservice.com/blog/2018/12/14/poland-awarded-new-holiday-destination-of-the-year-2018/>.
- 155 "Szlovákia rekordszámú turistát regisztrált 2017-ben", Xinhua, 2018. május 28., http://www.xinhuanet.com/english/2018-05/28/c_137210562.htm.
- 156 Yang Jian, "1st direct Shanghai, Athens flight to start in June," Shanghai Daily (Shine), November 2, 2019, <https://www.shine.cn/news/metro/1911025130/>.
- 157 "Új légitársaság veszi át a Belgrád-Peking útvonalat", Ex-YU Aviation News, 2018. november 26., <https://www.exyuaviation.com/2018/11/new-carrier-to-take-over-belgrade.html>.
- 158 Joanna Baily, "Chinese Airlines Are Battling To Launch Flights To Croatia," Simple Flying, May 28, 2019, <https://simpleflying.com/croatia-china-flights/>.
- 159 "Vízummentes rendszer B&H és Kína között", Bosznia-Hercegovina pekingi nagykövetsége, 2019. december 20., <http://www.bhembassychina.com/requirements.php>.
- 160 Anna Luebke, "Szerbia egyre több kínai turistát fogad", Turisztikai Szemle, 2019. november 18., <https://www.tourism-review.com/serbia-attracts-more-chinese-tourists-news11272>.
- 161 "Albania lifts visa regime for 8 countries during tourist season," Xinhua, March 6, 2019, http://www.xinhuanet.com/english/2019-03/06/c_137871517.htm.
- 162 "A vízummentesség fellendíti a kínai turistákat Albániában", Tirana Times, 2018. szeptember 13., <http://www.tiranatimes.com/?p=138465>.
- 163 "Bulgária több kínai turistát kíván vonzani", Radio Bulgaria, 2019. augusztus 1., <https://bnr.bg/en/post/101066082/bulgaria-intends-to-attract-more-chinese-tourists>.
- 164 A kínai állampolgároknak többé nem volt kötelező meghívót benyújtaniuk, amelyet a Belügyminisztérium Bevándorlási Főfelügyelőségének (IGI-MAI) kellett jóváhagynia a turista vízum vagy a rövid távú tartózkodás esetén. Ugyanakkor a kínai állampolgárok mostantól sokkal gyorsabban, néhány napon belül megkaphatják a vízumot.
- 165 "Ljubljana Tourism introduced payment with Alipay app for Chinese tourists," Slovenian Travel Press, 2019. április 11., <https://turisticni-novinarji.si/engl/2019/04/11/ljubljana-tourism-introduced-payment-with-alipay-app-for-chinese-tourists/>.
- 166 Ibid.
- 167 Plamen Tonchev, Polyxeni Davarinou, "Kínai befektetések Görögországban és a kínai-görög kapcsolatok nagy képe", Athén: Institute of International Economic Relations, 2017. december 4., http://idos.gr/wp-content/uploads/2017/12/Chinese-Investment-in-Greece_4-12-2017.pdf.
- 168 Plamen Tonchev, "Xi görögországi látogatása: China Observers in Central and Eastern Europe (CHOICE), 2019. november 20., <https://chinaobservers.eu/xis-visit-to-greece-four-questions-waiting-to-be-answered/>.
- 169 Tasos Kokkinidis, "Chinese Investors Rush to Greece for Golden Visa", Greek Reporter, 2019. december 10., <https://greece.greekreporter.com/2019/12/10/number-of-chinese-investors-in-greece-skyrockets-through-golden-visa-program/>.
- 170 George Georgakopoulos, "Greece sees increasing Chinese visitors amid closer ties," Xinhua,

2019. november 13., http://www.xinhuanet.com/english/2019-11/13/c_138550873.htm.

- 171 A pályázat részletei a <https://riigihanked.riik.ee/rhr-web/#/procurement/1600788/general-info> címen található nyilvántartásban olvashatók.
- 172 Helga Laurmaa, "Rekordév a turizmusban tavaly", Statistics Estonia, 2018. június 11., <https://www.stat.ee/article-2018-06-11-record-year-in-tourism-last-year>.
- 173 Aiga Pelane, "Lettország növekvő turisztikai ipara", LSM.LV, 2017. február 21., <https://eng.lsm.lv/article/society/society/graphic-latvias-growing-tourism-industry.a224817/>.
- 174 "Rekordszámú turista látogatott Litvániába 2018-ban", Xinhua, 2019. február 23., http://www.xinhuanet.com/english/2019-02/23/c_137843389.htm.
- 175 Kate Fitzgerald, "Three Chinese payment methods to give on tourist ships in North Baltic region," Payment Source, 2019. március 4., <https://www.paymentsource.com/news/alipay-wechat-pay-unionpay-go-live-on-tallink-tourist-ships-in-north-baltic-region>; "Latvian Investment and Development Agency links tourism cooperation agreement with Alibaba Group," The Baltic Course, 2017. május 16., <https://www.paymentsource.com/news/alipay-wechat-pay-unionpay-go-live-on-tallink-tourist-ships-in-north-baltic-region>.
- 176 "A Lett Befektetési és Fejlesztési Ügynökség turisztikai együttműködési megállapodást köt az Alibaba Groupmal", The Baltic Course, 2017. május 16., http://www.baltic-course.com/eng2/good_for_business/?doc=129738&underline=chinese+tourists.
- 177 "airBaltic aláírja a visszlízingszerződést a kínai bankkal", LSM.LV, 2018. július 18., <https://eng.lsm.lv/article/economy/transport/airbaltic-signs-leaseback-deal-with-chinese-bank.a285772/>.
- 178 Daisuke Harashima, "China's middle class finding new ways to spend," Nikkei Asian Review, 2017. október 20., <https://asia.nikkei.com/Economy/China-s-middle-class-finding-new-ways-to-spend>.
- 179 Az Eurostat-adatkészlet megtalálható a https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=tour_occ_ninraw&lang=en címen.
- 180 Albániára és Bosznia-Hercegovinára vonatkozóan nem álltak rendelkezésre Eurostat-adatok.
- 181 A szerzők a Kína és KKE közötti "társadalmi szintű együttműködést" úgy fogalmazták meg, hogy az számos területet magában foglal: oktatás (beleértve a tudományt, a technológiát és a tudáscserét), kultúra (beleértve az örökség megőrzését és a kreatív iparágakat), ifjúsági együttműködés, sport, egészségügy és újságírás (valamint a média-együttműködés egyéb formái).
- 182 A CI-ket sok kritika érte, a Kínai Kommunista Párt érdekeinek előmozdításával és a tudományos integritás korróziójával kapcsolatos vádaktól kezdve a tananyag megváltoztatásáig és a Peking által vitatottnak tartott témák kihagyásáig.
- 183 Marcin Adamczyk, "Instytutu Konfucjusza jako narzędzie chińskiej miękkiej siły," *Ogrody Nauk i Sztuk*, 2016 (6).
- 184 "Confucius Institute/Classroom", Hanban, http://english.hanban.org/node_10971.htm.
- 185 Ibid.
- 186 "Kína tizenkét intézkedése a közép- és kelet-európai országokkal való baráti együttműködés előmozdítására", Kínai Népköztársaság Külügyminisztériuma, 2012. április 26., https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/wjbispg_665714/t928567.shtml.
- 187 Ibid.
- 188 "中国-中东欧高校联合会成员名单List of CCHEIC Members (As of May 2019)," China-CEE Higher Education Institutions Consortium, <https://www.ccheic.org/members>.
- 189 Alliance of Silk Road Business Schools, a leírás elérhető a <http://asrbiz.org> oldalon.
- 190 a QS globális világranglistáján 591-60. helyen áll, lásd "Vilnius Gedeminas Műszaki Egyetem", QS Top Universities, <https://www.topuniversities.com/universities/vilnius-gediminas-technical-university>.
- 191 "中国-中东欧高校联合会成员名单List of CCHEIC Members (As of May 2019)," China-CEECs Higher

Education Institutions Consortium, <https://www.ccheic.org/members>.

- 192 Például: A Lett Köztársaság kormánya és a Kínai Népköztársaság kormánya közötti megállapodás a tudomány és technológia területén való együttműködésről; az Észt Köztársaság Oktatási és Kutatási Minisztériuma és a Kínai Népköztársaság Oktatási Minisztériuma közötti együttműködési program a 2017-2022-es évekre. Litvánia még mindig az 1992-es együttműködési megállapodás alapján működik, és nem fogadott el együttműködési programot. "Az Észt Köztársaság Oktatási és Kutatási Minisztériuma és a Kínai Népköztársaság Oktatási Minisztériuma közötti együttműködési program a 2017-2022-es évekre", Oktatási és Kutatási Minisztérium, Észt Köztársaság, https://www.hm.ee/sites/default/files/agreement_estonia_and_china_2017-2022.pdf.
- 193 "Latvijas Republikas valdības un Ķīnas Tautas Republikas valdības līgums par sadarbību izglītības jomā," Latvijas Republikas Izglītības un Zinātnes ministrija, november 22, 2017, https://www.izm.gov.lv/images/starpvaldibu_ligumi/izglitibas-ligums-lv.pdf.
- 194 A Kína és KKE közötti oktatási együttműködés látható intézkedéseként 2015 óta a Pekingi Nemzetközi Tanulmányok Egyeteme nappali tagozatos litván, lett és észt tanulmányi programokat indított a jövő diplomatáinak, tisztviselőinek és tolmácsainak nevelése érdekében - ez szükséges volt, mivel a Kínai Népköztársaság Külügyminisztériumának munkatársai közül mindössze két ember volt a kínai külügyminisztériumban.
a lett nyelv 2015 előtti szintű ismerete. Érdekes módon azonban az ilyen együttműködés kimaradt az iránymutatásokból. Emellett a 2016-os rigai csúcstalálkozó alkalmával a Lettországi Egyetemen működő Konfuciusz Intézet a szucsoui iránymutatások (2015) alapján szemináriumot szervezett a Sinológia kutatásáról és a kínai nyelv oktatásáról a közép- és kelet-európai országokban, de a rendezvény nem vált a következő iránymutatások rendszeres kiegészítésévé.
- 195 Például a 2017-ben létrehozott kínai-lengyel egyetemi konzorcium, részletek a <https://ik.po.opole.pl/?p=4758&lang=en> oldalon.
- 196 Alžběta Bajerová, "A cseh-kínai befolyási központ: How Chinese Embassy in Prague Secretly Funded Activities at the Top Czech University," China Observers in Central and Eastern Europe (CHOICE), 2019. november 7., <https://chinaobservers.eu/the-czech-chinese-centre-of-influence-how-chinese-embassy-in-prague-secretly-funded-activities-at-the-top-czech-university/>.
- 197 A közelmúltban jelentették be, hogy a Fudan Egyetem (az egyik legjobb kínai egyetem) első tengerentúli kampusza Budapesten jön létre.
- 198 Például: Szlovén-Kínai Baráti Társaság, <http://www.fonsr.org/>.
- 199 "The First High-Level Think Tanks Symposium of China and CEECs," China-CEECs Think Tanks Network, 2015. november 11., https://en.17plus1-thinktank.com/article/193.html?source=article_link.
- 200 "Call for Papers: Kína és a közép- és kelet-európai országok magas szintű agytrösztjeinek szimpóziuma", Kína-KKE országok agytrösztjeinek hálózata, 2019. július 19., https://en.17plus1-thinktank.com/article/313.html?source=article_link.
- 201 Interjú egy kormányzati tisztviselővel [névtelenséget kért] a CHOICE egyik tagja által, "A kínai-kKE gondolkodási hálózatról", 2019. szeptember.
- 202 Különösen a dubrovniki iránymutatásokban, bár ez (még) nem került végrehajtásra.
- 203 "Third China-CEECs Conference on Innovation Cooperation Held in Sarajevo," Ministry of Science and Technology of the People's Republic of China, 2018. november 6., http://www.most.gov.cn/eng/eng/pressroom/201812/t20181224_144276.htm.
- 204 A Könyvtárak Uniójának első kínai-kelet-európai kurátori fóruma, <http://en.hzlib.net/geninf.htm>.
- 205 Például: Kína-KKE Kreatív Kulturális Fórumok - az egyiket 2018-ban Lódzban, a másikat 2019-ben Budapesten tartották, vagy a Kína-KKE országok művészeti együttműködési fórumai - az egyiket 2016-ban Pekingben, a másikat 2018-ban Csengtuban tartották, leírások a <https://www.kormany.hu/en/ministry-of-foreign-affairs-and-trade/news/the-hungarian-creative-industry-is-expanding-at-an-amazingly-dynamic-rate> és a

<http://www.chinadaily.com.cn/a/201806/11/WS5b1e4f04a31001b82571f5bf.html> honlapokon
találhatók.

- 206 "O ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Pierwsze Forum Eksperckie," Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, 2016. október 14., <http://www.mkidn.gov.pl/pages/posts/o-ochronie-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego.-pierwsze-forum-eksperckie-6667.php>.
- 207 "The Belgrade Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries", Kínai Népköztársaság Külügyminisztériuma, 2014. december 17., https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t1224905.shtml.
- 208 "A Kína és a közép- és kelet-európai országok közötti együttműködés öt éves eredménylistája", Kínai Népköztársaság Külügyminisztériuma, 2017. november 28., https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t1514538.shtml.
- 209 "Latvijas Republikas valdības un Ķīnas Tautas Republikas valdības līgums par sadarbību kultūras jomā," Ministry of Culture of the Republic of Latvia, 2017, https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/kultura_timekli/arvalstis/LV-CN_LV_2017.pdf.
- 210 "爱沙尼亚共和国文化部和中华人民共和国文化部2018-2022年文化交流计划," Ministry of Culture of the Republic of Estonia, https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/eesti-hiina_programm_2018-2022_hiina_k.pdf.
- 211 "Lietuvos Respublikos Kultūros Ministerijos ir Kinijos Liaudies Respublikos Kultūros Ministerijos 2017-2021 metų kultūrinio bendradarbiavimo programa," Ministry of Cultural of the Republic of Lithuania, 2016. november 18., <https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/LT-CN%20kult%C5%ABrini%C5%B3%20main%C5%B3%20programa%202017-2021%20LT.pdf>.
- 212 Pl. "Zīda ceļš. Senās Ķīnas māksla," Mākslas Muzejs Rīgas Birža, 2016. október 22., <http://www.lnmm.lv/lv/mmr/b/apmekle/izstades/2070-zida-cels-senas-kinas-maksla>.
- 213 Pl. "Kinijos nacionaliniame dailės muziejuje Pekine vyko pirmoji reprezentacinė modernaus ir šiuolaikinio Lietuvos meno paroda Kinijoje "Lietuvos menas: mąstymas per peizažą", Lietuvos Dailės Muziejus, 2017. május 13., <https://www.ldm.lt/kinijos-nacionaliniame-dailles-muziejuje-pekine-vyko-pirmoji-reprezentacine-modernaus-ir-siuolaikinio-lietuvos-meno-paroda-kinijoje-lietuvos-menas.-mastymas-per-peizaza/>.
- 214 "Poinje izgradnja nove zgrade kineske Ambasade u Podgorici," CDM, szeptember 14, 2018, <https://www.cdm.me/drustvo/pocinje-izgradnja-nove-zgrade-kineske-ambasade-u-podgorici/>.
- 215 "Koe da gradi Kineski kulturni centar?", Blic.rs, 2017. szeptember 6., <https://www.blic.rs/vesti/beograd/ko-ce-da-gradi-kineski-kulturni-centar/qlch1jm>.
- 216 "Kineski kulturni centar," Beobuild, 2018. december 1., <http://beobuild.rs/kineski-kulturni-centar-p2732.html>
- 217 "Forum in Serbia promotes China, CEE cooperation in cultural heritage," Xinhua, May 23, 2017, http://www.china-CEECs.org/eng/zdogjh_z1/t1464361.htm.
- 218 Wang Kaihao, "China to help Serbian town to apply for UNESCO heritage listing," China Daily, April 11, 2019, <https://www.chinadailyhk.com/articles/46/177/235/1554955293344.html>.
- 219 Linglin Xu, "China-CEECs Music Academies Union founded at ZJCM," Zhejiang Conservatory of Music, November 11, 2017, <http://english.zjcm.edu.cn/a/20171111/74.shtml>.
- 220 Ned Dervenkov, "Между Китай и България - бизнес или просто истерия," Medium, 2017. október 2., <https://medium.com/@Nedyalko/между-китай-и-българия-бизнес-или-просто-истерия-4bb45bcb5b56>.
- 221 "About All-China Youth Federation," All China Youth Federation, 2009. december 24., https://web.archive.org/web/20160605082803/http://www.acyf.org.cn/2009-12/24/content_3311280.htm.
- 222 "共青团与青联," 中国共青团网, http://www.gqt.org.cn/695/gqt_tuanshi/gqt_ghlc/gqtyql/.

- 223 Alžběta Bajerová, "A cseh-kínai befolyási központ: How Chinese Embassy in Prague Secretly Funded Activities at the Top Czech University," China Observers in Central and Eastern Europe (CHOICE), 2019. november 7., <https://chinaobservers.eu/the-czech-chinese-centre-of-influence-how-chinese-embassy-in-prague-secretly-funded-activities-at-the-top-czech-university/>.
- 224 "Song Tao külügyminiszter-helyettes részt vesz a Kína-KKE fiatal politikai vezetők fórumának megnyitó ünnepségén", a Kínai Népköztársaság állandó képviselője az ENSZ genfi irodájánál és más nemzetközi szervezeteknél Svájcban, 2013. október 24., <http://www.china-un.ch/eng/xwtd/t1092934.htm>.
- 225 David Gitter, Leah Fang, "A Kínai Kommunista Párt nemzetközi osztálya: The Diplomat, 2016. augusztus 8., <https://thediplomat.com/2016/08/the-chinese-communist-party-international-department-overlooked-yet-ever-present/>.
- 226 Ibid.
- 227 Beluza Veronika, nyilvános Facebook-bejegyzés, 2019. július 24., <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=2427763117281422&set=a.632440603480358&type=3&theater>.
- 228 Vilnius Universiteto Konfucijaus Institutas, nyilvános Facebook-bejegyzés, 2018. április 13., <https://www.facebook.com/185767401445288/photos/a.274800285875332/1846093348746010/?type=3&színház>.
- 229 "Sanāksmē pārrunā Latvijas un Ķīnas sadarbību izglītības jomā," Izglītības un zinātnes ministrija, May 28, 2018, <https://www.izm.gov.lv/lv/aktualitates/2945-sanaksme-parruna-latvijas-un-kinas-sadarbibu-izglitibas-joma>.
- 230 "A Huawei elindítja az Ezer álom programot a fiatalok IKT-oktatásának javítása és a közép- és kelet-európai gyermekek gondozása érdekében", Huawei, 2019. április 12., <https://www.huawei.com/en/press-events/news/2019/4/huawei-ict-one-thousand-dreams-program-Europa>.
- 231 "The Dubrovnik Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries," CEEC, 2019. április 12., <https://www.ceec-china-croatia.org/files/dubrovnik-guidelines.pdf>.
- 232 "1st Belt and Road - EU Young Leaders' Visit to the People's Republic of China," University of Graz, Konfuzius-Institute, April 2, 2019, http://www.eseia.eu/files/attachments/10457/601963_EU_Young_Leaders_call_en.pdf.
- 233 Ibid.
- 234 "The Medium-Term Agenda for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries," Kínai Népköztársaság Külügyminisztériuma, 2015. november 24., https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1318038.shtml.
- 235 "The Budapest Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern Europe," Kínai Népköztársaság Külügyminisztériuma, 2017. november 28., https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t1514534.shtml.
- 236 "A Kína és a közép- és kelet-európai országok közötti együttműködésre vonatkozó dubrovnikai iránymutatások teljes szövege", Xinhua, 2019. április 13., http://www.xinhuanet.com/english/2019-04/13/c_137973910.htm.
- 237 Ivana Karásková, "Csehország és Kína ütközési pályán, Kína megfigyelői Közép- és Kelet-Európában," China Observers in Central and Eastern Europe (CHOICE), 2019. szeptember 19., <https://chinaobservers.eu/czechia-and-china-on-a-collision-course/>.
- 238 Tim Gosling, "Slavia Prague fans fear for future after Chinese investment backfires," The Guardian, 2018. augusztus 13., <https://www.theguardian.com/football/2018/aug/13/slavia-prague-fans-czech-club-china-investment-champions-league-kyiv>.

- 239 "Pavel Nedved helyettesíti David Beckhamet a Kínai Szuperliga nagyköveteként", South China Morning Post, 2016. március 31., <https://www.scmp.com/sport/china/article/1932217/pavel-nedved-replaces-david-beckham-ambassador-chinese-super-league>.
- 240 Li Xiang, "A cseh jégkoronglegenda Jaromir Jagr lesz a kínai jégkorong nagykövete," CGTN, 2019. április 27., <https://news.cgtn.com/news/3d3d674d30457a4d34457a6333566d54/index.html>.
- 241 Tom McEnchroe, "Jágr-t választották a 2022-es pekingi téli olimpiai játékok jégkorongtornájának arcává", Radio Prague International, 2019. november 11., <https://www.radio.cz/en/section/curaffrs/jagr-chosen-as-the-face-of-beijing-2022-winter-olympic-games-hockey-tournament>.
- 242 "Latvijas vēstnieks tiekas ar Ķīnas sporta ministru Džou Džunveņu," Latvijas Republikas vēstniecība Ķīnas Tautas Republikā, 2017. július 7., <https://www.mfa.gov.lv/china/aktualitates/57392-latvijas-vestnieks-tiekas-ar-kinas-sporta-ministru-dzou-dzunvenu>.
- 243 "Pekinas olimpiskās pārvērtības," Sporto.lv, Nr. 356, November 2019, <https://www.sporto.lv/sporta-veidi/dazadi/pekinas-olimpiskas-parvertibas/>.
- 244 "Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrijas un Ķīnas Tautas Republikas Vispārējās sporta administrācijas saprašanās memorands par sadarbību sporta jomā," Latvijas Izglītības un Zinātnes Ministrija, 2018. szeptember 18., https://www.izm.gov.lv/images/starpvaldibu_ligumi/MoU_Sport_180920182.pdf.
- 245 Például a kosárlabda: Kazlauskas litván edző, a Kínai Népköztársaság nemzeti csapatának vezetőedzője, 2005-2008, több pozícióban a Guangdong Southern Tigersnél 2012-14; 2017-2018; labdarúgás: Jonas Kazlauskas litván edző, a Kínai Népköztársaság nemzeti csapatának vezetőedzője, 2005-2008, több pozícióban a Guangdong Southern Tigersnél 2012-14; 2017-2018: Rähn, 2011-2013; jégkorong: Kunlun Red Star jégkorongklub elnöke 2017 óta, a kínai U-18-as és U-20-as válogatott általános igazgatója 2016- 2017.
- 246 Rokas Skurdauskas, "Pinigai nekvepia: "Sūduvos" stadionui - uigūrus Kinijoje engianios įmonės vardas," LTR.lt, 2020. január 14., <https://www.lrt.lt/naujienos/sportas/10/1133345/pinigai-nekvepia-suduvos-stadionui-uigurus-kinijoje-engiancios-imones-vardas>.
- 247 "Supplement No. 4 to Part 744 - ENTITY LIST," Ipar- és Biztonsági Hivatal, 2019. november 13., <https://www.bis.doc.gov/index.php/documents/regulations-docs/2326-supplement-no-4-to-part-744-entity-list-4/file>.
- 248 "Budapesten megalakult a Kínai Orvostudományi Társaságok Közép- és Kelet-európai Szövetsége", Xinhuanet, 2017. március 5., http://www.xinhuanet.com/english/2017-03/05/c_136102493.htm.
- 249 Az akkori egészségügyi minisztert 2016. április 14-én Ludvík Hovorka parlamenti képviselő kérdezte a kérdéssel kapcsolatban. Cseh Köztársaság parlamentje, digitális könyvtár, <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/044schuz/s044116.htm>.
- 250 Marek Kalmus, "Medycyna chińska w Polsce i Europe", Polskie Towarzystwo Tradycyjnej Medycyny Chińskiej, szeptember, 2014, http://www.ptmc.org/wp-content/uploads/2014/09/Medycyna-chińska-w-Polsce-i-Europie_MK.pdf. Érdemes azonban megjegyezni, hogy a WHO nemrégiben felvette a TCM-et a hivatalos listájára, amely a Betegségek és a kapcsolódó egészségügyi problémák nemzetközi statisztikai osztályozása (ICD) néven ismert. Ez a fajta elismerés valószínűleg a TCM nagyobb fokú legitimitását fogja eredményezni, annak ellenére, hogy számos módszerének hitelességéről még mindig viták folynak. Bővebben a következő címen: "Az Egészségügyi Világszervezet bólint a hagyományos kínai orvoslásnak. Bad Idea", Scientific American, 2019. április 1., <https://www.scientificamerican.com/article/the-world-health-organization-gives-the-nod-to-traditional-chinese-medicine-bad-idea/>.
- 251 "Prágai nyilatkozat az egészségügyi együttműködésről és fejlesztésről Közép- és Kelet-Európával", Kínai Népköztársaság Nemzeti Egészségügyi Bizottsága, 2015. június 23., http://en.nhc.gov.cn/2015-06/23/c_46968.htm.

- 252 Snezana Bjelotomic, "A hagyományos kínai orvoslás központja az év végéig megnyílik a VMA-ban", Szerb Monitor, 2019. szeptember 13., <https://www.serbianmonitor.com/en/traditional-chinese-medicine-centre-to-open-at-vma-by-the-year-end/>.

- 253 "Románia 1. hagyományos kínai orvoslás nemzetközi konferenciája", Belt and Road News, 2019. június 8., <https://www.beltandroad.news/2019/06/08/romanias-1st-traditional-chinese-medicine-international-conference/>.
- 254 Ivana Karásková, "How China Influences Media in Central and Eastern Europe", The Diplomat, 2019. november 19., <https://thediplomat.com/2019/11/how-china-influences-media-in-central-and-eastern-europe/>.
- 255 Ivana Karásková, Tamás Matura, Richard Q. Turcsányi, Matej Šimalčík, "Central Europe for Sale: The Politics of China's Influence," AMO Policy Paper 03/2018, Association for International Affairs (AMO), Prága, 2018, https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2018/04/AMO_central-europe-for-sale-the-politics-of-chinese-influence.pdf.
- 256 "TVP rozpoczyna współpracę z chińskim potentatem medialnym," Centrum Informacji TVP, 2017. május 26., <https://centruminformacji.tvp.pl/30968044/tvp-rozpoczyna-wspolprace-z-chińskim-potentatem-medialnym>.
- 257 "TVP podpisała porozumienie o współpracy z telewizją chińską," TVP Info, 2017. május 13., <https://www.tvp.info/30735380/tvp-podpisala-porozumienie-o-wspolpracy-z-telewizja-chinska>.
- 258 "CSPA i PAP podpisały porozumienie z Xinhua - Państwową Agencją Prasową," Stowarzyszenie Polskich Mediów, 2018. január 8., <http://polskiemedia.org/cspa-i-pap-podpisaly-porozumienie-z-xinhua-chinska-panstwowa-agencja-prasowa/>.
- 259 Právo, 2019. szeptember 25.
- 260 Ivana Karásková, "How China Influences Media in Central and Eastern Europe", The Diplomat, 2019. november 19., <https://thediplomat.com/2019/11/how-china-influences-media-in-central-and-eastern-europe/>.
- 261 Lukáš Valášek, Daniel Konrád, "Literární noviny šíří čínskou propagandu. A Česko jim dává státní dotace," Aktuálně, 2020. január 27., <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/literarni-noviny-cina-spoluprace/r~f68e6648316811eaa24cac1f6b220ee8/>.
- 262 "Focus Čína," Trend, 2018. április 26. /2018, <https://www.etrend.sk/trend-rubrika/10603-trendfocus-cina/edition-1298.html>.
- 263 Matej Šimalčík, "Ako slovenské médiá uverejnili čínsku propagandu," SME, 2019. augusztus 27., <https://komentare.sme.sk/c/22199398/ako-slovenske-media-uverejnili-cinsku-propagandu.html>.
- 264 Šen Sjaokai, "Šen Sjaokai: Pieci svarīgi jautājumi par Ķīnas un Latvijas tirdzniecības sadarbību," Delfi. lt, 2019. szeptember 24., <https://www.delfi.lv/news/versijas/sen-sjaokai-pieci-svarigi-jautajumi-par-kinas-un-latvijas-tirdzniecibas-sadarbibu.d?id=51480949&fbclid=IwAR0vAIznkUZD2ex1ZYhE6pI0WhlOzzCd-DNRXBrWLoTWxTVhqSViQrMOgNQ>.
- 265 Eleanor Albert, "China's Big Bet on Soft Power", Council on Foreign Relations, 2018. február 9., <https://www.cfr.org/backgrounders/chinas-big-bet-soft-power>.
- 266 A tartalom elérhető a <http://www.kina-danas.com/> oldalon.

